Het waarborgen van het recht van het kind om te worden gehoord en deel te nemen aan juridische procedures

Strategieën en goede voorbeelden

April 2026

International Commission of Jurists

De International Commission of Jurists (Internationale Commissie van Juristen, ICJ), die bestaat uit maximaal 60 vooraanstaande rechters en advocaten uit alle delen van de wereld, bevordert en beschermt de mensenrechten via de rechtsstaat, door haar unieke juridische expertise in te zetten voor de ontwikkeling en versterking van nationale en internationale rechtsstelsels. De ICJ, opgericht in 1952 en actief op de vijf continenten, streeft naar de geleidelijke ontwikkeling en effectieve toepassing van de internationale mensenrechten en het internationaal humanitair recht; de verwezenlijking van burgerlijke, culturele, economische, politieke en sociale rechten; het waarborgen van de scheiding der machten; en het garanderen van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en de advocatuur.

Het waarborgen van het recht van het kind om gehoord te worden en deel te nemen aan juridische procedures - Strategieën en goede voorbeelden

© Copyright International Commission of Jurists

Gepubliceerd in april 2026

De ICJ staat het vrij overnemen van fragmenten uit al haar publicaties toe, mits de bron correct wordt vermeld en een exemplaar van de publicatie waarin het fragment is opgenomen, wordt toegezonden aan het hoofdkantoor op het volgende adres:

International Commission of Jurists
Rue des Buis 3 P.O. Box 1740
1211 Geneva 1
Switzerland
t: +41 22 979 38 00
www.icj.org

Bij het opstellen van dit compendium is tot stand gekomen door de bijdragen van de nationale deskundigen en projectpartners; aditus foundation, Forum for Human Rights, Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, and Österreichische Juristenkommission. Het bevat daarnaast het werk van ICJ Legal Researcher Laura Duchamp en ICJ Senior Legal Advisor Karolína Babická, alsook de review welke uitgevoerd is door ICJ Deputy Programme Director of the Legal and Policy Office Livio Zilli.

Funded by
the European Union

Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Het waarborgen van het recht van het kind om te worden gehoord en deel te nemen aan juridische procedures

Strategieën en goede voorbeelden

April 2026

Inhoudsopgave

1. Introductive 5

2. Algemene beginselen inzake de rechten van kinderen in juridische procedures volgens het internationale mensenrechtenrecht en de internationale normen 7

2.1. Overzicht van het internationale en Europese mensenrechtenkader 7
2.2. Het belang van het kind 10
2.3. Het recht om te worden gehoord en op participatie 13
2.4. Het non-discriminatiebeginsel 17
2.5. Recht op leven, overleven en ontwikkeling 21

3. Procedurele rechten en waarborgen van kinderen in juridische procedures 23

3.1. Toegang tot rechtsbijstand 23
3.1.1. Internationale rechtsnormen 23
3.1.2. Mensenrechtenkwesties 26
3.1.3. Goede voorbeelden 27
3.2. Toegang tot gefinancierde rechtsbijstand ~~hulp~~ 28
3.2.1. Internationale rechtsnormen 28
3.2.2. Mensenrechtenkwesties 28
3.2.3. Goede voorbeelden 29
3.3. Toegang tot informatie 29
3.3.1. Internationale rechtsnormen 29
3.3.2. Mensenrechtenkwesties 31
3.3.3. Goede voorbeelden 32
3.4. Toegang tot tolken en communicatieondersteuning 33
3.4.1. Internationale rechtsnormen 33
3.4.2. Mensenrechtenkwesties 35
3.4.3. Goede voorbeelden 36
3.5. Benoeming van een wettelijke bijzondere curator 40
3.5.1. Internationale rechtsnormen 40
3.5.2. Mensenrechtenkwesties 45
3.5.3. Goede voorbeelden 46
3.6. Recht op een eerlijk proces en toegang tot de rechter 48
3.6.1. Internationale rechtsnormen 48
3.6.2. Mensenrechtenkwesties 51
3.6.3. Goede voorbeelden 52
3.7. Toegang tot effectieve remedies 56
3.7.1. Internationale rechtsnormen 56
3.7.2. Mensenrechtenkwesties 59
3.7.3. Goede voorbeelden 61

4. Overkoepelende conclusies en aanbevelingen 63

4.1. Scholing van professionals 63
4.2. Multidisciplinaire aanpak 63
4.3. Kinderen in staat stellen om deel te nemen aan de besluitvorming 64
4.4. Gegevensverzameling over de participatie van kinderen 64

1. Introductie

Dit Compendium is bedoeld voor professionals die betrokken zijn bij juridische procedures betreffende kinderen,[1] waaronder rechters, advocaten, officieren van justitie, reclasseringsambtenaren, maatschappelijk werkers, intermediairs en andere personen die kinderen in specifieke kwetsbare situaties ondersteunen. Het is ook bedoeld voor beleidsmakers en maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met juridische procedures waarin kinderrechten een rol spelen.

Het Compendium bouwt voort op de expertise van de Internationale Commissie van Juristen (ICJ) en het werk dat is verricht in samenwerking met haar partners in het VOICE-project,[2] waaronder: (i) de bevindingen van het basisonderzoek naar de participatie van kinderen in juridische procedures in Oostenrijk, Tsjechië, Malta, Nederland en Slowakije,[3] en (ii) discussies tijdens de transnationale workshops met experts en praktijkdeskundigen met ruime ervaring in juridische procedures en kinderparticipatie.[4] Het Compendium is niet bedoeld om volledig te zijn; het richt zich op aspecten die tijdens deze workshops aan bod zijn gekomen.

In heel Europa zijn jaarlijks ongeveer 2,5 miljoen kinderen betrokken bij juridische procedures.[5] Kinderen kunnen in verschillende situaties in aanraking komen met het recht: (a) civiele procedures betreffende familiezaken, waaronder echtscheidingsprocedures, adoptie- en kinderbeschermingsprocedures; (b) procedures met betrekking tot nationaliteit of immigratie, toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en andere openbare diensten, en overtredingen van de openbare orde; (c) strafrechtelijke procedures als slachtoffer, getuige of verdachte; en (d) procedures waarbij kinderen niet direct betrokken zijn, maar waarbij beslissingen desalniettemin hun rechten kunnen beïnvloeden, zoals zaken betreffende hun ouder(s). Civiele, strafrechtelijke en bestuurlijke procedures, die vaak al complex zijn voor volwassenen, kunnen intimiderend en moeilijk te begrijpen zijn voor kinderen. Daarom moeten rechtssystemen worden aangepast aan de specifieke behoeften van kinderen om hun rechten te waarborgen en te beschermen.[6]

Kinderen, net als alle andere personen, moeten inspraak hebben in beslissingen die hen aangaan. Kinderen zijn niet alleen personen die bescherming nodig hebben, maar ook dragers van mensenrechten. Als zodanig hebben zij het recht om te worden gehoord bij elke beslissing die hen raakt. Dit recht is essentieel voor het waarborgen van de rechten van kinderen en voor eerlijke procedures, zodat beslissingen in hun belang kunnen worden genomen. Vanwege hun leeftijd hebben ze echter extra ondersteuning nodig om hun rechten effectief te kunnen uitoefenen. Daarom moet het recht van het kind om te worden gehoord en deel te nemen zorgvuldig worden geanalyseerd, en moet de precieze wijze

---

[1] In dit compendium wordt de internationale juridische definitie van een "kind" gehanteerd zoals vastgelegd in artikel 1 van het Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC): "ieder mens jonger dan achttien jaar."

[2] The VOICE (Be Zien Be Heard - Empowering Child VOICEs in Legal Proceedings) Project heeft tot doel de daadwerkelijke verwezenlijking van het recht van kinderen om gehoord te worden en deel te nemen aan gerechtelijke procedures in Oostenrijk, Tsjechië, Malta, Nederland en Slowakije te bevorderen, in overeenstemming met artikel 12 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de EU-strategie inzake de Rechten van het Kind. Het project is gestart in januari 2025 en duurt tot december 2026; het wordt uitgevoerd door het Internationaal Gerechtshof (ICJ) in samenwerking met de Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM), Forum for Human Rights (FORUM), aditus foundation, en Österreichische Juristenkommission (OJK).

[3] ICJ, ÖJK, NJCM, aditus, FORUM, Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings: Oostenrijk, Tsjechië, Malta, Nederland en Slowakije, mei 2025. Het onderzoek is gebaseerd op interviews met juridische experts, justitieprofessionals en kinderen zelf. De beginsituatie is niet openbaar gemaakt, maar wel beschikbaar gesteld aan de projectdeelnemers.

[4] Zie, ICJ, EU: Ensuring the child's voice is heard in legal proceedings, 20 Mei 2025, website (geraadpleegd op 16 juli 2025); ICJ, EU: Procedural safeguards for migrant children must not regress under the Pact on Migration and Asylum, 19 September 2025 (geraadpleegd op 23 September 2025); ICJ, EU: Children with disabilities have the right to participate in legal proceedings, 17 November 2025, website (geraadpleegd op 26 November 2025).

[5] European Parliamentary Research Service (EPRS), Briefing on child-friendly justice, March 2025, p. 2.

[6] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, p. 9.

waarop dit recht wordt toegepast per geval worden beoordeeld door professionals die betrokken zijn bij juridische procedures betreffende kinderen.

Zelfs wanneer kinderen deelnemen aan of op een of andere manier betrokken zijn bij procedures die hen aangaan, betekent dit niet noodzakelijkerwijs dat er sprake is van effectieve participatie of volledige uitoefening van het recht om te worden gehoord en deel te nemen, noch garandeert het dat hun mening daadwerkelijk in overweging wordt genomen. In veel gevallen worden kinderen nog steeds niet voldoende gehoord. Uit een door de Raad van Europa (RvE) uitgezette enquête onder 3721 kinderen in heel Europa bleek dat slechts ongeveer de helft van de kinderen die bij juridische procedures betrokken waren, het gevoel had dat hun mening was gevraagd. Slechts 36 procent vond dat hun mening serieus werd genomen.[7]Daarom is het noodzakelijk de kloof te dichten tussen wettelijke bepalingen en de praktische toepassing ervan.

De situatie is nog nijpender voor kinderen met specifieke behoeften en in kwetsbare situaties, onder wie kinderen die te maken hebben met meerdere vormen van discriminatie, zoals kinderen met een beperking,[8] kinderen in alternatieve zorg en migranten- en vluchtelingenkinderen, waaronder onbegeleide en/of van hun ouder(s) gescheiden kinderen. Zo heeft het Europees Agentschap voor Asiel (EUAA) gemeld dat de meeste EU-lidstaten geen vastgestelde procedures hebben om het belang van het kind in asielzaken te beoordelen.[9] Procedures die niet zijn afgestemd op de behoeften van kinderen, kunnen leiden tot verder trauma en herhaald slachtofferschap.[10]

De juridische procedures waarnaar in dit Compendium wordt verwezen, variëren in aard en omvang. Sommige juridische procedures die hier worden besproken, hebben direct betrekking op het strafrecht, terwijl andere voornamelijk betrekking hebben op civielrechtelijke of bestuursrechtelijke contexten. De brede focus van het Compendium is bedoeld om het delen van informatie, strategieën en ervaringen tussen professionals uit verschillende rechtsgebieden te vergemakkelijken. Dit vergelijkende perspectief kan professionals ondersteunen bij het identificeren van benaderingen die kunnen worden overgenomen van de ene juridische context naar de andere en zo bijdragen aan meer kindvriendelijke rechtssystemen.

Het Compendium beschrijft de algemene beginselen inzake de rechten van het kind in juridische procedures onder internationaal mensenrechtenrecht en internationale normen (paragraaf 2). Het biedt een overzicht van procedurele rechten en waarborgen en identificeert per recht de relevante internationale rechtsnormen, de in de deelnemende landen vastgestelde lacunes in de implementatie en de goede praktijken die als reactie daarop zijn ontwikkeld (paragraaf 3). De afsluitende paragraaf presenteert overkoepelende aanbevelingen (paragraaf 4). Algemene beginselen van het internationale mensenrechtenrecht en internationale normen inzake de rechten van kinderen in juridische procedures

[7] CoE's Group of Specialists on Child-Friendly Justice (CJ-S-CH), Listening to children about justice: Report of the Council of Europe consultation with children on Child-Friendly Justice, 5 Oktober 2010, p. 28. Zie ook CoE, Child Participation Assessment Tool, website (geraadpleegd op 8 December 2025). De CoE (Raad van Europa) heeft de Child Participation Assessment Tool (CPAT) ontwikkeld, een gestructureerde methodologie ter ondersteuning van staten bij het meten van de implementatie van het recht van het kind op participatie.

[8] Een beperking ontstaat door de wisselwerking tussen een "stoornis" en de realiteit waarmee personen met een beperking in de samenleving worden geconfronteerd, waaronder juridische, sociale, omgevings-, houdings- en andere belemmeringen. Het Verdrag inzake de rechten van personen met een beperking (CRPD) beschrijft een beperking als een "evoluerend concept" en geeft aan dat "personen met een beperking onder meer diegenen zijn die langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen hebben die, in wisselwerking met diverse belemmeringen, hun volledige en effectieve deelname aan de samenleving op gelijke voet met anderen kunnen belemmeren." Zie overweging (e) en artikel 1 van het CRPD.

[9] EUAA, Practical guide on the best interests of the child in asylum procedures, 2019, p. 7.

[10] CoE, Strategy for the Rights of the Child (2022-2027) – Children's Rights in Action: from continuous implementation to joint innovation, maart 2022, p. 33.

2. Algemene beginselen inzake de rechten van kinderen in juridische procedures volgens het internationale mensenrechtenrecht en de internationale normen

Deze sectie biedt een overzicht van het internationale en EU-rechtskader en beschrijft de algemene beginselen die zijn vastgelegd in het internationale mensenrechtenrecht en internationale mensenrechtennormen, en die ten grondslag liggen aan alle kinderrechten, inclusief de procedurele rechten en waarborgen van kinderen die betrokken zijn bij juridische procedures.

2.1. Overzicht van het internationale en Europese mensenrechtenkader

Een aantal internationale mensenrechtenverdragen is, hoewel niet specifiek gericht op kinderen, van toepassing op iedereen en daarom ook relevant voor kinderen.[11] Daarnaast bevatten verschillende van deze verdragen bepalingen die specifiek betrekking hebben op de rechten van kinderen.[12] Voorbeelden hiervan zijn het Verdrag inzake de eliminatie van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen (CEDAW), het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (VN-Verdrag Handicap), het Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten (IVBPR) en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR). De aanneming van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK)[13] in 1989 was een belangrijke stap, omdat het kinderen expliciet erkende als individuele rechtsdragers. Bijna alle staten zijn partij bij het IVRK, het meest omvattende internationale juridische instrument waarin de rechten van kinderen zijn vastgelegd,[14] en het verdrag is aangevuld met drie Facultatieve Protocollen.[15] Het Verdrag stelt het Comité voor de rechten van het kind (hierna: Kinderrechtencomité) in, dat belast is met het toezicht op de implementatie van het IVRK.[16] Het Kinderrechtencomité publiceert algemene commentaren die richtsnoeren bieden voor de interpretatie van de verdragsbepalingen en die ingaan op specifieke kwesties en rechten.[17] Het Kinderrechtencomité behandelt ook de periodieke rapporten van verdragsstaten en, waar van toepassing, individuele klachten en verzoeken tot het doen van onderzoek, en draagt zo bij aan de ontwikkeling van gezaghebbende interpretaties van de bepalingen van het IVRK.[18]

---

[11] Zie, Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT); International Convention on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (CED); Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW); Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD); European Convention on Human Rights (ECHR); International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR); International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD); International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR); International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families (ICRMW).

[12] Artikel 25 CED; Artikel 16 CEDAW; Artikelen 3, 4, 7, 8, 16, 18, 23, 24 en 30 CRPD; Artikelen 14, 23 en 24 ICCPR; Artikel 10 ICESCR; Artikelen 4, 17, 29, 30 en 45 ICRMW.

[13] United Nations (UN) Convention on the Rights of the Child, adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989 entry into force 2 September 1990, in accordance with Artikel 49.

[14] Met uitzondering van de Verenigde Staten van Amerika zijn alle andere staten partij bij het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (CRC). Informatie over de ratificatie-/toetredingsstatus van de VN-verdragen is te vinden op: OHCHR, Status of ratification interactive dashboard, website (geraadpleegd op 25 maart 2026).

[15] Optional Protocol to the CRC on the sale of children, child prostitution and child pornography (OP1 CRC); Optional Protocol to the CRC on the involvement of children in armed conflict (OP2 CRC); Optional Protocol to the CRC on a Communications Procedure (OP3 CRC).

[16] Artikel 43 CRC.

[17] Zie de volledige lijst van (gezamelijke) General comments en recommendations: Office of the UN High Commissioner for Human Rights (OHCHR), UN Treaty Body Database, website (geraadpleegd op 17 juli 2025).

[18] Artikel 44 CRC; Artikelen 13 en 14 OP3 CRC.

Artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) garandeert dat iedereen recht heeft op een eerlijk proces. Hoewel het EVRM geen specifieke bepalingen voor kinderen bevat, omvat het wel een waarborgclausule die bepaalt dat niets in het Verdrag mag worden uitgelegd als een beperking van of een afwijking van de mensenrechten die zijn gegarandeerd door nationale wetgeving of andere internationale instrumenten.[19] Het EVRM wordt door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), het gerechtelijk orgaan van de Raad van Europa, doorgaans geïnterpreteerd als een "levend instrument", dat wil zeggen dynamisch, in het licht van de huidige omstandigheden en inspelend op de ontwikkeling van de mensenrechten.[20] Het Hof onderzoekt klachten van individuen,[21] maar ook interstatelijke verzoeken, ingediend door een staat tegen een andere staat die partij is bij het Verdrag.[22] Het EHRM heeft verwezen naar het belang van het kind en het IVRK,[23] en heeft normen ontwikkeld die relevant zijn voor de betrokkenheid van kinderen bij juridische procedures.

Staten die partij zijn bij het Europees Sociaal Handvest (ESG) – een verdrag van de Raad van Europa dat fundamentele sociale en economische rechten garandeert – en het herziene ESG moeten passende maatregelen nemen om te zorgen voor "de effectieve uitoefening van het recht van kinderen en jongeren om op te groeien in een omgeving die de volledige ontwikkeling van hun persoonlijkheid en hun fysieke en mentale vermogens bevordert".[24] De implementatie van het ESG wordt gecontroleerd door het Europees Comité voor Sociale Rechten van de Raad van Europa (EVSR), dat er herhaaldelijk op heeft gewezen dat het ESG een levend instrument is en moet worden geïnterpreteerd in het licht van relevante internationale instrumenten, waaronder het IVRK.[25]

Op EU-niveau garandeert het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (EU-Handvest) onder meer het recht op een effectief rechtsmiddel en op een eerlijk proces voor "een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij wet is ingesteld."[26] Het bevat specifieke bepalingen over kinderen. Artikel 24 verankert het beginsel van het belang van het kind en bevestigt het recht van kinderen om hun mening vrijelijk te uiten, waarbij geldt dat met die mening rekening moet worden gehouden in zaken die hen aangaan, in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid.[27] De rechten van het kind komen in diverse onderdelen van het secundaire EU-recht tot uiting.[28] In het burgerlijk recht omvat dit de Verordening betreffende huwelijkszaken en ouderlijke verantwoordelijkheid en internationale kinderontvoering (EU-Verordening Brussel IIb).[29] In het strafrecht zijn belangrijke instrumenten onder meer de Richtlijn betreffende de rechten, ondersteuning en bescherming van slachtoffers van misdrijven (EU-richtlijn inzake slachtofferrechten) en

[19] Artikel 53 ECHR.
[20] *Tyrer v. The United Kingdom*, ECtHR, Application No. 5856/72, Judgment of 25 April 1978, para 31. Voor een overzicht van alle verschillende onderwerpen die worden gedekt door jurisprudentie van het EHRM, zie EHRM, Knowledge Sharing platform, website.
[21] Artikel 34 ECHR.
[22] Artikel 33 ECHR.
[23] Zie bijv. *Mubilanzila Meieka and Kaniki Mitunga v. Belgium*, ECtHR, Application No. 13178/03, 12 October 2006, para 83; *Adamkiewicz v. Poland*, ECtHR, Application No. 54729/00, Judgment of 2 March 2010, para 106; *Söderman v. Sweden*, ECtHR, ECtHR, Application No. 5786/08, 12 December 2013; *Blokhin v. Russia*, ECtHR, Application No. 47152/06, Judgment of 23 March 2016, para 195; *Waresiak v. Poland*, ECtHR, Application No. 58558/13, Decision of 10 March 2020, paras 87-89; *R.B. v. Estonia*, ECtHR, Application No. 22597/16, Judgment of 22 June 2021, para 83; *V.I. v. the Republic of Moldova*, ECtHR, Application No. 38963/18, Judgment of 26 March 2024, para 135.
[24] Artikel 17 ESC.
[25] Zie bijv. *OMCT v. Ireland*, ECSR, Collective Complaint No. 18/2003 Decision of 7 December 2024; *ICJ v. the Czech Republic*, ECSR, Complaint No. 148/2017, Decision of 20 October 2020; *ICJ and ECRE v. Greece*, ECSR, Complaint No. 173/2018, Decision of 26 January 2021.
[26] Artikel 47 EU-Charter.
[27] Artikel 24 EU-Charter.
[28] Dit compendium onderzoekt niet elk onderdeel van de secundaire wetgeving op elk leidend beginsel of elke procedurele waarborg die in de paragrafen 2 en 3 wordt besproken. Niettemin dient te worden opgemerkt dat deze EU-bepalingen al dan niet volledig in overeenstemming kunnen zijn met de internationale mensenrechtennormen die in deze paragraaf worden beschreven.
[29] Council Regulation (EU) 2019/1111 of 25 Juni 2019 on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast) (EU Brussels IIb Regulation).

de Richtlijn betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdacht of beschuldigd worden in strafzaken (EU-richtlijn inzake procedurele waarborgen).[30] Het gemeenschappelijke Europese asielsysteem (CEAS) omvat bepalingen betreffende kinderen in het kader van het EU-pact inzake migratie en asiel, dat naar verwachting op 12 juni 2026 van kracht wordt. Deze bepalingen zijn opgenomen in verschillende wetgevingsinstrumenten, waaronder: de Verordening inzake asiel- en migratiebeheer (EU-verordening inzake asiel- en migratiebeheer), de Verordening inzake de gemeenschappelijke procedure voor internationale bescherming (EU-verordening inzake asielprocedure), de Verordening inzake de terugkeerprocedure aan de grens (EU-verordening inzake de terugkeerprocedure aan de grens), de Verordening inzake de screening aan de buitengrenzen (EU-verordening inzake screening), de Verordening inzake crisissituaties en overmacht (EU-verordening inzake crisissituaties), de Verordening inzake Eurodac (EU-verordening inzake Eurodac), de Richtlijn inzake de opvang van aanvragers van internationale bescherming (EU-richtlijn inzake opvangvoorwaarden 2024), de Verordening inzake de kwalificatie van begunstigden van internationale bescherming (EU-verordening inzake kwalificatie) en de Verordening inzake het kader voor hervestiging en humanitaire toelating (EU-verordening inzake het kader voor hervestiging).[31] Het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) is, binnen de grenzen van de EU-Verdragen, verantwoordelijk voor de interpretatie van het EU-recht en de uniforme toepassing ervan, ook met betrekking tot de rechten die zijn vastgelegd in het Handvest van de EU.

Zowel de Strategie van de Raad van Europa inzake de Rechten van het Kind als de EU-strategie inzake de Rechten van het Kind bevorderen kindvriendelijke justitie.[32] Kindvriendelijke justitie verwijst naar een justitieel systeem dat toegankelijk,

[30] Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA (EU Victims' Rights Directive); Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspected or accused persons in criminal proceedings (EU Procedural Safeguards Directive).

[31] The EU Pact on Migration and Asylum is a set of legislative texts that were approved by the EU Parliament on 10 April 2024 and adopted by the Council on 14 Mei 2024. While the final texts entered into force on 11 June 2024, full implementation of the EU Pact will commence on 12 Juni 2026 (apart from the EU Resettlement Framework Regulation). Zie Regulation (EU) 2024/1351 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on asylum and migration management, amending Regulations (EU) 2021/1147 and (EU) 2021/1060 and repealing Regulation (EU) No 604/2013 (EU Asylum and Migration Management Regulation); Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 Mei 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU (EU Asylum Procedure Regulation); Regulation (EU) 2024/1349 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a return border procedure, and amending Regulation (EU) 2021/1148 (EU Return Border Procedure Regulation); Regulation (EU) 2024/1356 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 introducing the screening of third-country nationals at the external borders and amending Regulations (EC) No 767/2008, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240 and (EU) 2019/817 (EU Screening Regulation); Regulation (EU) 2024/1359 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 addressing situations of crisis and force majeure in the field of migration and asylum and amending Regulation (EU) 2021/1147 (EU Crisis Regulation); Regulation (EU) 2024/1358 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on the establishment of 'Eurodac' for the comparison of biometric data in order to effectively apply Regulations (EU) 2024/1351 and (EU) 2024/1350 of the European Parliament and of the Council and Council Directive 2001/55/EC and to identify illegally staying third-country nationals and stateless persons and on requests for the comparison with Eurodac data by Member States' law enforcement authorities and Europol for law enforcement purposes, amending Regulations (EU) 2018/1240 and (EU) 2019/818 of the European Parliament and of the Council and repealing Regulation (EU) No 603/2013 of the European Parliament and of the Council (EU Eurodac Regulation); Directive (EU) 2024/1346 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 laying down standards for the reception of applicants for international protection (2024 EU Reception Conditions Directive); Regulation (EU) 2024/1347 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection and for the content of the protection granted, amending Council Directive 2003/109/EC and repealing Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council (EU Qualification Regulation); Regulation (EU) 2024/1350 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a Union Resettlement and Humanitarian Admission Framework, and amending Regulation (EU) 2021/1147 (EU Resettlement Framework Regulation).

[32] CoE, Strategy for the Rights of the Child (2022-2027) – Children's Rights in Action: from continuous implementation to joint innovation, March 2022; Publications Office of the EU, EU Strategy on the Rights of the Child, 24 March 2021.

leeftijdsadequaat en afgestemd is op de specifieke behoeften van kinderen.[33] Het vereist aanpassing van de juridische procedures aan de leeftijd, de rijpheid en het begrip van het kind, en aan de specifieke omstandigheden van de zaak, om effectieve toegang tot het recht te garanderen en zinvolle participatie van kinderen in procedures die hen aangaan mogelijk te maken. Het belang van het kind en het recht om te worden gehoord en deel te nemen behoren tot de vier algemene beginselen van het IVRK, naast non-discriminatie en het recht op leven, overleven en ontwikkeling.

2.2. Het belang van het kind

Het beginsel van het belang van het kind moet een eerste overweging zijn bij alle handelingen met betrekking tot kinderen die worden verricht door "openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn, rechtbanken, bestuursorganen of wetgevende instanties", overeenkomstig artikel 3 van het IVRK.[34] Het is ook vastgelegd in artikel 24, lid 2, van het Handvest van de EU en in secundaire EU-wetgeving.[35] Het belang van het kind is een materieel recht, een fundamenteel interpretatief rechtsbeginsel, en tevens een procedureregel die van toepassing is op elke te nemen beslissing die een specifiek kind, een bepaalde groep kinderen of kinderen in het algemeen raakt.[36] Het besluitvormingsproces moet gebaseerd zijn op een afweging van alle elementen van de belangen van een kind of kinderen in een specifieke situatie.[37]

Het Kinderrechtencomité heeft verklaard: "[h]et beginsel vereist actieve maatregelen van de gehele overheid, het parlement en de rechterlijke macht. Elk wetgevend, bestuurs- en rechterlijk orgaan en elke instelling is verplicht het beginsel van het belang van het kind toe te passen door systematisch te overwegen hoe de rechten en belangen van kinderen worden of zullen worden beïnvloed door hun beslissingen en handelingen (…)."[38]

Het Kinderrechtencomité heeft in zijn Algemeen commentaar nr. 14 verschillende elementen geïdentificeerd die in aanmerking moeten worden genomen bij de beoordeling van het belang van het kind:[39]

---

[33] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, p. 9. Deze richtlijnen zijn weliswaar niet per se juridisch bindend, maar worden door rechtbanken aangehaald en zijn van toepassing op het volledige spectrum van het EU-recht, inclusief asielprocedures, opvang- en detentieomstandigheden, kinderontvoeringszaken, civiele zaken en strafzaken. Volgens de richtlijnen verwijst 'kindvriendelijke rechtspraak' naar rechtssystemen die het respect voor en de effectieve toepassing van alle kinderrechten op het hoogst haalbare niveau garanderen, rekening houdend met de hieronder genoemde beginselen en met de nodige aandacht voor de mate van rijpheid en het begrip van het kind en de omstandigheden van de zaak. Het gaat in het bijzonder om rechtspraak die toegankelijk, leeftijdsadequaat, snel, zorgvuldig, aangepast aan en gericht op de behoeften en rechten van het kind is, met respect voor de rechten van het kind, waaronder het recht op een eerlijk proces, het recht om deel te nemen aan en inzicht te hebben in de procedure, het recht op respect voor het privé- en gezinsleven en het recht op integriteit en waardigheid."

[34] Artikel 3 CRC: "1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.
2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen."

[35] In civil law, Zie bijv. Recital 19 EU Brussels IIb Regulation. In criminal law, Zie bijv. Artikelen 1 and 22 EU Victims' Rights Directive; Artikel 7 EU Procedural Safeguards Directive. In the CEAS, Zie bijv. Artikel 23 2013 EU Reception Conditions Directive; Artikel EU Asylum and Migration Management Regulation; Artikel 22 EU Asylum Procedure Regulation; Recital 5 EU Return Border Procedure Regulation; Artikelen 10(2)(a) and 13(1) EU Screening Regulation; Recital 8 EU Crisis Regulation; Artikel 14 EU Eurodac Regulation; Artikel 26 2024 EU Reception Conditions Directive; Artikel 20(5) EU Qualification Regulation; Artikel 5 EU Resettlement Framework Regulation.

[36] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, paras 1-6.

[37] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration.

[38] CRC Committee, General comment No. 5 (2003) on general measures of implementation of the CRC, para 12.

[39] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, para 52.

a. De mening van het kind […]
b. De identiteit van het kind […]
c. Behoud van de gezinsomgeving en het onderhouden van relaties […]
d. Zorg, bescherming en veiligheid van het kind […]
e. Kwetsbaarheidssituatie […]
f. Het recht van het kind op gezondheid […]
g. Het recht van het kind op onderwijs […]

Het is met name belangrijk dat "**jeugdstrafrechtsystemen**"[40] bijzonder veel gewicht toekennen aan "het belang van het kind als eerste overweging, evenals aan de noodzaak om de re-integratie van het kind in de samenleving te bevorderen."[41] In zijn Algemeen commentaar nr. 24 benadrukt het Kinderrechtencomité dat "de reactie op een misdrijf altijd in verhouding moet staan, niet alleen tot de omstandigheden en de ernst van het misdrijf, maar ook tot de persoonlijke omstandigheden (leeftijd, geringere schuld, omstandigheden en behoeften, inclusief, indien van toepassing, de psychische gezondheidsbehoeften van het kind), alsook tot de verschillende en met name de langetermijnbehoeften van de samenleving."[42] Het Comité heeft er verder op gewezen dat het oordeel van een volwassene over het belang van een kind niet opweegt tegen de verplichting om alle rechten van het kind onder het IVRK te respecteren.[43]

Het Kinderrechtencomité en het Comité voor de Bescherming van de Rechten van Alle Migrantenarbeiders en Leden van Hun Gezinnen (CMW-comité) hebben in een gezamenlijk Algemeen commentaar het belang van het kind in migratiegerelateerde procedures behandeld en bevestigd dat: "het belang van het kind expliciet moet worden gewaarborgd door middel van individuele procedures als integraal onderdeel van elke bestuurlijke of gerechtelijke beslissing betreffende de binnenkomst, het verblijf of de terugkeer van een kind, de plaatsing of zorg van een kind, en de detentie of uitzetting van een ouder in verband met zijn of haar eigen migratiestatus."[44] De Comités hebben verklaard dat het beginsel van het belang van het kind zich uitstrekt tot **bestuurlijke procedures** die kinderen betreffen, waaronder, maar niet beperkt tot, "onderwijs, zorg, gezondheid, het milieu, leefomstandigheden, bescherming, asiel, immigratie [en] toegang tot nationaliteit."[45]

In **civiele procedures**, waaronder procedures met betrekking tot "adoptie of echtscheiding, beslissingen over voogdij, verblijf, omgangsregeling of andere kwesties die een belangrijke invloed hebben op het leven en de ontwikkeling van het kind, alsook procedures inzake kindermishandeling of -verwaarlozing", moet het belang van het kind voorop staan.[46]

[40] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 8. Volgens het CRC-comité verwijzen "kinderrechtsystemen" naar "de wetgeving, normen en standaarden, procedures, mechanismen en bepalingen die specifiek van toepassing zijn op, en de instellingen en organen die zijn opgericht om om te gaan met, kinderen die als daders worden beschouwd."
[41] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 76.
[42] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 76.
[43] CRC Committee, General comment No. 13 (2011): The right of the child to freedom from all forms of violence, para 61; CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, para 4.
[44] Joint General comment No. 3 (2017) of the CMW Committee and No. 22 (2017) of the CRC Committee on the general principles regarding the human rights of children in the context of international migration, para 30. Zie ook Joint General comment No. 4 (2017) of the CMW Committee and No. 23 (2017) of the CRC Committee on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return, para 15. Zie ook *H.M. v. Spain*, CRC Committee, Communication No. 115/2020, View of 31 May 2021, para 12(9); *W.M.C. v. Denmark*, CRC Committee, Communication No. 31/2017, View of 28 September 2020.
[45] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, para 30.
[46] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, para 29.

Het EVRM verwijst niet expliciet naar het beginsel van het belang van het kind, maar het EHRM heeft dit beginsel wel in zijn rechtspraak verankerd,[47] met name in de context van het recht op respect voor privé- en gezinsleven onder artikel 8 van het EVRM.[48]

Belangen omvatten het recht om te worden gehoord en om te participeren

Bij de beoordeling van het belang van een kind moet het recht van het kind om zijn of haar mening vrijelijk te uiten worden gerespecteerd en deze mening moet in alle zaken die het kind aangaan, naar behoren worden meegewogen. Hoe meer het kind weet, heeft meegemaakt en begrijpt, hoe meer zijn of haar mening bepalend wordt voor het belang van het kind, ook met betrekking tot kinderen die in conflict zijn met het (jeugd)strafrecht.[49]

Kwetsbare situaties

Kinderen vormen geen homogene groep, maar zijn individuen die een continu ontwikkelingsproces doormaken. Kinderen moeten daarom als individuen worden behandeld, met zorgvuldige aandacht voor hun specifieke behoeften. Elk kind is anders, heeft verschillende behoeften en kwetsbaarheden, en hiermee moet in ieder individueel geval rekening worden gehouden. Volgens het Kinderrechtencomité is het belang van een kind in een specifieke kwetsbare situatie niet hetzelfde als dat van alle kinderen in dezelfde kwetsbare situatie. Autoriteiten en besluitvormers moeten rekening houden met de verschillende soorten en graden van kwetsbaarheid van ieder kind, aangezien ieder kind uniek is en elke situatie moet worden beoordeeld op basis van de unieke kenmerken van het kind. Er moet een individuele beoordeling van de geschiedenis van ieder kind vanaf de geboorte worden uitgevoerd, met regelmatige evaluaties door een multidisciplinair team en aanbevelingen voor redelijke aanpassingen gedurende het ontwikkelingsproces van het kind.[50] Het belang van het kind en alle elementen die in verband daarmee moeten worden beoordeeld, moeten een eerste overweging zijn wanneer professionals de individuele beoordeling uitvoeren. Met andere woorden, de rechten van het kind moeten prioriteit krijgen bij het nemen van een besluit dat het kind betreft.

Procedures waarbij ouders of familieleden betrokken zijn

Het belang van kinderen die geen partij zijn in de procedure moet niettemin in acht worden genomen wanneer dergelijke procedures hen aangaan, betreffen en/of beïnvloeden. Artikel 3 van het IVRK vereist dat het belang van het kind een eerste overweging is in alle acties die kinderen betreffen. De richtsnoeren van de Raad van Europa vereisen dat de lidstaten "de effectieve uitvoering garanderen van het recht van kinderen om hun belang als eerste overweging te laten gelden in alle zaken die hen aangaan of beïnvloeden."[51] Het belang van het kind moet een eerste overweging zijn in civiele, bestuurlijke en strafrechtelijke procedures waarbij ouders of familieleden partij zijn en waardoor de rechten of belangen van het kind kunnen worden aangetast.

---

[47] Zie bijv. *Mubilanzila Meieka and Kaniki Mitunga v. Belgium*, ECtHR, Application No. 13178/03, 12 Oktober 2006, para 83; *Adamkiewicz v. Poland*, ECtHR, Application No. 54729/00, Judgment of 2 March 2010, para 106; *Söderman v. Sweden*, ECtHR, ECtHR, Application No. 5786/08, 12 December 2013; *Blokhin v. Russia*, ECtHR, Application No. 47152/06, Judgment of 23 March 2016, para 195; *Waresiak v. Poland*, ECtHR, Application No. 58558/13, Decision of 10 March 2020, paras 87-89; *R.B. v. Estonia*, ECtHR, Application No. 22597/16, Judgment of 22 June 2021, para 83; *V.I. v. the Republic of Moldova*, ECtHR, Application No. 38963/18, Judgment of 26 March 2024, para 135.

[48] Zie voor meer CoE, *The best interests of the child – A dialogue between theory and practice*, March 2016, pp. 105-116.

[49] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, paras 43-44.

[50] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, paras 1 and 76.

[51] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, p. 10.

Het Kinderrechtencomité stelt dat "[i]n **strafzaken** het beginsel van het belang van het kind van toepassing is op kinderen [...] die worden getroffen door de situatie van hun ouders die in conflict zijn met het strafrecht."[52]

In **procedures met betrekking tot asiel en migratie** hebben het Kinderrechtcomité en het CMW-comité benadrukt dat "staten die partij zijn bij het verdrag de belangen van het kind moeten beoordelen en vaststellen in de verschillende fasen van migratie- en asielprocedures die kunnen leiden tot detentie of deportatie van de ouders vanwege hun migratiestatus. Procedures voor het vaststellen van de belangen van het kind moeten worden ingevoerd bij elke beslissing die kinderen van hun familie scheidt, en dezelfde normen moeten worden toegepast in voogdijzaken, waar de belangen van het kind een eerste overweging moeten zijn."[53] Het EHRM heeft een vergelijkbare benadering gekozen: "[w]aar kinderen betrokken zijn, moet rekening worden gehouden met hun belangen [...]. Op dit specifieke punt herhaalt het Hof dat er een brede consensus bestaat, ook in het internationaal recht, ter ondersteuning van het idee dat bij alle beslissingen betreffende kinderen hun belangen van het grootste belang zijn [...]. Hoewel deze belangen op zichzelf niet doorslaggevend kunnen zijn, moet er zeker een aanzienlijk gewicht aan worden toegekend."[54] Een uitspraak van het Hof van Justitie van de EU uit 2025 betreffende terugkeerprocedures bevestigde ook dat nationale rechtbanken ambtshalve verplicht zijn om het recht op gezinsleven en de belangen van het kind te beoordelen in procedures waarbij ouders zijn betrokken.[55]

2.3. Het recht om te worden gehoord en op participatie

Staten hebben op grond van artikel 12 van het IVRK de verplichting het recht van een kind om te worden gehoord en deel te nemen, te respecteren en te beschermen.[56] Deze verplichting houdt in dat een kind de gelegenheid en de middelen moet krijgen om zijn of haar mening kenbaar te maken en dat aan die mening het nodige gewicht moet worden toegekend bij het nemen van beslissingen die gevolgen voor het kind hebben. Dit recht is ook vastgelegd in het Handvest van de grondrechten van de EU.[57]

Het Kinderrechtencomité heeft de verplichting van staten om het recht van het kind om zich vrijelijk te uiten in "alle zaken die het kind aangaan" te waarborgen en aan die mening het nodige gewicht toe te kennen, nader toegelicht. Het Comité heeft verklaard dat "[d]it beginsel, dat de rol van het kind als actieve deelnemer aan de bevordering, bescherming en bewaking van zijn of haar rechten benadrukt, eveneens van toepassing is op alle maatregelen die staten nemen ter uitvoering van het Verdrag."[58]

Artikel 12(1) van het IVRK vereist dat staten ieder kind dat in staat is een eigen mening te vormen, het recht garanderen om die mening vrijelijk te uiten in alle zaken die het kind aangaan, waarbij aan die mening het nodige gewicht wordt toegekend in overeenstemming met de leeftijd en mate van rijpheid van het kind. Artikel 12(2) bepaalt in het bijzonder dat het kind het recht heeft om gehoord te worden en deel te nemen aan alle gerechtelijke of bestuurlijke procedures die hem of haar aangaan, hetzij rechtstreeks, hetzij via een vertegenwoordiger of een passend orgaan, op een wijze die in

[52] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have their best interests taken as a primary consideration, para 28
[53] Joint General comment No. 3 (2017) of the CMW Committee and No. 22 (2017) of the CRC Committee on the general principles regarding the human rights of children in the context of international migration, para 32(e).
[54] *Jeunesse v. the Netherlands*, ECtHR, Application No. 12738/10, Judgment of 3 Oktober 2014, para 109.
[55] *GB v. Minister van Asiel en Migratie*, HVJEU, C-313/25 PPU [Adrar], Judgment of 4 September 2025.
[56] Artikel 12 CRC: "1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.
2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.
[57] Artikel 24(1) EU Charter.
[58] CRC Committee, General comment No. 5 (2003) on general measures of implementation of the CRC, para 12

overeenstemming is met de procedurele regels van het nationale recht.[59] Het recht om te worden gehoord en het recht om deel te nemen komen eveneens tot uiting in de Richtsnoeren van de Economische en Sociale Raad van de VN inzake justitie in zaken betreffende kindslachtoffers en -getuigen van misdrijven,[60] en in de Richtsnoeren van het Comité van Ministers van de Raad van Europa inzake kindvriendelijke justitie.[61] Met betrekking tot artikel 12 van het IVRK oordeelde het EHRM dat dezelfde overwegingen van '*mutatis mutandis'* van toepassing zijn in alle gerechtelijke of bestuurlijke procedures die de rechten van kinderen onder artikel 8 van het EVRM betreffen. In het bijzonder kan in dergelijke gevallen niet worden gezegd dat kinderen die in staat zijn een eigen mening te vormen, voldoende bij het besluitvormingsproces betrokken zijn geweest als zij niet de gelegenheid hebben gekregen om te worden gehoord en aldus hun mening te uiten."[62]

In zijn Algemeen commentaar nr. 12 bevestigt het Kinderrechtencomité dat "[een kind niet effectief gehoord kan worden wanneer de omgeving intimiderend, vijandig, ongeschikt of ongepast is voor zijn of haar leeftijd. Procedures moeten zowel toegankelijk als kindvriendelijk zijn."[63] Het Kinderrechtencomité benadrukt dat artikel 12 "geen leeftijdsgrens stelt aan het recht van het kind om zijn of haar mening te uiten." Het merkt het volgende op:

- "Ten eerste… vereist de volledige implementatie van artikel 12 de erkenning van en het respect voor non-verbale vormen van communicatie, waaronder spel, lichaamstaal, gezichtsuitdrukkingen en tekenen en schilderen, waarmee zeer jonge kinderen begrip, keuzes en voorkeuren tonen;
- Ten tweede is het niet nodig dat het kind uitgebreide kennis heeft van alle aspecten van de kwestie die hem of haar aangaat, maar dat hij of zij voldoende begrip heeft om op passende wijze een eigen mening over de kwestie te kunnen vormen;
- Ten derde zijn de staten die partij zijn bij dit verdrag ook verplicht de implementatie van dit recht te waarborgen voor kinderen die moeite hebben om hun mening kenbaar te maken. Kinderen met een handicap moeten bijvoorbeeld worden voorzien van en in staat worden gesteld gebruik te maken van elke communicatiemethode die nodig is om de uiting van hun mening te vergemakkelijken. Er moeten ook inspanningen worden geleverd om het recht op meningsuiting te erkennen voor kinderen uit minderheidsgroepen, inheemse kinderen, migrantenkinderen en andere kinderen die de meerderheidstaal niet spreken;
- Tot slot moeten de staten die partij zijn bij dit verdrag zich bewust zijn van de mogelijke negatieve gevolgen van een onzorgvuldige toepassing van dit recht, met name in gevallen met zeer jonge kinderen, of in gevallen waarin het kind slachtoffer is geworden van een strafbaar feit, seksueel misbruik, geweld of andere vormen van mishandeling. Staten die partij zijn bij dit verdrag moeten alle nodige maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat het recht om te worden gehoord en deel te nemen wordt uitgeoefend en dat het kind volledig wordt beschermd."[64]

Het concept van de zich ontwikkelende capaciteiten van een kind erkent dat diens capaciteiten niet statisch zijn en in aanmerking moeten worden genomen, ook bij het beoordelen van het belang van het kind en bij het bepalen welk gewicht aan de mening van het kind moet worden toegekend. Het Kinderrechtencomité heeft benadrukt dat "zich ontwikkelende capaciteiten moeten worden gezien als een positief en bevorderend proces, en niet als een excuus voor autoritaire praktijken die de autonomie en zelfexpressie van kinderen beperken."[65] Het Comité heeft er ook op gewezen dat ouders en anderen op een kindgerichte manier "richting en begeleiding" moeten bieden, "door middel van dialoog en

[59] CRC Committee, General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard, para 1.
[60] UN Economic and Social Council (ECOSOC), Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime, Resolution 2005/20, 22 July 2005, para 21.
[61] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010.
[62] *M. and M. v. Croatia*, ECtHR, Application No. 10161/13, Judgment of 3 September 2015, para 181.
[63] CRC Committee, General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard, para 34.
[64] CRC Committee, General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard, para 21.
[65] CRC Committee, General comment No. 7 (2006) on implementing child rights in early childhood, para 17.

voorbeeld, op manieren die de capaciteiten van kinderen versterken om hun rechten uit te oefenen, waaronder hun recht op participatie (artikel 12) en hun recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst (artikel 14)."[66]

In de context van **het jeugdstrafrecht**[67] hebben kinderen die verdacht of beschuldigd worden van een strafbaar feit, het recht om te worden gehoord en rechtstreeks deel te nemen, dus niet alleen via een vertegenwoordiger, in alle fasen van de procedure, vanaf het eerste contact met de bevoegde autoriteiten.[68] Het kind heeft het recht om te zwijgen en er mogen geen negatieve conclusies worden verbonden aan een beslissing om van het zwijgrecht gebruik te maken.[69]

Het EHRM heeft zich in de zaak *Sahin tegen Duitsland* gebogen over de vraag of een kind altijd rechtstreeks door een rechter moet worden gehoord.[70] Het Hof oordeelde dat nationale rechtbanken niet verplicht zijn om een kind in elke voogdijzaak rechtstreeks te horen; "deze kwestie hangt af van de specifieke omstandigheden van elk geval, met inachtneming van de leeftijd en rijpheid van het betreffende kind."[71] Het Hof aanvaardde dat de mening van een kind onder passende omstandigheden indirect kan worden overgebracht, bijvoorbeeld via professionals zoals psychologen. In de zaak *N.Ts. en anderen tegen Georgië* gaf het Hof aan dat nationale instanties een reden moeten geven voor een besluit om een kind niet rechtstreeks te horen, met name wanneer het kind in staat is om zelf een mening te vormen.[72] Het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) heeft eveneens erkend dat "het geen noodzakelijk gevolg is van het recht van het kind om te worden gehoord dat er een hoorzitting plaatsvindt voor de rechter van de lidstaat van herkomst, maar dat dit recht wel vereist dat het kind de wettelijke procedures en voorwaarden ter beschikking worden gesteld die het in staat stellen zijn of haar mening vrijelijk te uiten, en dat deze mening door de rechter wordt verkregen."[73]

Om het recht om te worden gehoord en effectief deel te nemen uit te oefenen, moeten kinderen toegang hebben tot rechtsbijstand, informatie, tolken en communicatieondersteuning waar nodig (zie paragraaf 3).

Drempels voor kinderen om hun mening kenbaar te maken

Het Kinderrechtencomité heeft duidelijk gemaakt dat de staten die partij zijn bij het IVRK, verplicht zijn om, bij het waarborgen van het recht van het kind om te worden gehoord, te zorgen voor de effectieve uitoefening van dit recht voor kinderen die moeite hebben om hun mening kenbaar te maken.[74] In dit verband verwijst het Comité uitdrukkelijk naar kinderen met een handicap en naar kinderen die tot een minderheid behoren, en/of naar kinderen met een inheemse en/of migratieachtergrond. De mening van het kind moet naar behoren worden gewogen, in overeenstemming met de leeftijd en de rijpheid van het kind. Hiervoor moeten de capaciteiten van het kind worden beoordeeld en, waar nodig, moet aan het kind worden meegedeeld hoe met die mening rekening is gehouden en hoe deze de uitkomst van het proces heeft beïnvloed.[75]

Voor kinderen met een handicap vereist het VN-Verdrag Handicap uitdrukkelijk dat de staten die partij zijn bij dit verdrag de toegang tot een rechterlijke instantie waarborgen,

[66] CRC Committee, General comment No. 7 (2006) on implementing child rights in early childhood, para 17. Zie ook CRC Committee, Statement on Artikel 5 of the CRC, 11 Oktober 2023.
[67] Zie voor de definitie van "kinderrechtssytemen", voetnoot 40 hierboven.
[68] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 3.
[69] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 45.
[70] *Sahin v. Germany*, ECtHR, Application No. 30943/96, Judgment of 8 July 2003.
[71] *Sahin v. Germany*, ECtHR, Application No. 30943/96, Judgment of 8 July 2003, para 73.
[72] *N.Ts. and others v. Georgia*, ECtHR, Application No. 71776/12, Judgment of 2 February 2016, para 80.
[73] *Joseba Andoni Aguirre Zarraga v. Simone Pelz*, HVJEU, Case C-491/10 PPU, Judgment of 22 December 2010, paras 61-66; *Sagrario, Joaquín, Prudencio v. Subdelegación del Gobierno en Barcelona*, HVJEU, Case C-63/23, Judgment of 12 September 2024.
[74] CRC Committee, General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard, para 21.
[75] CRC Committee, General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard, para 28.

onder meer door het bieden van "procedurele en leeftijdsgebonden voorzieningen", zoals bepaald in artikel 13 van het VN-Verdrag Handicap.[76]

Het participatiemodel van Lundy

Het participatiemodel dat is ontwikkeld door professor Laura Lundy en is opgenomen in de Ierse nationale strategie inzake de participatie van kinderen en jongeren in besluitvorming 2015-2020 (zie figuur 1 hieronder), biedt een praktische manier om artikel 12 van het IVRK te conceptualiseren.[77] Het model identificeert vier onderling verbonden elementen voor effectieve participatie: stem, ruimte, publiek en invloed. In de praktijk moeten kinderen een veilige omgeving krijgen waarin ze hun mening kunnen uiten, moeten hun meningen worden gehoord door de relevante besluitvormers en moeten kinderen erop kunnen vertrouwen dat hun mening serieus in overweging is genomen bij elke beslissing of actie die hen aangaat.

Figuur 1: Lundy's Participatiemodel[78]

This model provides a way of conceptualising Article 12 of the UNCRC which is intended to focus educational decision-makers on the distinct, albeit interrelated, elements of the provision. The four elements have a rational chronological order:

- **SPACE:** Children must be given safe, inclusive opportunities to form and express their view
- **VOICE:** Children must be facilitated to express their view
- **AUDIENCE:** The view must be listened to.
- **INFLUENCE:** The view must be acted upon, as appropriate.

[76] Artikel 13 CRPD: "1. Staten die partij zijn bij dit verdrag zorgen ervoor dat personen met een handicap op gelijke voet met anderen toegang hebben tot de rechter, onder meer door middel van procedurele en leeftijdsgebonden aanpassingen, om hun effectieve rol als directe en indirecte deelnemers, waaronder getuigen, in alle gerechtelijke procedures, ook in de onderzoeks- en andere voorbereidende fasen, te vergemakkelijken. 2. Om de toegang tot de rechter voor personen met een handicap te bevorderen, stimuleren de Staten die partij zijn bij dit verdrag passende opleidingen voor degenen die werkzaam zijn in de rechtsbedeling, waaronder politie- en gevangenispersoneel." Zie ook Committee on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD Committee), General comment No. 7 (2018) on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention, para 81; UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, August 2020, Principle 7. Deze principes en richtlijnen werden onderschreven door de ICJ, zie p. 5.

[77] Laura Lundy, Voice is not enough: Conceptualizing Artikel 12 of the UNCRC, British Educational Research Journal, Vol. 33, No. 6, 2007, pp. 927-942. Zie Ireland Department of Children and Youth Affairs, National Strategy on Children and Young People's Participation in Decision-Making 2015-2020, 17 June 2015, p. 21.

[78] Ireland Department of Children and Youth Affairs, National Strategy on Children and Young People's Participation in Decision-Making 2015-2020, 17 June 2015, p. 21.

Figuur 2: Lundy's Voice Model Checklist for Participation[79]

Om het Lundy-model voor participatie in de praktijk te brengen, hebben professionals training en concrete handvatten nodig over hoe ze effectief met kinderen kunnen omgaan.[80] Praktische maatregelen omvatten: (i) training van professionals in het formuleren van enkele, duidelijke en leeftijdsgeschikte vragen, waarbij vragen die het kind kunnen verwarren of onder druk zetten, worden vermeden; (ii) kinderen voldoende tijd en ruimte geven om te antwoorden, zonder onderbrekingen of haast; (iii) kinderen uitleggen dat het acceptabel is om te zeggen dat ze iets niet weten of zich niet kunnen herinneren en dat er geen 'goede' of 'foute' antwoorden zijn; (iv) en training in het herkennen en interpreteren van non-verbale communicatie.[81]

2.4. Het non-discriminatiebeginsel

Volgens het internationaal recht, waaronder het IVRK,[82] moeten de rechten van kinderen zonder discriminatie worden gewaarborgd. Kinderen kunnen te maken krijgen met diverse en elkaar overlappende vormen van discriminatie, "bijvoorbeeld op grond van geslacht, seksuele geaardheid en genderidentiteit/-expressie, handicap, ras, etniciteit, inheemse status, immigratiestatus en andere minderheidsstatus."[83]

Algemeen commentaar nr. 25 van het Kinderrechtencomité over de rechten van kinderen in de digitale omgeving stelt dat staten "proactieve maatregelen moeten nemen om

[79] Ireland Department of Children and Youth Affairs, National Strategy on Children and Young People's Participation in Decision-Making 2015-2020, 17 June 2015, p. 22.
[80] The Participation People - Youth Engagement & Consultation Specialists, The Lundy Model of Participation Checklist, 27 January 2023, website (geraadpleegd 20 februari 2026).
[81] For more guidance on communication, Zie: ICJ, Practical Handbook for Lawyers when Representing a Child: Training Materials on Access to Justice for Migrant Children, Module 6, April 2018; ICJ, How to Communicate and Work with Children Subject to Alternatives to Detention Training Materials on Alternatives to Detention for Migrant Children, April 2022.
[82] Artikel 2 CRC.
[83] CRC Committee, General comment No. 21 (2017) on children in street situations, para 26.

discriminatie te voorkomen op grond van geslacht, handicap, sociaaleconomische achtergrond, etnische of nationale afkomst, taal of andere gronden, en tegen discriminatie van minderheids- en inheemse kinderen, asielzoekende, vluchtelingen- en migrantenkinderen, lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en intersekse kinderen, kinderen die slachtoffer zijn van mensenhandel voor seksuele uitbuiting, kinderen in alternatieve zorg, kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd en kinderen in andere kwetsbare situaties."[84]

Staten moeten ervoor zorgen dat kinderen zowel in de wet als in de praktijk zonder discriminatie gelijkwaardig worden behandeld en moeten zowel directe als indirecte discriminatie tegen kinderen uitbannen.[85] De verplichting van staten is om de rechten die in het IVRK zijn vastgelegd, te respecteren en te waarborgen voor ieder kind binnen hun rechtsgebied, zonder enige vorm van discriminatie. Deze non-discriminatieverplichting vereist dat staten individuele kinderen en groepen kinderen identificeren voor wie het daadwerkelijk verwezenlijken van hun rechten mogelijk speciale maatregelen vereist.[86] Het Kinderrechtencomité heeft benadrukt dat het recht op non-discriminatie niet alleen een negatieve verplichting inhoudt, maar ook vereist dat staten "passende, proactieve maatregelen nemen om te waarborgen dat alle kinderen daadwerkelijk gelijke kansen hebben om hun rechten uit het IVRK te verwezenlijken. Dit kan positieve maatregelen vereisen die gericht zijn op het herstellen van een situatie van daadwerkelijke ongelijkheid."[87]

Het concept van **inclusieve gelijkheid**, ontwikkeld door het Comité voor uitvoering van VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (hierna CRPD-Comité), biedt inzicht in hoe de noodzakelijke proactieve, positieve maatregelen moeten worden gestructureerd om discriminatie van kinderen in kwetsbare situaties, waaronder systemische discriminatie, aan te pakken.[88] Inclusieve gelijkheid beoogt de multidimensionale aard van materiële gelijkheid te omvatten:

> "Inclusieve gelijkheid is een nieuw model van gelijkheid dat in het kader van het Verdrag is ontwikkeld. Het omvat een inhoudelijk model van gelijkheid en breidt de inhoud van gelijkheid uit en werkt deze verder uit in:
>
> a) Een eerlijke herverdelingsdimensie om sociaaleconomische achterstand aan te pakken;
> b) Een erkenningsdimensie om stigma, stereotypering, vooroordelen en geweld te bestrijden en de waardigheid van de mens en zijn intersectionaliteit te erkennen;
> c) Een participatieve dimensie om het sociale karakter van mensen als leden van sociale groepen te herbevestigen en de menselijkheid volledig te erkennen door inclusie in de samenleving; en

[84] CRC Committee, General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment, para 11.
[85] Discrimination is prohibited under a number of international legal instruments: CEDAW; Artikelen 2 and 10 ICESCR; Artikelen 2, 3, 24 and 26 ICCPR; Artikel 2 CRC, Artikel 1 ICERD; Artikel 1 CEDAW; Artikel 5 CRPD; Artikel 14 ECHR; Part V Artikel E ESC.
[86] CRC Committee, General comment No. 5 (2003) on general measures of implementation of the CRC, para 12.
[87] . 21, the CRC Committee used with reference to the quoted paragraph of General comment No. 14, the notion of "substantive inequality" instead of "real inequality". CRC Committee, General comment No. 21 (2017) on children in street situations, para 12.
[88] De definitie van systematische discriminatie werd geformuleerd door de UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General comment No. 20 (2009): Non-discrimination in economic, social and cultural rights, para 12: "De commissie heeft herhaaldelijk vastgesteld dat discriminatie van bepaalde groepen wijdverbreid en hardnekkig is en diep verankerd in sociaal gedrag en organisaties, vaak gepaard gaande met onbetwiste of indirecte discriminatie. Dergelijke systemische discriminatie kan worden opgevat als wettelijke regels, beleid, praktijken of overheersende culturele opvattingen in de publieke of private sector die relatieve nadelen creëren voor sommige groepen en privileges voor andere groepen." Zie ook CRC Committee, General comment No. 21 (2017) on children in street situations, para 12. The CRC Committee, in its General comment No. 11 (2009) on indigenous children and their rights under the Convention, paras 58-59, stelt dat artikel 28 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind dat "staten die partij zijn bij het verdrag ervoor moeten zorgen dat basisonderwijs verplicht is en beschikbaar is voor alle kinderen op basis van gelijke kansen." Om ervoor te zorgen dat de doelstellingen van het onderwijs in overeenstemming zijn met het Verdrag, zijn staten die partij zijn bij het verdrag verantwoordelijk voor de bescherming van kinderen tegen alle vormen van discriminatie, zoals uiteengezet in artikel 2 van het Verdrag, en voor de actieve bestrijding van racisme."

d) Een accommoderende dimensie om ruimte te maken voor verschillen als een kwestie van menselijke waardigheid."[89]

Zoals blijkt uit Algemeen commentaar nr. 6 van het CRPD-comité over gelijkheid en non-discriminatie, kan de implementatie van inclusieve gelijkheid steunen op de verplichting om toegankelijkheid te waarborgen en te voorzien in redelijke aanpassingen, procedurele aanpassingen en specifieke maatregelen.[90]

Toegankelijkheid is een ex ante, proactieve, systemische plicht met betrekking tot systemen en processen. Het vereist dat de gebouwde omgeving, het openbaar vervoer en informatie- en communicatiediensten beschikbaar en bruikbaar zijn voor alle personen met een beperking op gelijke voet met anderen. In de context van communicatiediensten omvat toegankelijkheid ook het bieden van sociale en communicatieve ondersteuning. Toegankelijkheidsverplichtingen hebben betrekking op groepen en moeten geleidelijk, maar onvoorwaardelijk, worden geïmplementeerd.[91]

Redelijke aanpassing is een ex nunc, reactieve plicht die betrekking heeft op individuen. Het bestaat uit de verplichting om een "wijziging of aanpassing door te voeren die noodzakelijk en passend is wanneer dit in een specifiek geval vereist is om ervoor te zorgen dat een persoon met een beperking zijn of haar rechten kan verwezenlijken of uitoefenen," op gelijke voet met anderen.[92] Dit moet in overleg met de betrokkene worden vastgesteld. De redelijkheid van een aanpassing betreft de "relevantie, gepastheid en effectiviteit ervan voor de persoon met een beperking." Een redelijke aanpassing mag alleen worden geweigerd wanneer deze een onevenredige of onnodige last voor de plichtdrager zou opleggen.[93] De plicht tot het bieden van redelijke aanpassingen omvat een proactieve verplichting voor justitiële professionals om te anticiperen op behoeften en aanpassingen te bieden, zelfs zonder een verzoek daartoe.[94]

Procedurele aanpassingen hebben betrekking op de context van toegang tot het recht. Ze moeten worden onderscheiden van redelijke aanpassingen en zijn niet onderworpen aan een evenredigheidstoets. Een voorbeeld is "de erkenning van diverse communicatiemethoden van personen met een beperking die zich voor de rechter of een andere rechtsprekende instantie moeten verantwoorden. Leeftijdsgebonden aanpassingen kunnen bestaan uit het verspreiden van informatie over beschikbare mechanismen om klachten in te dienen en toegang tot het recht, in leeftijdsgebonden en begrijpelijke taal."[95] Staten zijn verplicht te bepalen welke aanpassingen nodig zijn en deze beschikbaar te stellen, ook wanneer de betrokkene er niet om vraagt.[96]

Specifieke maatregelen zijn positieve maatregelen die inhouden dat personen met een beperking een voorkeursbehandeling krijgen ten opzichte van anderen, "om historische en/of systemische uitsluiting van de voordelen van het uitoefenen van rechten aan te pakken."[97] Ze zijn erop gericht "de feitelijke gelijkheid van personen met een beperking te versnellen of te bereiken."[98] Dergelijke maatregelen zijn meestal van tijdelijke aard, hoewel in sommige contexten, afhankelijk van de omstandigheden, permanente maatregelen nodig kunnen zijn.[99]

[89] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, para 11.
[90] Zie voor meer ICJ, *Model Bench Book on rights of persons with disabilities in criminal proceedings*, Augustus 2024.
[91] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, paras 29(a) en 40-42.
[92] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, para 25.
[93] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, paras 23, 24 en 25(a)-(b).
[94] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, para 24(b).
[95] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, paras 23(d) en 25.
[96] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, para 25.
[97] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, para 25(c).
[98] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, para 28.
[99] CRPD Committee, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, para 29.

Hoewel deze concepten expliciet zijn geformuleerd met betrekking tot de rechten van personen met een handicap, kunnen ze breder worden opgevat als instrumenten om gelijkheid en non-discriminatie te bewerkstelligen, ongeacht de gronden ervan. Het Kinderrechtencomité heeft bijvoorbeeld opgeroepen tot specifieke maatregelen en een toegankelijke omgeving,[100] ook op het gebied van attitudes.[101] Het VN-Mensenrechtencomité (HRC) heeft geconcludeerd dat specifieke maatregelen (positieve acties) soms nodig zijn om "omstandigheden die verboden discriminatie op grond van het Verdrag veroorzaken of in stand houden, te verminderen of weg te nemen. Zolang dergelijke maatregelen nodig zijn om feitelijke discriminatie te corrigeren, is sprake van een toelaatbaar onderscheid op grond van het Verdrag en niet van verboden discriminatie."[102] Het VN-Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten (CESCR) heeft eveneens de noodzaak erkend om specifieke speciale maatregelen te nemen "om omstandigheden die discriminatie in stand houden te verzachten of te onderdrukken."[103] De bijzondere maatregelen zijn gerechtvaardigd op voorwaarde dat "ze redelijke, objectieve en proportionele middelen vormen om feitelijke discriminatie weg te nemen en worden stopgezet zodra inhoudelijke gelijkheid duurzaam is bereikt."[104]

Andere internationale normen benadrukken het belang van procedurele aanpassingen voor kinderen, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke kwetsbaarheid en behoeften van het kind.[105] De richtsnoeren van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie garanderen bijvoorbeeld bescherming tegen discriminatie en bepalen dat "[specifieke] bescherming en hulp mogelijk moet worden verleend aan meer kwetsbare kinderen, zoals migrantenkinderen, kinderen van vluchtelingen en asielzoekers, niet-begeleide kinderen, kinderen met een handicap, dakloze en straatkinderen, Roma-kinderen en kinderen in jeugd(zorg)instellingen."[106]

De Speciale Rapporteur voor de onafhankelijkheid van rechters en advocaten heeft verklaard dat "het beginsel van non-discriminatie vooral relevant is wanneer justitiële systemen te maken hebben met bijzonder kwetsbare groepen kinderen, zoals straatkinderen, kinderen die tot minderheden behoren, migrantenkinderen of asielzoekers, kinderen met een handicap of kindsoldaten, die mogelijk bijzondere aandacht, bescherming en specifieke vaardigheden vereisen van de professionals die met hen werken, met name advocaten, aanklagers en rechters."[107]

Met betrekking tot het jeugdstrafrecht[108] bepaalt Algemeen commentaar nr. 24: "Waarborgen tegen discriminatie zijn nodig vanaf het eerste contact met het jeugdstrafrechtssysteem en gedurende het hele proces, en discriminatie van welke groep kinderen dan ook vereist actief ingrijpen. In het bijzonder moet genderbewuste aandacht worden besteed aan meisjes en aan kinderen die worden gediscrimineerd op grond van seksuele geaardheid of genderidentiteit. Er moet accommodatie worden geboden voor kinderen met een handicap, waaronder fysieke toegang tot gerechtsgebouwen en andere

[100] "Temporary special measures", CRC Committee, General comment No. 21 (2017) on children in street situations, para 27.
[101] CRC Committee, General comment No. 21 (2017) on children in street situations, para 27: "Staten moeten professionals, de private sector en het publiek bewust maken van de ervaringen en rechten van kinderen in straatsituaties, met als doel de houding ten opzichte van deze problemen positief te veranderen. Staten moeten creatieve, artistieke, culturele en/of sportprogramma's ondersteunen die worden geleid door, of waarbij kinderen in straatsituaties betrokken zijn, en die helpen om misvattingen aan te pakken en barrières te slechten met professionals, gemeenschappen – inclusief andere kinderen – en de bredere samenleving door middel van zichtbare, wederzijdse dialoog en interactie."
[102] HRC, CCPR General comment No. 18 (1989): Non-discrimination, para 10.
[103] CESCR, General comment No. 20 (2009): Non-discrimination in economic, social and cultural rights, para 9.
[104] CESCR, General comment No. 20 (2009): Non-discrimination in economic, social and cultural rights, para 9.
[105] Zie Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010; Gabriela Knaul, Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, 1 April 2015; CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system.
[106] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, paras D(1)-(2).
[107] Gabriela Knaul, Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, 1 April 2015, para 24.
[108] Zie voor de definitie van "kinderrechtsystemen," voetnoot 40 hierboven.

gebouwen, ondersteuning voor kinderen met psychosociale handicaps, hulp bij communicatie en het lezen van documenten, en procedurele aanpassingen voor getuigenissen."[109] Contact met het jeugdstrafrechtsysteem mag niet leiden tot stigmatisering van het kind, wat tot verdere schade kan leiden. Het Kinderrechtencomité heeft verklaard dat buitengerechtelijke afdoening beschikbaar moet zijn vanaf de vroegste stadia van het justitieel proces en dat de mensenrechten en wettelijke waarborgen van kinderen volledig moeten worden gerespecteerd en beschermd.[110]

2.5. Recht op leven, overleven en ontwikkeling

Artikel 6 van het IVRK verplicht verdragsstaten om het inherente recht op leven van het kind te erkennen en de overleving en ontwikkeling van het kind zoveel mogelijk te waarborgen. Het Kinderrechtencomité heeft aangegeven dat "ontwikkeling" in de breedste zin moet worden opgevat als een holistisch concept, dat de fysieke, mentale, spirituele, morele, psychologische en sociale ontwikkeling van het kind omvat. Implementatiemaatregelen moeten zijn gericht op het bereiken van de meest optimale ontwikkeling van alle kinderen.[111]

Het Comité voor de Rechten van de Mens (HRC) heeft benadrukt dat het recht op leven "betrekking heeft op het recht van individuen om vrij te zijn van handelingen en nalatigheden die bedoeld zijn of waarvan verwacht kan worden dat ze hun onnatuurlijke of voortijdige dood veroorzaken, alsook om een waardig leven te leiden."[112] Het definieert de plicht om het leven te beschermen verder als de plicht om "passende maatregelen te nemen om de algemene omstandigheden in de samenleving aan te pakken die aanleiding kunnen geven tot directe bedreigingen van het leven of die individuen kunnen belemmeren in het verwezenlijken van hun recht op een waardig leven."[113]

Het Kinderrechtencomité heeft er eveneens op gewezen dat het recht op leven ook het recht op een waardig leven omvat. In de context van dak- en thuisloze kinderen heeft het Comité eraan herinnerd dat de plicht om het recht van het kind op leven, overleven en ontwikkeling te waarborgen van staten vereist dat zij, om de ontwikkeling van het kind ten volle te waarborgen, holistische langetermijnstrategieën ontwerpen en implementeren, gebaseerd op een op rechten gebaseerde aanpak. Het Comité heeft ook aangegeven dat ernstige ontbering, waaronder absolute armoede, onder de reikwijdte van artikel 6 kan vallen, aangezien dit "het overleven en de gezondheid van kinderen bedreigt en hun fundamentele levenskwaliteit ondermijnt."[114] Het recht op leven, overleven en ontwikkeling is daarom breder dan de bescherming van het leven in engere zin, en omvat de voorwaarden die nodig zijn voor een waardig leven, waaronder basale levensomstandigheden.

De uitvoering van het recht op leven, overleven en ontwikkeling moet de individualiteit van het kind en de realiteit van zijn of haar situatie respecteren. Het Comité heeft benadrukt dat "de verplichtingen van staten onder artikel 6 vereisen dat zorgvuldige aandacht wordt besteed aan het gedrag en de levensstijl van kinderen, zelfs als deze niet overeenkomen met wat specifieke gemeenschappen of samenlevingen aanvaardbaar achten onder de heersende culturele normen voor een bepaalde leeftijdsgroep."[115]

Deze brede opvatting van het recht op leven lijkt dicht bij het concept van het "recht op de ontwikkeling van een levensperspectief" te liggen, zoals ontwikkeld in de jurisprudentie van het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens, aanvankelijk in de context

[109] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 40.
[110] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, paras 14, 15 en 16.
[111] CRC Committee, General comment No. 5 (2003) on general measures of implementation of the CRC, para 12.
[112] HRC, General comment No. 36 (2019) on the right to life, para 3.
[113] HRC, General comment No. 36 (2019) on the right to life, para 26.
[114] CRC Committee, General comment No. 21 (2017) on children in street situations, paras 30 en 32.
[115] CRC Committee, General comment No. 21 (2017) on children in street situations, para 31.

van het recht op remedies. Het Kinderrechtencomité heeft verwezen naar de jurisprudentie van het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens, waaronder het arrest in de zaak "Dak- en thuisloze kinderen" (*Villigrán-Morales e.a. tegen Guatemala*), waarin het Hof oordeelde dat "ieder kind het recht heeft een levensperspectief te koesteren dat door de overheid moet worden ondersteund en aangemoedigd, zodat het dit perspectief kan ontwikkelen ten behoeve van zijn eigen welzijn en dat van de samenleving waartoe het behoort."[116] Volgens het Comité "strekt deze opvatting van het recht op leven zich niet alleen uit tot burgerlijke en politieke rechten, maar ook tot economische, sociale en culturele rechten. De noodzaak om de meest kwetsbaren te beschermen, zoals straatkinderen, vereist absoluut een interpretatie van het recht op leven die de minimale voorwaarden voor een waardig leven omvat."[117]

Het recht op ontwikkeling is verbonden met het recht om te worden gehoord en deel te nemen. In zijn Algemeen commentaar nr. 12 merkt het Kinderrechtencomité op dat het belangrijk is om mogelijkheden te creëren voor het recht van het kind om te worden gehoord, aangezien participatie van het kind een middel is om de volledige ontwikkeling van de persoonlijkheid en de zich ontwikkelende capaciteiten van het kind te stimuleren, in overeenstemming met artikel 6.[118]

[116] *"Street Children" (Villigrán-Morales et al.) v. Guatemala*, Inter-American Court of Human Rights, Judgment of 19 November 1999 (Merits), para 191.
[117] CRC Committee, General comment No. 21 (2017) on children in street situations, para 29.
[118] CRC Committee, General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard, para 79.

3. Procedurele rechten en waarborgen van kinderen in juridische procedures

Kinderen die betrokken zijn bij een rechtszaak hebben rechten en zijn gerechtigd hun recht op een eerlijk proces uit te oefenen in een eerlijke procedure. Het recht om te worden gehoord en deel te nemen vereist procedurele waarborgen die een zinvolle en geïnformeerde deelname garanderen. Vanwege hun leeftijd en positie in de procedure hebben kinderen mogelijk extra procedurele bescherming nodig gedurende de gehele procedure.[119] Passende procedurele waarborgen voor kinderen bij alle besluitvorming die hen aangaat, vormen een integraal onderdeel van het recht van het kind om zijn of haar beste belangen als eerste overweging te laten gelden. Het Kinderrechtencomité heeft benadrukt dat "[o]m de correcte uitvoering te waarborgen van het recht van het kind om zijn of haar beste belangen als eerste overweging te laten gelden, moeten er kindvriendelijke procedurele waarborgen worden ingesteld en nageleefd. Het concept van het beste belang van het kind is in dat geval een procedurele regel [...]."[120] De procedurele rechten die zijn gegarandeerd door het internationale mensenrechtenrecht zijn specifiek van toepassing in zaken die kinderen betreffen en dienen daarop te worden aangepast.

Deze sectie schetst enkele van de belangrijkste procedurele waarborgen. De opsomming is niet uitputtend. Dit deel richt zich op de belangrijkste kwesties die aan de orde zijn gekomen en besproken zijn tijdens de workshops die in het kader van het VOICE-project zijn gehouden.[121] Het is belangrijk te vermelden dat het Kinderrechtencomité in 2024 is begonnen met het opstellen van een Algemeen commentaar over het recht van kinderen op toegang tot het recht en effectieve remedies. Dit Commentaar bevindt zich ten tijde van de publicatie van dit Compendium nog in de conceptfase.[122]

Deze sectie geeft een overzicht van de toepasselijke juridische normen, identificeert de tekortkomingen die in de vijf deelnemende landen zijn geconstateerd met betrekking tot de naleving van die normen, en belicht goede praktijken die als reactie hierop zijn ontwikkeld. De voorbeelden zijn bedoeld als praktische handvatten en inspiratie voor juristen en justitiële professionals in de hele EU die de procedurele waarborgen voor alle kinderen willen verbeteren.

3.1. Toegang tot rechtsbijstand

3.1.1. Internationale rechtsnormen

Advocaten spelen een cruciale rol bij het waarborgen van respect voor en de bescherming van de rechten van alle personen, inclusief kinderen. De beschikbaarheid van effectieve rechtsbijstand bepaalt vaak of iemand toegang heeft tot relevante procedures of daaraan op een zinvolle manier kan deelnemen.[123] Toegang tot rechtsbijstand heeft zowel inhoudelijke als procedurele aspecten. Artikel 47 van het Handvest van de EU bepaalt dat "[i]edereen de mogelijkheid heeft om geadviseerd, verdedigd en vertegenwoordigd te worden."

Een advocaat die een kind vertegenwoordigt, moet het kind zijn of haar rechten en de relevante procedures uitleggen en ervoor zorgen dat zijn of haar standpunten worden

[119] OHCHR, Report on Access to justice for children, 16 December 2013, para 8.
[120] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, para 85.
[121] Zie, ICJ, EU: Ensuring the child's voice is heard in legal proceedings, 20 Mei 2025, website (geraadpleegd 16 juli 2025); ICJ, EU: Procedural safeguards for migrant children must not regress under the Pact on Migration and Asylum, 19 September 2025 (geraadpleegd op 23 September 2025); ICJ, EU: Children with disabilities have the right to participate in legal proceedings, 17 November 2025, website (geraadpleegd op 26 November 2025).
[122] CRC Committee, Draft general comment No. 27 on children's right to access to justice and to an effective remedy, 1 February 2024, website (geraadpleegd op 30 maart 2026).
[123] HRC, General comment No. 32 (2007): Artikel 14, Right to equality before courts and tribunals and to fair trial, para 10.

gehoord en in overweging worden genomen.[124] Daarom hebben advocaten specifieke kennis en training nodig op het gebied van kinderrechten en communicatie met kinderen.[125]

Toegang tot rechtsbijstand is doorgaans een voorwaarde voor het recht op een eerlijk proces en is onmisbaar in **strafzaken of procedures waarbij de betrokkenen het risico lopen van vrijheidsberoving of andere beperkingen van bepaalde rechten**.[126] De Hoge Commissaris van de VN voor de Mensenrechten merkt in een rapport over toegang tot het recht voor kinderen op dat "kinderen doorgaans in het nadeel zijn bij het contact met het rechtssysteem, hetzij door onervarenheid, hetzij door een gebrek aan middelen om advies en vertegenwoordiging te verkrijgen. Daarom hebben ze toegang nodig tot gratis of gesubsidieerde juridische en andere passende hulp om effectief met het rechtssysteem te kunnen communiceren. Zonder dergelijke hulp zullen kinderen grotendeels geen toegang hebben tot complexe rechtssystemen die over het algemeen voor volwassenen zijn ontworpen. Gratis en effectieve rechtsbijstand is met name belangrijk voor kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd."[127]

a. Strafrechtelijke procedures

Rechtsbijstand moet worden gegarandeerd aan kinderen die strafrechtelijk worden vervolgd voor rechterlijke, bestuurlijke of andere overheidsinstanties en die mogelijk een veroordeling, strafblad of vrijheidsberoving tot gevolg hebben.[128] In zijn Algemeen commentaar nr. 24 heeft het Kinderrechtencomité het belang van rechtsbijstand voor kinderen die in conflict komen met het jeugdstrafrecht, benadrukt.[129] Het Comité heeft ook aangegeven dat "passende bijstand", anders dan rechtsbijstand, kan worden verleend aan kinderen die in het kader van buitengerechtelijke afdoening worden doorverwezen naar programma's of een systeem dat niet leidt tot een veroordeling, strafblad of vrijheidsberoving, mits deze bijstand wordt verleend door een goed opgeleide professional met voldoende juridische kennis van het jeugdstrafrecht.[130] Het Kinderrechtencomité heeft verder benadrukt dat rechtsbijstand en andere passende bijstand aan het kind moet worden gegarandeerd "vanaf het begin van de procedure, tijdens de voorbereiding en presentatie van de verdediging, en totdat alle beroepen en/of herzieningen zijn uitgeput."[131]

Vergelijkbare normen zijn door het EHRM geformuleerd in zijn jurisprudentie met betrekking tot de verplichtingen van staten onder het EVRM. Het Hof oordeelde dat kinderen die met het jeugdstrafrecht in conflict zijn, zich in een bijzonder kwetsbare positie bevinden tijdens strafrechtelijke onderzoeken, met name tijdens verhoren door de politie.[132] Daarom moeten de autoriteiten maatregelen nemen om de gevoelens van intimidatie en belemmering bij het kind zoveel mogelijk te verminderen en ervoor te zorgen dat het kind een goed begrip heeft van de aard van het onderzoek, van wat er voor hem op het spel staat, inclusief de betekenis van een eventuele straf, alsook van zijn rechten van verdediging en in het bijzonder zijn recht om te zwijgen.[133] Het bieden van

[124] FRA, *Guardianship for children deprived of parental care: A handbook to reinforce guardianship systems to cater for the specific needs of child victims of trafficking*, 2015, p. 38.
[125] CRC Committee, General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard, para 49.
[126] Artikel 14(3)(d) ICCPR.
[127] OHCHR, Report on Access to justice for children, 16 December 2013, para 40.
[128] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, paras 49 and 52. Zie ook Artikel 14(3)(b) ICCPR; UN Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, Augustus 2020, Principle 6.
[129] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, paras 49-53.
[130] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 52.
[131] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 49.
[132] *Blokhin v. Russia*, ECtHR, Application No. 47152/06, Decision of 23 March 2016.
[133] *Blokhin v. Russia*, ECtHR, Application No. 47152/06, Decision of 23 March 2016, para 195. Zie ook, *Panovits v. Cyprus*, ECtHR, Application No. 4268/04, Judgment of 11 December 2008, para 67; *Martin v. Estonia*, ECtHR, Application No. 35985/09, Judgment of 30 May 2013, para 92; *S.C. v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 60958/00, Judgment of 15 June 2004, para 9.

rechtsbijstand door een advocaat vanaf de eerste fase van het politieverhoor is een essentiële waarborg. Het Hof heeft benadrukt dat de rol van rechtsbijstand onder meer is:

> "Ervoor zorgen dat het recht van een verdachte om zichzelf niet te incrimineren wordt gerespecteerd. Dit recht veronderstelt immers dat het Openbaar Ministerie in een strafzaak ernaar streeft zijn zaak tegen de verdachte te bewijzen zonder gebruik te maken van bewijsmateriaal dat is verkregen door middel van dwang of onderdrukking, in strijd met de wil van de verdachte. Het is bovendien belangrijk de verdachte te beschermen tegen dwang van de autoriteiten en bij te dragen aan het voorkomen van gerechtelijke dwalingen en het waarborgen van het beginsel 'gelijkheid van wapens' (equality of arms). Om het recht op een eerlijk proces voldoende 'praktisch en effectief' te laten blijven, vereist artikel 6 § 1 dat in beginsel toegang tot een advocaat wordt geboden zodra een verdachte door de politie wordt ondervraagd […] Gezien de bijzondere kwetsbaarheid van kinderen, en rekening houdend met hun mate van rijpheid en intellectuele en emotionele vermogens, benadrukt het Hof in het bijzonder het fundamentele belang van toegang tot een advocaat wanneer de persoon in hechtenis minderjarig is."[134]

Het recht op rechtsbijstand tijdens politieverhoren geldt niet alleen voor kinderen die de leeftijd van strafrechtelijke aansprakelijkheid hebben bereikt, maar ook voor kinderen jonger dan die leeftijd die worden onderworpen aan formele procedures en aan wie zware maatregelen kunnen opgelegd voor het overtreden van de wet Het EHRM benadrukte dat "een kind in geen geval belangrijke procedurele waarborgen mag worden ontnomen, enkel en alleen omdat de procedures die kunnen leiden tot zijn vrijheidsberoving, volgens het nationale recht geacht worden zijn belangen als kind en minderjarige verdachte te beschermen, in plaats van strafrechtelijk van aard te zijn."[135]

De rechtsbijstand moet in de praktijk effectief zijn en niet slechts formeel.[136] Het EHRM oordeelde dat een "duidelijke tekortkoming" van de advocaat van een kind in de juiste vertegenwoordiging van het kind, in combinatie met factoren zoals de leeftijd van het kind en de ernst van de aanklachten, de rechter ertoe kan verplichten maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat het kind adequate rechtsbijstand krijgt.[137]

Zowel het Kinderrechtenverdrag als het EVRM vereisen dat, om een eerlijk proces te garanderen voor kinderen die met de wet in conflict zijn, kinderen vanaf het allereerste contact met wetshandhavers toegang moeten hebben tot rechtsbijstand. Dit is ook het standpunt van het EHRM, zoals uiteengezet in zijn uitspraak over de collectieve klacht van het *Internationaal Gerechtshof tegen Tsjechië*. Het Comité constateerde een schending van het recht van het kind op sociale bescherming op twee gronden:[138] (i) het niet verstrekken van verplichte rechtsbijstand vanaf het allereerste contact met wetshandhavers, met name tijdens politieverhoren; en (ii) het niet bieden van alternatieve strafmaatregelen en herstelrecht. Het Comité herhaalde dat de kwetsbaarheid van kinderen onder de leeftijd van strafrechtelijke aansprakelijkheid geen legitieme reden mag zijn om hen te beroven van zinvolle deelname aan de procedure of hen minder gunstig te behandelen dan strafrechtelijk verantwoordelijke kinderen en volwassenen. Integendeel, staten moeten effectieve maatregelen nemen om deze kwetsbaarheid te compenseren en het kind in staat stellen praktisch en effectief deel te nemen aan de procedure, evenals toegang bieden tot buitengerechtelijke mogelijkheden om de gevolgen van het overtreden van de wet aan te pakken.

Het Kinderrechtencomité heeft benadrukt dat er in detentie "geen beperking mag zijn op het vermogen van het kind om vertrouwelijk en op elk moment met [zijn] advocaat te

---

[134] *Blokhin v. Russia*, ECtHR, Application No. 47152/06, Decision of 23 March 2016, para 198-199. Zie ook *Panovits v. Cyprus*, ECtHR, Application No. 4268/04, Judgment of 11 December 2008, paras 64-66; *Salduz v. Türkiye*, ECtHR, Application No. 36391/02, Decision of 27 November 2008, paras 50-55.
[135] *Blokhin v. Russia*, ECtHR, Application No. 47152/06, Decision of 23 March 2016, paras 50-55.
[136] *Panovits v. Cyprus*, ECtHR, Application No. 4268/04, Judgment of 11 December 2008, para 84; *Salduz v. Türkiye*, ECtHR, Application No. 36391/02, Decision of 27 November 2008, paras 60 and 63.
[137] *Güveç v. Türkiye*, ECtHR, Application No. 70337/01, Judgment of 20 January 2009, para 131.
[138] *ICJ v. the Czech Republic*, ECSR, Complaint No. 148/2017, Decision of 20 October 2020.

communiceren."[139] Het EHRM heeft geoordeeld dat een advocaat in detentie "in privé met zijn of haar cliënt moet kunnen overleggen en vertrouwelijke instructies moet kunnen ontvangen."[140]

Volgens de VN-richtsnoeren inzake toegang tot rechtsbijstand in strafrechtelijke justitiële systemen moeten vrouwelijke advocaten beschikbaar zijn om meisjes te vertegenwoordigen als zij daarom vragen of als de zaak of het onderwerp van dien aard is dat dergelijke vertegenwoordiging belangrijk is.[141]

b. Asiel- en migratiegerelateerde procedures

Volgens de EUAA (European Union of Asylum Affairs) biedt een "juridisch adviseur" of "gekwalificeerde advocaat/jurist" juridische bijstand, spreekt namens het kind en vertegenwoordigt hem of haar juridisch in schriftelijke verklaringen en persoonlijk in asielprocedures of andere juridische procedures zoals bepaald in de nationale wetgeving.[142] De EUAA beschouwt het als "goede praktijk om ervoor te zorgen dat het kind in alle fasen van de asielprocedure gratis toegang heeft tot rechtsbijstand. De juridisch adviseur van het kind moet ook de mogelijkheid krijgen om aanwezig te zijn bij elk gesprek met het kind. Over het algemeen moet het kind tijdens de gesprekken worden begeleid, tenzij het kind anders wenst en het mogelijk is om aan een dergelijk verzoek te voldoen."[143]

Gezien hun ervaring met procedures voor immigratieautoriteiten, moeten advocaten altijd samenwerken met andere professionals die het kind bijstaan en zich bewust zijn van hun versterkte rol en het belang daarvan bij het waarborgen van de effectieve bescherming van de rechten van kinderen in asiel- en migratieprocedures.

3.1.2. Mensenrechtenkwesties

De obstakels die kinderen ondervinden bij het verkrijgen van rechtsbijstand weerspiegelen lacunes in de nationale wetgeving met betrekking tot de implementatie van dit materiële en procedurele recht. In veel justitiële systemen worden kinderen tijdens de procedure bijgestaan door ouders, wettelijke voogden of bijzondere curatoren in plaats van door gekwalificeerde advocaten. Dit kan leiden tot ontoereikende juridische ondersteuning, onder andere omdat ouders of wettelijke voogden mogelijk niet over de nodige juridische kennis of inzicht in de procedure beschikken.

Naast de tekortkomingen in het verkrijgen van rechtsbijstand, bestaan er zorgen over de kwaliteit van de rechtsbijstand in de vijf deelnemende landen. Kinderen rapporteerden negatieve ervaringen met advocaten en gaven aan onvoldoende uitleg te hebben gekregen over hun zaak of wat ze konden verwachten tijdens de procedure.[144] Moeilijkheden bij het begrijpen van de procedure kunnen leiden tot angst, verwarring en desinteresse. Het gebrek aan kindvriendelijke en leeftijdsadequate uitleg ondermijnt het vertrouwen en de effectiviteit van de rechtsbijstand.

Een ander hardnekkig probleem dat is vastgesteld betreft het vermogen van advocaten om in te spelen op de behoeften van kinderen. Permanente en gespecialiseerde training is

[139] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 95.
[140] *Beuze v. Belgium*, ECtHR, Application No. 71409/10, Judgment of 9 November 2018, para 133.
[141] UN Office on Drugs and crime (UNODC), UN Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, Juni 2013, Guideline 9.
[142] EUAA, *Practical guide on the best interests of the child in asylum procedures*, 2019, p. 12.
[143] EUAA, *Practical guide on the best interests of the child in asylum procedures*, 2019, p. 21.
[144] Zie bijv. Tsjechië en Nederland. Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 22 and 30. Zie ook CoE's Group of Specialists on Child-Friendly Justice (CJ-S-CH), Listening to children about justice: Report of the Council of Europe consultation with children on Child-Friendly Justice, 5 October 2010.

in veel EU-lidstaten onvoldoende of niet beschikbaar.[145] Advocaten zijn vaak niet goed toegerust om schendingen van rechten te signaleren, passende aanpassingen te vragen of te communiceren op een manier die rekening houdt met de zich ontwikkelende capaciteiten van een kind.

a. Strafrechtelijke procedures

Het gebrek aan rechtsbijstand in strafzaken komt naar verluidt veel voor in *Slowakije* en *Tsjechië*. In *Slowakije* hebben minderjarige verdachten en vervolgde kinderen onder de wettelijke leeftijd voor strafrechtelijke vervolging, evenals minderjarige slachtoffers, geen gegarandeerde toegang tot rechtsbijstand en worden zij mogelijk vertegenwoordigd door hun ouders of wettelijke voogden.[146] In *Tsjechië* wordt van minderjarige slachtoffers vaak verwacht dat zij zelf een advocaat vinden, zonder ondersteuning of begeleiding, en krijgen zij mogelijk geen rechtsbijstand tenzij zij zelf een advocaat kiezen.[147]

Een andere gemelde zorg is het gebrek aan tijdige toegang tot rechtsbijstand in de beginfase van de procedure. Rechtsbijstand voor kinderen kan worden uitgesteld tot de procedure al gaande is. In *Slowakije* krijgen minderjarige verdachten bijvoorbeeld pas een advocaat toegewezen nadat er strafrechtelijke aanklachten tegen hen zijn ingediend, waardoor zij bij het eerste contact met de politie geen rechtsbijstand hebben.[148] In zijn Aanbevelingen inzake *Slowakije* uitte het Kinderrechtencomité zijn bezorgdheid over het feit dat "[k]inden een eerste verhoor kunnen ondergaan zonder de aanwezigheid van hun advocaten, ouders of andere vertrouwde personen."[149]

b. Asiel- en migratiegerelateerde procedures

In de praktijk is juridische bijstand mogelijk minder toegankelijk voor minderjarige vluchtelingen die vaak minder goed op de hoogte zijn van hun recht op een advocaat. In *Tsjechië* bijvoorbeeld zijn minderjarige vluchtelingen die asiel of een verblijfsvergunning aanvragen, en die niet in een alternatieve opvanglocatie worden geplaatst, voor juridische ondersteuning voornamelijk afhankelijk van niet-gouvernementele organisaties (ngo's), ondanks hun recht op deze diensten, waarvan ze zich mogelijk niet bewust zijn.[150]

c. Procedures betreffende voogdij, zorg en kinderbescherming

In procedures betreffende voogdij,[151] zorg en kinderbescherming kan de aanstelling van een bijzondere curator in de praktijk de toegang tot professionele rechtsbijstand belemmeren. In *Slowakije* bijvoorbeeld garandeert de benoeming van een bijzondere curator, een persoon die mogelijk niet gekwalificeerd of gerechtigd is om rechtsbijstand te verlenen zoals beschreven in paragraaf 3.5 hieronder, geen toegang tot rechtsbijstand door een advocaat.[152]

3.1.3. Goede voorbeelden

Advocaten dienen kindvriendelijk te handelen en taal te gebruiken die het kind begrijpt. Als bijvoorbeeld juridisch precieze terminologie verwarrend zou zijn, kan een advocaat een eenvoudigere term gebruiken die de betekenis van de betreffende procedurele stap

[145] Zie bijv. Oostenrijk, Nederland en Malta. Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 7, 29, 36.
[146] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 51-52. Zie bijv. District Court in Žiar nad Hronom, No. 9P/47/2020, Decision of 11 January 2021.
[147] Forum for Human Rights, Victims of Crime with Disabilities in Czechia, 2022, pp. 41, 47-49.
[148] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 52.
[149] CRC Committee, Concluding observations on the combined third to fifth periodic reports of Slovakia, 20 July 2016, para 56(d).
[150] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 23.
[151] Zie Sectie 3.5 hieronder.
[152] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 47. Zie voor meer Sectie 3.5 on access to guardianship.

overbrengt, mits deze eenvoudigere term waarschijnlijk beter door het kind wordt begrepen.

Om gespecialiseerde expertise te waarborgen, zijn advocaten die kinderen in *Nederland* bijstaan verplicht een gespecialiseerde opleiding te volgen.[153] Naast een initiële kwalificatie moeten advocaten zich continu bijscholen, inclusief minimaal tien uur per jaar aan herhalingscursussen over kindspecifieke procedures en normen.[154]

Een vertrouwensrelatie tussen kinderen en hun advocaten is essentieel voor effectieve communicatie en participatie. In *Nederland* hebben kinderen het recht om in strafzaken een advocaat naar keuze te kiezen.[155]

3.2. Toegang tot gefinancierde rechtsbijstand

3.2.1. Internationale rechtsnormen

Kinderen moeten toegang hebben tot rechtsbijstand, zodat ze waar nodig kosteloos juridische hulp kunnen krijgen. Het belang van het kind moet een eerste overweging zijn bij beslissingen over rechtsbijstand die kinderen betreft. De richtsnoeren van de Raad van Europa inzake kindvriendelijke justitie bevestigen dat "[k]inden toegang moeten hebben tot gratis rechtsbijstand, onder dezelfde of soepelere voorwaarden als volwassenen."[156] Het recht op rechtsbijstand wordt gegarandeerd door artikel 47 van het Handvest van de EU, waarin staat dat "[r]echtsbijstand beschikbaar moet worden gesteld aan degenen die niet over voldoende middelen beschikken, voor zover dergelijke bijstand noodzakelijk is om een effectieve toegang tot het recht te waarborgen."

Kinderen die in **strafzaken** worden betrokken, moeten gratis rechtsbijstand krijgen. Het Kinderrechtencomité beveelt aan dat "staten effectieve rechtsbijstand kosteloos verstrekken aan alle kinderen die strafrechtelijk worden vervolgd voor rechterlijke, bestuurlijke of andere overheidsinstanties."[157] Deze benadering wordt weerspiegeld in beginsel 11 van de VN-beginselen en -richtsnoeren inzake toegang tot rechtsbijstand in strafrechtelijke justitiële systemen en in de wereldwijde studie naar kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd.[158] Het Kinderrechtencomité en het CMW-Comité hebben verklaard dat kinderen die betrokken zijn bij procedures met betrekking tot migratie recht hebben op gratis juridisch advies en vertegenwoordiging.[159] Kinderen die betrokken zijn bij andere **bestuurlijke en civiele procedures** zouden ook toegang moeten hebben tot gratis juridische ondersteuning.

3.2.2. Mensenrechtenkwesties

De toegang tot rechtsbijstand is vaak beperkt en veel kinderen ontvangen geen gratis rechtsbijstand wanneer ze die nodig hebben. Kinderen zijn soms afhankelijk van hun ouders of andere familieleden om een advocaat te betalen en/of in te schakelen, wat zowel de toegang tot de rechter als de onafhankelijkheid van rechtsbijstand kan ondermijnen. In *Nederland* hebben kinderen bijvoorbeeld niet het recht om zelf om gratis rechtsbijstand

[153] Secties 9c en 9j Act on Advocates of the Netherlands; Artikelen 4(4)-(13) Legal Profession By-law of the Netherlands; Artikel 6b en Annex 5 Legal Aid Board's Registration Requirements of the Netherlands.
[154] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 33.
[155] Secties 51c, 489 en 502 Code of Criminal Procedure of the Netherlands.
[156] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, p. 16.
[157] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 51.
[158] UNODC, UN Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, June 2013, Guideline 11; UN General Assembly, Global study on children deprived of liberty, 11 July 2019, para 107.
[159] Joint General comment No. 3 (2017) of the CMW Committee and No. 22 (2017) of the CRC Committee on the general principles regarding the human rights of children in the context of international migration, para 32(c); Joint General comment No. 4 (2017) of the CMW Committee and No. 23 (2017) of the CRC Committee on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return, paras 16 and 17(f).

te verzoeken in jeugdbeschermingsprocedures, omdat ze in de meeste van deze procedures geen zelfstandige procespositie hebben.[160]

Een andere belangrijke zorg is dat kinderen mogelijk niet worden geïnformeerd over hun recht op toegang tot of aanvraag van gratis rechtsbijstand. In *Tsjechië* ontvangen kinderen boven de leeftijd van strafrechtelijke aansprakelijkheid bijvoorbeeld alleen gratis rechtsbijstand in strafzaken als ze daar formeel om hebben verzocht.[161] In *Slowakije* zijn de voorwaarden voor kindslachtoffers om gratis rechtsbijstand te ontvangen: 1) een aanvraag, 2) een schadeclaim, 3) aantonen van onvoldoende middelen om de kosten van de rechtsbijstand te dekken, en 4) een rechterlijke uitspraak waarin wordt bepaald dat gratis rechtsbijstand noodzakelijk is om de belangen van het kindslachtoffer te beschermen.[162]

Een verdere zorg betreft de beperkte beschikbaarheid van advocaten die rechtsbijstand verlenen. In *Nederland* en *Tsjechië* kunnen lage vergoedingen en een hoge werkdruk advocaten ervan weerhouden om rechtsbijstandszaken met betrekking tot kinderen aan te nemen.[163]

3.2.3. Goede voorbeelden

Ondanks tekortkomingen en inconsistenties garanderen sommige nationale wetgevingen verplichte gratis rechtsbijstand voor minderjarige verdachten en vervolgde kinderen,[164] minderjarige slachtoffers en getuigen,[165] en onbegeleide asielzoekende kinderen.[166]

3.3. Toegang tot informatie

3.3.1. Internationale rechtsnormen

Zoals hieronder vermeld (zie paragraaf 3.6), moet het recht van het kind op een eerlijk proces en een eerlijke procedure praktisch en effectief zijn. Daartoe moet het kind adequate informatie krijgen in een vorm die het kan begrijpen, met betrekking tot: 1) het onderwerp van de procedure; 2) het verloop van de procedure en de rechten van het kind die in de procedure aan de orde zijn; en 3) mogelijke uitkomsten en de gevolgen daarvan voor de rechten van het kind en zijn of haar situatie. Het verstrekken van adequate en begrijpelijke informatie is een essentieel onderdeel van de effectieve participatie van het kind.[167] Zoals het Kinderrechtencomité heeft uitgelegd: "[d]e verwezenlijking van het recht van het kind om zijn of haar mening te uiten vereist dat het kind wordt geïnformeerd over de zaken, opties en mogelijke beslissingen die moeten worden genomen en de gevolgen daarvan door degenen die verantwoordelijk zijn voor het horen van het kind, en door de

---

[160] NJCM, Het NJCM heeft bedenkingen bij het wetsvoorstel ter versterking van de rechtsbescherming in de jeugdbescherming, 20 Maart 2025, website (geraadpleegd op 18 November 2025).
[161] Sectie 33(2) Criminal Procedure Code of the Czech Republic. Zie bijv. Constitutional Court of the Czech Republic, No. II. ÚS 1411/2020, Decision of 1 September 2020.
[162] Sectie 47(6) Criminal Procedure Act of the Czech Republic.
[163] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 32-33. Zie bijv. Vojtěch Gavriněv, Advokáti ex offo přestávají hájit zranitelné oběti zločinů. Stát jim neplatí, seznamzpravy.cz, 29 January 2024, website (geraadpleegd op 18 November 2025).
[164] Zie bijv. Secties 42a(1)(a) and 89c(1) Juvenile Justice Act of the Czech Republic; Artikel 43(1) Wet op de rechtsbijstand in Nederland.
[165] Zie bijv. Sectie 51a(2) Criminal Procedure Code of the Czech Republic. Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 7.
[166] Zie bijv. Nederland. Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 32.
[167] CRC Committee, General comment No. 12: The right of the child to be heard, 20 Juli 2009, para 3. In its General comment No. 12, the CRC Committee comment benadrukte dat "de afgelopen jaren een wijdverbreide praktijk is ontstaan die in brede zin wordt opgevat als 'participatie', hoewel deze term zelf niet in de tekst van artikel 12 voorkomt. Deze term is geëvolueerd en wordt nu algemeen gebruikt om doorlopende processen te beschrijven, waaronder het delen van informatie en dialoog tussen kinderen en volwassenen op basis van wederzijds respect, waarbij kinderen kunnen leren hoe hun standpunten en die van volwassenen worden meegenomen en de uitkomst van dergelijke processen vormgeven."

ouders of [wettelijke voogd] van het kind. Het kind moet ook worden geïnformeerd over de voorwaarden waaronder hem of haar gevraagd zal worden diens mening te uiten. Dit recht op informatie is essentieel, omdat het de voorwaarde is voor weloverwogen beslissingen van het kind."[168] Informatie kan betrekking hebben op zowel procedurele als inhoudelijke zaken.

De richtsnoeren van de Raad van Europa inzake kindvriendelijke justitie stellen dat: "[k]inderen alle noodzakelijke informatie moeten krijgen over hoe ze effectief gebruik kunnen maken van hun recht om te worden gehoord. Het moet hen echter worden uitgelegd dat hun recht om te worden gehoord en hun standpunten te laten meewegen niet noodzakelijkerwijs de uiteindelijke beslissing hoeft te bepalen."[169] Daarnaast moeten "uitspraken en rechterlijke beslissingen die kinderen aangaan, naar behoren worden gemotiveerd en aan hen worden uitgelegd in een taal die kinderen kunnen begrijpen, met name die beslissingen waarbij de standpunten en meningen van het kind niet zijn gevolgd."[170]

Informatie die aan kinderen wordt verstrekt, moet leeftijdsadequaat zijn en aangepast aan de behoeften van kinderen. De informatie moet worden gepresenteerd in vormen, op manieren en in een taal die kinderen kunnen begrijpen.[171] Het recht op vertaling en tolken is een belangrijk onderdeel van het recht op informatie. Wanneer een kind analfabeet is, moet de informatie mondeling of in een andere vorm die het kind begrijpt worden verstrekt, bijvoorbeeld met behulp van afbeeldingen en grafische hulpmiddelen. De Raad van Europa stimuleert het gebruik van kindvriendelijk materiaal.[172]

In **strafzaken** garandeert artikel 40(2)(b)(ii) van het IVRK het recht van het kind om snel en rechtstreeks op de hoogte te worden gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, en waar nodig via de ouders of wettelijke voogden, en om juridische of andere passende bijstand te krijgen bij de voorbereiding en presentatie van de verdediging.

Specifieke toepassing op kinderen met een handicap

Artikel 21 van het VN-Verdrag Handicap verplicht staten ervoor te zorgen dat personen met een handicap het recht op vrijheid van meningsuiting en meningsuiting kunnen uitoefenen, inclusief de vrijheid om informatie en ideeën te zoeken, te ontvangen en te verspreiden op gelijke voet met anderen en via alle communicatiemiddelen naar hun keuze, onder meer door: "(a) het tijdig en zonder extra kosten verstrekken van informatie die bestemd is voor het grote publiek aan personen met een handicap in toegankelijke vormen en met technologieën die geschikt zijn voor verschillende soorten handicaps; (b) het accepteren en faciliteren van het gebruik van gebarentaal, braille, ondersteunende en alternatieve communicatiemiddelen en alle andere toegankelijke communicatiemiddelen, -wijzen en -vormen naar keuze van personen met een handicap in officiële contacten."[173] Artikel 9 van het VN-Verdrag Handicap verplicht staten bovendien om "passende vormen van hulp en ondersteuning aan personen met een handicap te bevorderen om hun toegang tot informatie te waarborgen."

Het CRPD-comité heeft erop gewezen dat: "[personen met een verstandelijke en psychosociale beperking, evenals doofblinden, belemmeringen ondervinden bij het

[168] CRC Committee, General comment No. 12: The right of the child to be heard, 20 July 2009, para 25.
[169] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, para 48.
[170] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, para 49.
[171] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 48; European Parliament resolution of 5 April 2022 on the protection of the rights of the child in civil, administrative and family law proceedings (2021/2060(INI)), para H. Zie ook *S.E.M.A. v. France*, CRC Committee, Communication No. 130/2020, View of 25 January 2023, paras 8(6)-(7).
[172] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, p. 11-12.
[173] Artikel 21(a)-(b) CRPD.

verkrijgen van informatie en communicatie vanwege een gebrek aan gemakkelijk leesbare vormen en ondersteunende en alternatieve communicatiemethoden."[174] Het CRPD-comité heeft schendingen vastgesteld waarbij informatie niet in een toegankelijke vorm beschikbaar werd gesteld aan een persoon met een verstandelijke beperking.[175]

Voorbeelden van noodzakelijke aanpassingen voor toegang tot informatie zijn te vinden in de Internationale Principes en Richtsnoeren inzake toegang tot justitie voor personen met een beperking, zoals: "[ervoor zorgen] dat informatie over justitiële systemen en -procedures toegankelijk is via verschillende methoden, waaronder, waar nodig en passend: (1) Gebarentaal; (2) Audiogidsen; (3) Telefonische advies- en doorverwijsdiensten; (4) Toegankelijke websites; (5) Inductielus, radio- of infraroodsystemen; (6) Versterkingsapparaten en documentvergrootglazen; (7) Ondertiteling; (8) Braille; (9) Eenvoudig leesbare en gewone taal; (10) Gefaciliteerde communicatie."[176]

Kinderen met een beperking kunnen te maken krijgen met complexe en intersectionele belemmeringen bij de toegang tot informatie, waarbij factoren zoals de leeftijd en de zich ontwikkelende capaciteiten van het kind samenkomen met belemmeringen die verband houden met de beperking zelf.[177] Ze lopen een bijzonder risico op uitsluiting van juridische procedures wanneer informatie niet wordt aangeboden in vormen die zowel kindvriendelijk als toegankelijk zijn gezien hun beperking. Zowel het Kinderrechtencomité als het CRPD-comité hebben verduidelijkt dat staten ervoor moeten zorgen dat informatie wordt aangeboden in toegankelijke vormen die zijn aangepast aan de leeftijd en de beperking van het kind.[178] Het Kinderrechtencomité heeft benadrukt dat "[d]e toegang tot informatie [...] kinderen met een beperking in staat stelt zelfstandig te leven en volledig deel te nemen aan alle aspecten van het leven. [...] Kinderen met een beperking moeten ook worden voorzien van de juiste technologie en andere diensten en/of talen, zoals braille en gebarentaal, die hen toegang geven tot [...] nieuwe informatie- en communicatietechnologieën en -systemen."[179]

3.3.2. Mensenrechtenkwesties

In veel landen krijgen kinderen weinig informatie over juridische procedures, en nog minder in een vorm die geschikt is voor hun leeftijd en begripsniveau.[180] Informatie over rechten wordt alleen schriftelijk verstrekt aan het begin van de procedure. Er is zelden sprake van systematische opvolging en uitleg over wat er gebeurt en waarom. In *Nederland* hebben kinderen veelvuldig aangegeven dat ze de straf- en asielprocedures waarbij ze betrokken waren niet volledig begrepen.[181] Ook onderzoek in *Malta* wijst uit dat er geen consistente aanpak is om ervoor te zorgen dat minderjarige verdachten en vervolgde kinderen voldoende informatie ontvangen.[182]

Wat betreft de communicatie vanuit rechterlijke instanties hebben kinderen mogelijk alleen contact met rechters wanneer hun mening wordt gevraagd, maar ontvangen ze vervolgens

---

[174] Artikel 9(2)(f) CRPD.
[175] *Medina Vela v. Mexico*, CRPD Committee, Communication No. 32/2015, View of 15 Oktober 2019, para 10(5).
[176] UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, Augustus 2020, Principle 4, p. 18.
[177] CRC Committee, General comment No. 9 (2006): The rights of children with disabilities, para 5.
[178] CRC Committee, General comment No. 9 (2006): The rights of children with disabilities, para 37; CRPD Committee, General comment No. 7 (2018) on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention, para 75.
[179] CRC Committee, General comment No. 9 (2006): The rights of children with disabilities, para 37.
[180] Zie bijv. Tsjechië, Nederland en Slowakije. Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 12-13, 22, 29-31, 45-46.
[181] Zie Stephanie Rap, Betekenisvolle participatie van vluchtelingenkinderen in de asielprocedure, 8 September 2021, website (geraadpleegd op 18 november 2025); Defence for Children Nederland, *Wachten tot het overgaat: Wat jongeren doen én nodig hebben bij een delict dat schaamte of angst oproept*, Februari 2022; Eva Huls, Wafaa Abdelhadi, *Startnotitie De Individuele beoordeling van minderjarigen in het strafrecht*, Defence for Children – ECPAT, January 2025, p. 45.
[182] EU Fundamental Rights Agency (FRA), *Children as Suspects or Accused Persons in Criminal Proceedings – Procedural Safeguards*, June 2022.

weinig tot geen informatie over de uitkomst of de redenen voor de beslissing. Rechters kiezen er vaak voor om beslissingen aan de vertegenwoordiger van het kind mee te delen in plaats van aan het kind zelf. In *Slowakije* bijvoorbeeld, wijzen de richtlijnen van het Ministerie van Justitie over kinderparticipatie op herhaalde tekortkomingen van rechterlijke instanties in het nakomen van de verplichting om kinderen te informeren over de redenen voor plaatsing in alternatieve zorginstellingen of overplaatsing naar andere instellingen.[183] In *Malta* bestaan er binnen de zorg- en beschermingsprocedures geen mechanismen om ervoor te zorgen dat beslissingen die kinderen aangaan, aan hen worden uitgelegd op een manier die ze kunnen begrijpen.[184]

Kinderen met een beperking kunnen te maken krijgen met extra en specifieke belemmeringen. In sommige gevallen schieten overheidsinstanties tekort in het verstrekken van alle informatie in toegankelijke vormen. Wetgeving en administratieve voorschriften in veel EU-lidstaten bevatten slechts algemene verplichtingen om kinderen in juridische procedures te informeren over hun rechten, zonder specifieke bepalingen over de behoeften en rechten van kinderen met een beperking. Het CRPD-comité heeft zijn bezorgdheid geuit over de beperkte beschikbaarheid van informatie in toegankelijke vormen in procedures in *Oostenrijk* en *Malta*.[185] In *Slowakije* bestaat er geen wetgeving die de verstrekking van gemakkelijk leesbaar materiaal, braille of andere toegankelijke vormen van informatie verplicht stelt.[186]

3.3.3. Goede voorbeelden

a. Strafrechtelijke procedures

In *Slowakije* heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken informatiebureaus voor slachtoffers van misdrijven opgericht, met als doel toegankelijke sociale, psychologische en juridische begeleiding te bieden aan alle slachtoffers, inclusief kinderen. Sinds 1 februari 2023 zijn deze bureaus permanent geïntegreerd in de organisatiestructuur van het ministerie.[187] De bureaus opereren regionaal en werken samen met externe deskundigen. Hun kernactiviteiten omvatten: (i) het verstrekken van informatie aan slachtoffers, (ii) het bieden van professionele hulp aan slachtoffers, (iii) het samenwerken met en uitwisselen van informatie met andere slachtofferhulporganisaties en -instanties, en (iv) het uitvoeren van bewustmakingsactiviteiten om de bescherming van slachtoffers te verbeteren.[188]

b. Asiel- en migratiegerelateerde procedures

In asiel- en migratiezaken legt de *Nederlandse* praktijk de nadruk op directe communicatie met kinderen. Op 20 augustus 2025 heeft de Raad van State bepaald dat de immigratiedienst (IND) alle kinderen, inclusief kinderen onder de 15 jaar, moet informeren over hun recht om te worden gehoord en deel te nemen aan de procedure, en hen moeten vragen of zij van dit recht gebruik willen maken.[189] Een pilotprogramma bij de rechtbank Amsterdam introduceerde in 2025 een procedure waarin kinderen kunnen worden gehoord in immigratieprocedures met betrekking tot verblijfsvergunningen waarbij zij betrokken

[183] Ministry of Justice of Slovakia, Metodika participačné práva dieťaťa, 2024, p. 53.
[184] Malta Foundation for the Wellbeing of Society, *Child Participation Assessment Tool (CPAT): Country report – Malta*, p. 40.
[185] CRPD Committee, Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Austria, CRPD/C/AUT/CO/2-3, 28 September 2023, paras 33-34; CRPD Committee, List of issues prior to submission of the combined second and third periodic reports of Austria, CRPD/C/AUT/QPR/2-3. 12 October 2018, para 28; CRPD Committee, Concluding observations on the initial report of Malta, CRPD/C/MLT/CO/1, 17 October 2018, paras 31-32.
[186] FORUM, Briefing paper on barriers faced by defendants with intellectual and/or psychosocial disabilities in the Criminal Justice System in Slovakia, March 2023, p. 17.
[187] Act No. 458/2022 amending Act No. 583/2008 Coll. on the prevention of crime and other antisocial activities, 29 November 2022.
[188] Ministry of the Interior of the Slovak Republic, Informačné kancelárie, website (geraadpleegd op 31 maart 2026).
[189] 202404661/1/V1, 202403148/1/V3, and 202404064/1/V3, Raad van State van Nederland, 20 augustus 2025.

zijn.[190] De rechtbank stuurt een brief naar kinderen van 8 jaar en ouder waarin zij worden geïnformeerd over hun recht om te worden gehoord en deel te nemen aan de procedure. Deze brieven zijn opgesteld in kindvriendelijke taal, leggen uit dat deelname vrijwillig is en bevatten een QR-code die linkt naar de informatiebron "Praten met de rechter". De hoorzittingen vinden plaats in een kindvriendelijke omgeving waar de rechter rechtstreeks met het kind spreekt, uitlegt welke informatie met andere partijen kan worden gedeeld en onderscheid maakt tussen vertrouwelijke en niet-vertrouwelijke informatie. Daarnaast voegen rechters een korte toelichtende brief bij het vonnis om het kind te helpen de uitkomst te begrijpen. Rechters, griffiers, advocaten en administratief personeel hebben positieve ervaringen gemeld, maar merken wel op dat de aanpak extra tijd en middelen vergt.[191] Hoewel de rechtbank Den Haag niet deelneemt aan de pilot, formuleren rechters hun uitspraken steeds vaker in een meer kindvriendelijke taal.[192]

c. Procedures betreffende voogdij, zorg en kinderbescherming

Kindvriendelijke uitspraken helpen kinderen de beslissingen van de rechtbank die hen aangaan, te begrijpen. In sommige rechtsstelsels communiceren rechtbanken rechtstreeks met kinderen, in plaats van uitsluitend te vertrouwen op advocaten, ouders of voogden. In *Oostenrijk* zijn civiele en familierechtbanken verplicht om kinderen ouder dan 14 jaar rechtstreeks op de hoogte te stellen.[193] In *Tsjechië* zijn rechtbanken verplicht om uitspraken rechtstreeks aan kinderen ouder dan 15 jaar te betekenen.[194]

Opvallende voorbeelden komen uit *Nederland*, waar rechters de gehele uitspraak in kindvriendelijke taal schrijven,[195] het kind rechtstreeks in de uitspraak zelf aanspreken,[196] of een aparte brief aan het betreffende kind schrijven die ook bij de uitspraak is gevoegd.[197] In deze voorbeelden erkennen rechters de wensen van het kind en leggen ze de redenen voor de beslissing uit in duidelijke en voor de leeftijd geschikte taal.

3.4. Toegang tot tolken en communicatieondersteuning

3.4.1. Internationale rechtsnormen

Iedereen heeft recht om alle juridische processen en procedures te begrijpen en daarin te worden begrepen, zodat toegang tot het recht voor iedereen daadwerkelijk is gewaarborgd. Het recht op tolken wordt beschermd door verschillende internationale instrumenten, waaronder artikel 14(3)(f) van het IVBPR, artikel 13 van het VN-Verdrag Handicap en artikel 6(3)(e) van het EVRM.

Artikel 40(2)(b)(vi) van het Kinderrechtenverdrag garandeert het recht van een kind op gratis bijstand van een tolk in **strafzaken**. Het Kinderrechtencomité heeft verder verduidelijkt dat "een kind dat de taal die in het jeugdstrafrechtssysteem wordt gebruikt niet begrijpt of spreekt, recht heeft op gratis bijstand van een tolk in alle fasen van het proces. Dergelijke tolken moeten zijn opgeleid om met kinderen te werken."[198] Het Comité heeft verder gesteld dat "staten die partij zijn bij het verdrag adequate en effectieve bijstand door goed opgeleide professionals moeten bieden aan kinderen die

[190] De Rechtspraak, Kinderen krijgen stem in beroepsprocedure afgewezen verblijfsaanvraag, 25 juni 2025, website (geraadpleegd op 12 december 2025).
[191] ICJ, EU: Children with disabilities have the right to participate in legal proceedings, 17 November 2025, website (geraadpleegd op 26 november 2025).
[192] AWB 23/15019, AWB 24/78, AWB 24/704, AWB 23/15021, AWB 24/76, Rechtbank Den Haag, Arrest van 5 juni 2025. Zie ook Defence for Children – ECPAT Netherlands, Judge prioritizes child-friendly justice in legal proceedings involving a rooted child, 29 April 2025, website (geraadpleegd op 3 september 2025).
[193] Para 15 Non-Contentious Proceedings Act of Austria.
[194] Sectie 50b(4)(b) Code of Civil Procedure of the Czech Republic.
[195] C/10/563825 / JE RK 18-3802, Rechtbank Rotterdam, Arrest van 31 januari 2019.
[196] C/18/222884 / FA RK 23-2071, Rechtbank Noord-Holland, Arrest van 27 juni 2023.
[197] C/10/705348 / JE RK 25-1721, Rechtbank Rotterdam, Arrest van 27 augustus 2025.
[198] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 64.

communicatiebarrières ondervinden."[199] Het Comité heeft aldus een brede benadering gekozen die niet alleen kinderen omvat die een vreemde of minderheidstaal spreken, maar ook kinderen die om andere redenen communicatiebarrières ondervinden. Dit vormt de basis om ervoor te zorgen dat alle kinderen de procedurele aanpassingen krijgen die nodig zijn om procedures te begrijpen en om daarin begrepen te worden. Het Kinderrechtencomité en het CMW-Comité hebben er ook op gewezen dat kinderen in **immigratieprocedures** "het recht moeten hebben om kosteloos te worden bijgestaan door een vertaler en/of tolk".[200] Hoewel dit expliciet is geformuleerd met betrekking tot strafrechtelijke, asiel- en migratiegerelateerde procedures, ondersteunen het Kinderrechtencomité en het CMW-Comité een bredere opvatting van de behoefte aan tolken en communicatieondersteuning om kinderen in staat te stellen effectief deel te nemen aan alle procedures, inclusief alle **civiele en bestuurlijke procedures**.

Tolkdiensten moeten niet alleen beschikbaar zijn voor de interactie van een kind met de autoriteiten, maar ook voor de communicatie tussen het kind en zijn of haar advocaat, voogd en andere relevante professionals die bij de juridische procedure betrokken zijn.

Specifieke toepassing op kinderen met een handicap

Artikel 2 van het VN-Verdrag Handicap bepaalt dat onder "communicatie" wordt verstaan: talen, tekstweergave, braille, tactiele communicatie, grote letterdruk, toegankelijke multimedia, evenals schriftelijke, auditieve en eenvoudige taal, voorlezers en ondersteunende en alternatieve wijzen, middelen en vormen van communicatie, inclusief toegankelijke informatie- en communicatietechnologie. Het verstaat onder "taal" tevens gesproken en gebarentalen en andere vormen van niet-gesproken talen. Artikel 4(1)(g) van het VN-Verdrag Handicap verplicht staten onderzoek en ontwikkeling te verrichten of bevorderen met betrekking tot de beschikbaarheid en het gebruik van nieuwe communicatietechnologieën die geschikt zijn voor personen met een handicap.

Internationale richtsnoeren inzake toegang tot het recht voor personen met een handicap vereisen dat juridische procedures de technische en andere ondersteuning bieden die nodig is voor personen met een handicap om elke vorm van communicatie te gebruiken die nodig is voor hun volledige participatie, waaronder:[201] "(i) Hulpmiddelen voor slechthorenden" (nuttig in geval van gehoorbeperkingen);[202] "(ii) Open, gesloten en realtime ondertiteling, en decoders en apparaten voor gesloten ondertiteling" (nuttig in geval van gehoorbeperkingen);[203] "(iii) Telecommunicatieproducten op basis van spraak, tekst en video" (nuttig bij gehoorbeperkingen); "(iv) Videotekstschermen" (nuttig bij gehoorbeperkingen); "(v) Computerondersteunde realtime transcriptie" (nuttig bij gehoorbeperkingen);[204] "(vi) Schermleessoftware, vergrotingssoftware en optische lezers" (nuttig bij visuele beperkingen)[205] en; "(vii) Videobeschrijving en secundaire audioprogrammeerapparaten die audio feeds voor televisieprogramma's opvangen" (nuttig bij gehoorbeperkingen).

---

[199] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 65.
[200] Joint General comment No. 4 (2017) of the CMW Committee and No. 23 (2017) of the CRC Committee on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return, para 17(d).
[201] UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, Augustus 2020, Guidelines 3(2)(e), p. 16.
[202] Zie National Institute on Deafness and Other Communication Disorders, Assistive Devices for People with Hearing, Voice, Speech, or Language Disorders, website (geraadpleegd op 20 augustus 2025).
[203] Zie DO-IT, What is the difference between open and closed captioning?, website (geraadpleegd op 20 Augustus 2025).
[204] Zie National Disability Navigator Resource Collaborative, Computer Aided Real-Time Transcription (CART), website (geraadpleegd op 20 augustus 2025).
[205] Zie American Foundation for the Blind, Screen Readers and Screen Magnifiers: An Introduction to Computer Accessibility Software, website (geraadpleegd op 20 augustus 2025).

3.4.2. Mensenrechtenkwesties

De toegang tot communicatiemiddelen, technische ondersteuning en tolk- en vertaaldiensten is in EU-lidstaten vaak beperkt, en tekortkomingen kunnen onevenredig grote gevolgen hebben voor kinderen met een beperking, migrantenkinderen en kinderen die met meerdere kwetsbaarheden te maken hebben.[206]

Een terugkerend probleem binnen nationale justitiële systemen is het ontbreken van geformaliseerde en betrouwbare mechanismen voor de vroege identificatie van een beperking in procedures.[207] Sommige kinderen zijn zich mogelijk niet bewust van een beperking of van het belang om hun beperking te melden in juridische procedures.[208] Zonder een vastgesteld mechanisme voor de identificatie van een beperking krijgen kinderen mogelijk niet de essentiële technische en communicatieve ondersteuning die nodig is voor hun volledige deelname, zoals redelijke aanpassingen, procedurele aanpassingen en specifieke maatregelen zoals beschreven in paragraaf 2.4.

Zelfs wanneer beperkingen worden vastgesteld, blijken de communicatie- en tolkdiensten ontoereikend te zijn, onder andere omdat ze niet zijn aangepast aan de leeftijd en de beperking van het kind.[209] In dergelijke gevallen kan een beperking er zelfs toe leiden dat een kind helemaal niet wordt gehoord. Het CRPD-comité heeft in zijn Aanbevelingen inzake *Oostenrijk*, *Tsjechië*, *Malta* en *Slowakije* bezorgdheid geuit over de beperkte beschikbaarheid van gebarentolken, evenals over de ontoereikende beschikbaarheid van braille en andere toegankelijke communicatiemiddelen, -wijzen en -vormen.[210]

a. Strafrechtelijke procedures

In *Oostenrijk* worden hardnekkige belemmeringen gemeld, waaronder de afwezigheid van gebarentaalvertalers tijdens de voorbereidende fase van het proces.[211] In *Tsjechië* is communicatieondersteuning voor kinderen met een beperking in strafzaken grotendeels afwezig; de enige expliciet erkende voorziening is het gebruik van communicatiesystemen voor doven en doofblinden in de rechtszaal.[212] Ook in *Slowakije* bestaat er geen wettelijke verplichting voor rechterlijke instanties om gebarentaalinterpretatie, brailletranscriptie of ondersteunende of andere toegankelijke communicatievormen te bieden.[213]

b. Asiel- en migratiegerelateerde procedures

In asiel- en migratieprocedures houden sommige justitiële systemen onvoldoende rekening met de moedertaal, culturele uitingen of non-verbale communicatie van kinderen. De EUAA heeft gemeld dat de implementatie van het recht op tolken wordt

[206] ICJ, *Model Bench Book on the rights of persons with disabilities*, Augustus 20, p. 135; ICJ, Event Report: Transnational exchange workshop on Child-Friendly Justice and Procedural Rights, May 2025, p. 6; ICJ, Event Report: Transnational exchange workshop on procedural rights of migrant and refugee children in legal proceedings, September 2025, pp. 3-4; ICJ, Event Report: Transnational exchange workshop on inclusive considerations for children with disabilities in legal proceedings, November 2025. Zie bijv. Tsjechië en Malta. Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 17, 23, 36 en 54.
[207] ICJ, *Model Bench Book on the rights of persons with disabilities*, August 2026, p. 17.
[208] ICJ, EU: Children with disabilities have the right to participate in legal proceedings, 17 November 2025, website (geraadpleegd op 26 november 2025).
[209] Zie bijv. Oostenrijk, Tsjechië Nederland, Slowakije. Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 9, 24-25, 34, 45, en 54.
[210] CRPD Committee, Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Austria, CRPD/C/AUT/CO/2-3, 28 September 2023, paras 33-34; CRPD Committee, Concluding observations on the initial report of the Czech Republic, CRPD/C/CZE/CO/1, 15 May 2015, paras 17-19; CRPD Committee, Concluding observations on the initial report of Slovakia, CRPD/C/SVK/CO/1, 17 May 2017, paras 61-62; CRPD Committee, List of issues prior to submission of the combined second and third periodic reports of Austria, CRPD/C/AUT/QPR/2-3. 12 October 2018, para 28; CRPD Committee, Concluding observations on the initial report of Malta, CRPD/C/MLT/CO/1, 17 October 2018, paras 31-32.
[211] Monitoring-Ausschuss, Stellungnahme zum Nationalen Aktionsplan Behinderung 2022–2030, May 2022.
[212] FORUM, Briefing paper on barriers faced by defendants with intellectual and/or psychosocial disabilities in the Criminal Justice System in Czechia, March 2023, p. 37.
[213] FORUM, Briefing paper on barriers faced by defendants with intellectual and/or psychosocial disabilities in the Criminal Justice System in Slovakia, March 2023, p. 17.

belemmerd door een tekort aan opgeleide en gekwalificeerde tolken, met name voor minder gangbare talen.[214] In *Slowakije* is er naar verluidt een tekort aan gekwalificeerde tolken in asielzaken, waarbij veel tolken ook geen training hebben in de communicatie met kinderen.[215] In sommige procedures werden naar verluidt tolken in het Engels gebruikt in plaats van in het Slowaaks, wat extra belemmeringen opleverde voor effectieve communicatie met advocaten, autoriteiten en andere professionals. In *Nederland* bleek uit een interview met een kind dat, wanneer het kind een basisniveau Nederlands beheerste, tolkondersteuning niet nodig werd geacht.[216]

3.4.3. Goede voorbeelden

Effectieve participatie vereist dat ieder kind kan communiceren in een taal die het begrijpt en gemakkelijk spreekt. Dit houdt in dat procedurele informatie in toegankelijke vormen wordt aangeboden en dat elk gesprek of elke hoorzitting met een kind, indien nodig, plaatsvindt met de hulp van een gekwalificeerde tolk. Het tolken mag niet alleen worden opgevat als woord-voor-woordvertaling. Het moet ook communicatie omvatten die is aangepast aan de leeftijd en de zich ontwikkelende vaardigheden van het kind, de behoeften van het kind in verband met een eventuele beperking en de culturele en persoonlijke expressievormen van het kind.

De verantwoordelijkheid voor het waarborgen van toegankelijke communicatieomstandigheden mag niet bij de kinderen liggen, maar bij de rechtssystemen. In zijn rapport over kindvriendelijke rechtspraak merkt de FRA (*European Union Agency for Fundamental* Rights) op: "[h]et onderzoek maakt duidelijk dat kinderen die worden gehoord door getrainde professionals minder bang en geïntimideerd zijn. Ze zijn ook beter geïnformeerd, waardoor ze beter gebruik kunnen maken van hun rechten en minder beïnvloed worden door anderen in hun verklaringen. Dit onderschrijft het belang van training voor alle professionals die met kinderen in contact komen, evenals van duidelijke, consistente normen en richtsnoeren over hoe kinderen gedurende procedures te informeren, te horen en te ondersteunen."[217]

Kindvriendelijke communicatie vereist ook samenwerking tussen verschillende actoren, waaronder rechters, advocaten, psychologen, maatschappelijk werkers en wetshandhavers. Trainingsprogramma's, bijvoorbeeld die van het Coram Children's Legal Centre, bieden handvatten voor op rechten gebaseerde en kindgerichte communicatie in contexten zoals justitie, detentie en residentiële zorg.[218] Justitiële professionals dienen bijvoorbeeld een kalme, geruststellende en vriendelijke toon aan te slaan, vereenvoudigde taal te gebruiken die is afgestemd op de leeftijd van het kind, en technische of juridische terminologie te vermijden die tot onrust of misverstanden kan leiden.[219] Dergelijke benaderingen benadrukken het belang van het opbouwen van vertrouwen met kinderen. Het Zero Abuse Project biedt aanvullende handvatten en *best practices* voor het interviewen van kinderen met een beperking in de context van kindermishandeling of -misbruik.[220]

Voorbeelden van goede praktijken zijn op nationaal niveau geïdentificeerd in **strafrechtelijke procedures**. In *Oostenrijk* vereist de Jeugdwet dat rechters, officieren van justitie en openbare aanklagers die zich bezighouden met jeugdzaken een

[214] EUAA, Asylum Report 2024: Annual Report on the Situation of Asylum in the EU, June 2024, p. 172.
[215] ICJ, Event Report: Transnational exchange workshop on procedural rights of migrant and refugee children in legal proceedings, September 2025.
[216] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 30.
[217] FRA, *Child-friendly justice: Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, 2017, p. 55.
[218] Coram Children's Legal Centre, EU Project: Unlocking Children's Rights – Strengthening the capacity of professionals in the EU to fulfil the rights of vulnerable children, Training materials, 2016, website (geraadpleegd op 18 augustus 2025).
[219] FRA, *Child-friendly justice: Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, 2017, p. 113.
[220] Zero Abuse Project, *Interviewing Children with Disabilities : A Practical Guide for Forensic Interviewers*, 2022.

pedagogische opleiding volgen en kennis verwerven die relevant is voor een kindvriendelijke werkwijze, onder andere op het gebied van maatschappelijk werk, psychologie, psychiatrie en criminologie.[221] In *Tsjechië* garandeert de Slachtofferwet dat kindslachtoffers worden geïnterviewd door speciaal opgeleide professionals die een kwetsbaarheidsgevoelige en geïndividualiseerde aanpak moeten hanteren.[222] In **procedures rondom voogdij, zorg en kinderbescherming** dragen maatschappelijke organisaties in *Nederland* bij aan het ontwerpen van trainingsmodules door ervoor te zorgen dat de perspectieven van slachtoffers de inhoud ervan bepalen.[223]

Technische communicatieondersteuning

Professionals die betrokken zijn bij juridische procedures betreffende kinderen, moeten er in alle stadia voor zorgen dat kinderen de technische en andere ondersteuning krijgen die nodig is om elke vorm van communicatie te gebruiken die nodig is voor hun volledige participatie. Een mogelijke aanpak is het gebruik van visuele en spelgerichte methoden. Kinderen kunnen rollenspellen, objecten of tekeningen gebruiken om ervaringen te delen en familierelaties uit te drukken. Tekens, symbolen, afbeeldingen en speelmateriaal, zoals poppen, speelgoed of prentenboeken, kunnen worden gebruikt om mensen, plaatsen en emoties weer te geven.[224] Dergelijke methoden kunnen kinderen helpen te communiceren over gevoelige onderwerpen, waaronder migratie, pleegzorg, verlies of trauma.

Organisaties voor de rechten van mensen met een beperking hebben communicatiemiddelen ontwikkeld die relevant zijn voor mensen met een beperking, waaronder kinderen. Deze omvatten: ondersteunende en alternatieve communicatiepictogrammen,[225] communicatieborden,[226] gemakkelijk leesbare richtsnoeren[227] en sociale verhalen.[228]

Ook tools voor kunstmatige intelligentie (AI) kunnen de communicatie ondersteunen. De secretaris-generaal van de VN heeft het potentieel van AI erkend om de toegang tot het recht te verbeteren, onder meer door middel van digitale assistenten (chatbots)[229] die zijn ontworpen om spraak- of taaluitingen te verbeteren.[230] Het gebruik van AI in deze context vereist een voorzichtige aanpak; AI-tools zijn nog steeds onvoldoende gereguleerd en kunnen leiden tot ongepaste ondersteuning, onbetrouwbare resultaten opleveren en/of uitsluiting veroorzaken.[231] Wanneer AI-tools worden gebruikt, moeten ze onderworpen zijn aan waarborgen, monitoring en effectief toezicht om te garanderen dat ze niet-discriminerende en rechtenconforme communicatie ondersteunen.[232]

---

[221] Para 30 Juvenile Justice Act of Austria.
[222] Secties 20(1) 20(2), 20(3) Victims Act of the Czech Republic.
[223] Zie bijv. Experienced Experts (ExpEx), website (geraadpleegd op 1 september 2025); Platform HOPE, website (geraadpleegd op 1 september 2025).
[224] Zie bijv. Makaton, website (geraadpleegd op 18 augustus 2025); Pyramid Educational Consultants, website (geraadpleegd op 18 augustus 2025).
[225] Aragonese Center of Augmentative and Alternative Communication (ARASAAC), website (geraadpleegd op 26 november 2025). De Augmentative and Alternative Systems of Communication (AAC) zijn uitdrukkingsvormen die verschillen van gesproken taal en die tot doel hebben de communicatie- en taalproblemen van veel mensen met een beperking te vergroten en/of te compenseren.
[226] Access Ability Australia (AAA), Communication Board: Workshops and Meetings, website (geraadpleegd op 26 november 2025). Communicatieborden gebruiken symbolen om ideeën, wensen, behoeften en gedachten te delen en helpen mensen met communicatieproblemen. Ze worden doorgaans gebruikt bij mensen met een verstandelijke beperking, autisme, leerstoornissen, traumatisch hersenletsel, dementie of doofheid.
[227] Mencap, Am I making myself clear? Mencap's guidelines for accessible writing, 2002.
[228] Autism Services, Education, Resources and Training (ASERT), How to Create a Social Story, website (geraadpleegd op 26 N=november 2025). Sociale verhalen helpen mensen te reageren op sociale situaties die uitdagend kunnen zijn, zoals een rechtszitting, detentie of arrestatie. Ze worden doorgaans gebruikt om te communiceren met mensen met autisme.
[229] UN General Assembly, *Human rights in the administration of justice: Report of the Secretary-General*, A/79/296, 7 August 2025.
[230] Zie bijv. DIANA systeem is ontworpen als een multifunctionele applicatie voor het verzamelen van slachtoffergegevens, het delen van informatie, het definiëren van procedurele aanpassingen, risicobeoordeling, gegevensbeheer, informatie van een expertsysteem via een AI-chatbot, en voor het bieden van een beveiligde chat voor operators." Validity, *Model Multidisciplinary Cooperation System*, 30 June 2025.
[231] FRA, *Digitalising justice – A fundamental rights-based approach*, 2025.
[232] FRA, *Digitalising justice – A fundamental rights-based approach*, 2025.

Vertrouwde ondersteuners

Een andere goede praktijk is ervoor te zorgen dat kinderen tijdens juridische procedures worden begeleid door een vertrouwde begeleider. Waar passend en in het belang van het kind, kan de communicatie worden gefaciliteerd met de steun van iemand uit de directe omgeving van het kind, zoals een ouder, wettelijke voogd, familielid, vriend of andere verzorger. Deze steun kan het kind helpen zich veilig en comfortabel genoeg te voelen om zijn of haar mening te uiten tijdens de procedure.

Sommige nationale wetgevingen voorzien in begeleiders in **strafrechtelijke procedures**. In *Tsjechië* hebben kindslachtoffers bijvoorbeeld het recht om tijdens een verhoor te worden begeleid door een vertrouwde begeleider.[233] In *Malta* hebben minderjarige verdachten en vervolgde kinderen het recht om tijdens rechtszittingen te worden begeleid door een ouder, wettelijke voogd of een volwassene naar keuze.[234]

In de rechtbank van Limburg (*Nederland*) kunnen kinderen die te maken hebben met een **scheiding van hun ouders** tijdens de inloopspreekuren terecht bij een kindercoach. Tijdens deze spreekuren kunnen ze hun situatie toelichten, hun emoties delen en zich voorbereiden op hun gesprek met de jeugdrechter.[235]

Gendersensitieve ondersteuning kan belangrijk zijn, bijvoorbeeld om te voorkomen dat meisjes onder druk worden gezet om details te geven waar ze zich ongemakkelijk bij voelen, met name over onderwerpen als seksualiteit of traumatische ervaringen. De *Maltese* wetgeving inzake slachtoffers van misdrijven verplicht rechterlijke instanties om tijdens de procedure en gedurende een passende periode daarna een begeleider aan te stellen voor kindslachtoffers, waarbij rekening wordt gehouden met het geslacht van het kind.[236]

Culturele bemiddelaars in asiel- en migratieprocedures

Culturele bemiddeling is een voorbeeld van een goede praktijk om taalkundige en non-verbale misverstanden aan te pakken. Culturele bemiddelaars kunnen de communicatie ondersteunen door interacties op een cultureel gevoelige en contextbewuste manier te interpreteren, zodat getuigenissen niet worden vervormd door culturele communicatieverschillen. In zijn handboek voor professionals die betrokken zijn bij juridische procedures betreffende kinderen in migratie, heeft de Raad van Europa expliciet het belang van culturele bemiddelaars erkend en gesteld: "[d]e ondersteuning van een culturele bemiddelaar is van fundamenteel belang in een aankomstsituatie om de taal, maar ook de non-verbale communicatie en cultuur van het kind te begrijpen."[237]

Geïnspireerd door dit model heeft de organisatie die verantwoordelijk is voor de wettelijke voogdij over onbegeleide en van hun ouders gescheiden kinderen in Nederland een pilotprogramma opgezet met een interculturele bemiddelaar. De rol van deze bemiddelaar gaat verder dan alleen vertalen en omvat ook het actief uitleggen van culturele verschillen. In de context van wettelijke voogdij is "het belangrijkste doel van de interculturele bemiddelaar het vergroten van het begrip voor de behoeften van onbegeleide kinderen onder professionals [wettelijke voogden] en andere verzorgers."[238]

---

[233] Sectie 21 Victims Act of the Czech Republic.
[234] Artikel 534AGN Criminal Code of Malta.
[235] De Rechtspraak, Kinderen welkom bij kindercoach in de rechtbank Limburg, 30 April 2025, website (geraadpleegd op 4 december 2025).
[236] Artikel 14A Victims of Crime Act, CAP. 539 of the Laws of Malta.
[237] CoE, *How to Convey Child-friendly Information to Children in Migration. A Handbook for Frontline Professionals*, 2018, p. 41.
[238] Nidos, Resilience Project II, website (geraadpleegd op 19 augustus 2025).

Het EU-pact Migratie en Asiel moedigt lidstaten aan om "de nodige voorzieningen te treffen voor de beschikbaarheid van culturele bemiddelingsdiensten om de toegang" tot screeningprocedures voor asielzoekers te vergemakkelijken.[239]

Intermediairs voor kinderen met een beperking

Intermediairs (in het Engels ook wel "facilitators" genoemd) zijn personen die samenwerken met justitiële medewerkers en personen met een beperking om effectieve communicatie door en met een persoon met een beperking tijdens juridische procedures te waarborgen.[240] Intermediairs worden doorgaans door een rechterlijke instantie aangesteld en in dienst genomen, met als doel de communicatie tussen een persoon met een beperking en justitiële medewerkers in juridische procedures te faciliteren.[241] Ze zijn geen ondersteunende personen in de strikte zin van het woord, maar fungeren eerder als een schakel om effectieve communicatie te faciliteren, zodat personen met een beperking vragen begrijpen en begrepen worden door justitiële medewerkers en andere deelnemers aan juridische procedures.[242]

Een intermediair moet de tijd nemen om de communicatiebehoeften van de betreffende persoon te begrijpen en, indien mogelijk, zo vroeg mogelijk in de zaak worden betrokken, bijvoorbeeld al tijdens het eerste gesprek met de persoon.[243] Via intermediairs kunnen personen met een beperking worden ondersteund bij het maken van weloverwogen keuzes en het duidelijk communiceren daarvan.[244] Dit gebeurt op verschillende manieren, afhankelijk van de aard van de beperking, maar het vereist dat informatie wordt uitgelegd op een manier die de persoon kan begrijpen. Intermediairs kunnen ook een belangrijke rol spelen bij het aanbevelen van passende procedurele aanpassingen en ondersteuning, die op hun beurt kunnen worden geboden om de betrokkene te helpen effectief deel te nemen aan de betreffende juridische procedure.[245] De rol van een tussenpersoon kan per rechtsstelsel verschillen en in de meeste EU-lidstaten voorziet de wet niet in de inzet van een intermediair.[246]

Ondersteunende personen voor kinderen met een beperking

Naast intermediairs kunnen andere ondersteunende personen kinderen met een beperking bijstaan. Deze personen kunnen zijn:

(i) Notulisten (ook in geval van kinderen met een gehoorbeperking, psychosociale beperking en een cognitieve of leerstoornis);
(ii) Gekwalificeerde gebaren- en mondelinge tolken (ook in geval van kinderen met een gehoor- en spraakbeperking);
(iii) Relaisdiensten (ook in geval van kinderen met een gehoor- en spraakbeperking);[247] en
(iv) Tactiele tolken (ook in geval van kinderen met een gehoor- of visuele beperking).[248]

---

[239] Artikel 11(3) EU Screening Regulation.
[240] UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, August 2020, Principles 1 and 3 and Guideline 1(2)(j).
[241] Justice Intermediary Starter Kit (JISK), JISK Modules, website (geraadpleegd op 26 november 2025). Zie bijv. Artikel 18(27) Criminal Procedure (Amendment) Rules 2021 of the United Kingdom.
[242] UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, August 2020, Guidelines 1(2)(j), 3(1), 3(2)(i), 6(2)(h), 8(2)(j).
[243] UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, August 2020, Guideline 4(1)(e).
[244] UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, August 2020, Guideline 4(1)(e).
[245] UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, August 2020, Guideline 3(2)(a).
[246] Zie voor meer Justice Intermediary Starter Kit (JISK), Intermediaries Around the World Map, website (geraadpleegd op 24 maart 2026).
[247] Zie bijv. National Institute on Deafness and Other Communication Disorders, Telecommunications Relay Service, website (geraadpleegd op 20 augustus 2025).
[248] Zie bijv. Word Federation of the Deafblind, Deafblind Interpretation, website (geraadpleegd op 20 augustus 2025).

3.5. Benoeming van een wettelijke voogd en bijzondere curator

3.5.1. Internationale rechtsnormen

In juridische procedures waarbij kinderen betrokken zijn, kunnen verschillende actoren van bijzonder belang zijn:

- De ouder(s) of de wettelijke voogd, die verantwoordelijk is voor de wettelijke vertegenwoordiging van het kind volgens de nationale wetgeving;
- De bijzondere curator (in het Engels guardian of curator *ad litem*), die is aangesteld om het kind in specifieke procedures te vertegenwoordigen; en
- De advocaat (in het Engels lawyer) die juridische bijstand verleent en het kind in juridische procedures vertegenwoordigt.

De terminologie verschilt per rechtsstelsel en de termen "voogd" en "wettelijke vertegenwoordiger" worden inconsistent gebruikt.[249] De Hoge Commissaris van de VN voor Vluchtelingen (UNHCR) merkt op dat deze termen: "vaak worden gebruikt in de context van asielprocedures, duurzame oplossingen en alternatieve zorg. De betekenis van deze termen zoals die wordt gebruikt in het internationale juridische en beleidskader blijft echter inconsistent."[250] In dit gedeelte wordt beschreven hoe voogden een duidelijk omschreven, complementaire en belangrijke rol spelen bij het waarborgen van de fundamentele rechten van kinderen. Een voogd kan een natuurlijke persoon zijn of een organisatie, zoals een kinderbeschermingsinstantie.

In de regel hebben ouders met ouderlijk gezag zowel het recht als de plicht om hun kind te vertegenwoordigen in rechtszaken wanneer het kind niet handelingsbekwaam is. Hoewel het ouderlijk gezag gedeeld wordt, kan iedere ouder in veel rechtsstelsels dit zelfstandig uitoefenen. Er zijn omstandigheden waarin ouders onbekend, niet in staat, niet bereid of wettelijk belemmerd zijn om het kind in rechtszaken te vertegenwoordigen, waaronder:

i. **Kinderen die hun verblijf in het gezin waartoe zij behoren moeten missen of die men in hun belang niet kan toestaan in het gezin te blijven**: Artikel 20 van het IVRK bepaalt dat: "een kind dat tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen, of dat men in zijn of haar belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, recht heeft op bijzondere bescherming en bijstand van de staat." De FRA verduidelijkt in zijn Handboek over voogdijstelsels dat "de benoeming van [bijzondere curatoren (in het Engels guardians *ad litem*] uitsluitend tot doel heeft de vertegenwoordiging van een kind in specifieke procedures te waarborgen en dus niet gelijkgesteld kan worden aan de benoeming van [wettelijke voogden in het Engels legal guardians)]. Het mandaat van de [bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem*] omvat niet alle aspecten van het leven en de ontwikkeling van een kind. Daarom dient de benoeming van een [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] plaats te vinden in alle gevallen waarin een kind van de ouderlijke omgeving wordt beroofd, ongeacht de benoeming van een [bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem*]."[251]

ii. **Kinderen van wie de belangen strijdig zijn met die van een ouder of wettelijke voogd**: Het Kinderrechtencomité heeft benadrukt dat "[i]n situaties waarin de mening van het kind conflicteert met die van zijn of haar [ouder of wettelijke voogd], een procedure moet worden ingesteld die het kind in staat stelt een autoriteit te benaderen om, indien nodig, een aparte

[249] In dit compendium worden de termen 'wettelijke voogd', 'bijzondere curator' en 'advocaat' zoals hierboven gedefinieerd, gebruikt voor consistentiedoeleinden.
[250] UNHCR, *Technical Guidance: Child-friendly Procedures*, 2021, p. 4.
[251] FRA, *Guardianship for children deprived of parental care: A handbook to reinforce guardianship systems to cater for the specific needs of child victims of trafficking*, 2015, p. 38.

vertegenwoordiging voor het kind te verkrijgen (bijvoorbeeld een bijzondere curator, in het Engels guardian *ad litem*)."[252] Algemeen commentaar nr. 14 stelt verder vast dat, "[i]n het bijzonder in gevallen waarin een kind wordt doorverwezen naar een bestuurlijke of gerechtelijke procedure waarbij de bepaling van zijn of haar belang aan de orde is, hij of zij een advocaat (in het Engels legal representative) moet krijgen, naast een [bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)*] of een (andere?) vertegenwoordiger van zijn of haar mening, wanneer er een potentieel conflict bestaat tussen de partijen bij de beslissing."[253]

a. Strafrechtelijke procedures

Kinderen die hun verblijf in het gezin waartoe zij behoren moeten missen of die men in hun belang niet kan toestaan in het gezin te blijven

Op grond van artikel 40 van het IVRK heeft het Kinderrechtencomité bevestigd dat ouders of wettelijke voogden van een kind dat wordt verdacht van een strafbaar feit of daarvoor wordt vervolgd" gedurende de gehele procedure aanwezig moeten zijn. De rechter of bevoegde autoriteit kan echter besluiten hun aanwezigheid in de procedure te beperken, te belemmeren of uit te sluiten, op verzoek van het kind of zijn of haar [advocaat] of andere geschikte vertegenwoordiger, of omdat het niet in het belang van het kind is."[254] Het Comité adviseert staten om "uitdrukkelijk wetgeving te maken die de maximale betrokkenheid van ouders of wettelijke voogden bij de procedure garandeert, omdat zij het kind algemene psychologische en emotionele steun kunnen bieden en kunnen bijdragen aan een effectieve uitkomst."[255]

In de zaak *Blokhin tegen Rusland* onderschreef het EHRM eveneens het belang van wettelijke voogdij in procedures betreffende kinderen die **hun verblijf in het gezin waartoe zij behoren moeten missen**. Het Hof oordeelde dat "gedurende de gehele periode dat de grootvader niet de [wettelijke voogd] was, de aanvrager kennelijk onder voogdij van de staat stond en de grootvader geen wettelijke rechten had om de aanvrager te vertegenwoordigen of zijn belangen te behartigen."[256]

Kinderen van wie de belangen strijdig zijn met die van **een ouder of wettelijke voogd**

In strafrechtelijke onderzoeken en procedures waarbij kindslachtoffers betrokken zijn, bepaalt het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (Verdrag van Lanzarote) dat: "elke partij voorziet in de mogelijkheid voor de rechterlijke autoriteiten om een [bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)*] aan te stellen voor het slachtoffer wanneer hij of zij, op grond van het nationale recht, de status van partij in de strafprocedure kan hebben en wanneer de houders van ouderlijke verantwoordelijkheid het kind in dergelijke procedures niet kunnen vertegenwoordigen als gevolg van een belangenconflict tussen hen en het slachtoffer."[257]

[252] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, para 90.
[253] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, para 96.
[254] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, paras 56-57. Zie Artikel 40(b)(ii)-(iii) CRC.
[255] CRC Committee, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, paras 56-57. Zie Artikel 40(b)(ii)-(iii) CRC.
[256] *Blokhin v. Russia*, ECtHR, Application No. 47152/06, Judgment of 23 March 2016, para 108.
[257] Artikel 31(4) CoE Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse.

b. Asiel- en migratiegerelateerde procedures

Onbegeleide en van hun ouders gescheiden kinderen

De aanstelling van een wettelijke voogd is essentieel voor de effectieve bescherming van de rechten van onbegeleide en van hun ouders gescheiden kinderen.[258] Volgens de definitie van de EUAA is de wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) "een onafhankelijke persoon die de belangen en het algemeen welzijn van een kind waarborgt en daartoe de beperkte rechtsbekwaamheid van het kind aanvult. De [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] treedt in alle procedures op als wettelijke vertegenwoordiger van het kind, op dezelfde manier als een ouder zijn of haar kind vertegenwoordigt."[259]

In sommige rechtsstelsels kan een wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) ook een advocaat (in het Engels lawyer) zijn. Het beginsel van het belang van het kind geeft echter aan dat de voogdij niet mag worden beperkt tot louter juridische vertegenwoordiging; de rol vereist competentie op het gebied van kinderbescherming en het waarborgen van het algemeen welzijn van het kind, naast kennis van de toepasselijke rechtsnormen. Het Kinderrechtencomité heeft dit behandeld in Algemeen commentaar nr. 6, waarin het volgende wordt gesteld:[260]

> "21. Vervolgstappen, zoals de zo spoedig mogelijke benoeming van een competente [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)], dienen als een belangrijke procedurele waarborg om ervoor te zorgen dat de belangen van een onbegeleid of van diens ouders gescheiden kind worden gerespecteerd. Een dergelijk kind mag daarom pas worden doorverwezen naar asielprocedures of andere procedures nadat een [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] is benoemd. In gevallen waarin van hun ouders gescheiden of onbegeleide kinderen worden doorverwezen naar asielprocedures of andere bestuurlijke of juridische procedures, moeten zij naast een [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] ook een [advocaat (in het Engels lawyer krijgen. (…)
>
> 33. Staten zijn verplicht het onderliggende juridische kader te creëren en de nodige maatregelen te nemen om een goede vertegenwoordiging van de belangen van een onbegeleid of van diens ouders gescheiden kind te waarborgen. Staten moeten daarom een [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] of adviseur benoemen zodra het onbegeleide of van diens ouders gescheiden kind is geïdentificeerd en deze voogdijregeling handhaven totdat het kind de meerderjarigheid heeft bereikt of het grondgebied en/of de jurisdictie van de staat permanent heeft verlaten in overeenstemming met het Verdrag en andere internationale verplichtingen. De [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] moet worden geraadpleegd en geïnformeerd over alle acties die met betrekking tot het kind worden ondernomen. De [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] moet bevoegd zijn om aanwezig te zijn bij alle plannings- en besluitvormingsprocessen, inclusief immigratie- en beroepsprocedures, zorgregelingen en alle inspanningen om een duurzame oplossing te vinden. De [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] of adviseur moet over de nodige expertise op het gebied van kinderzorg beschikken, om ervoor te zorgen dat de belangen van het kind worden gewaarborgd en dat de juridische, sociale, gezondheids-, psychologische, materiële en educatieve behoeften van het kind op passende wijze worden gedekt door onder andere de [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] die fungeert als schakel tussen het kind en bestaande gespecialiseerde instanties/personen die de door het kind benodigde zorg leveren. Instanties of personen wier belangen mogelijk in strijd zijn met die van het kind, komen niet in aanmerking voor voogdij. Zo moeten bijvoorbeeld niet-verwante volwassenen wier primaire relatie met het kind die van werkgever is, worden uitgesloten van een voogdijrol.

---

[258] CRC Committee, General comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin, para 21.
[259] EUAA, *Practical guide on the best interests of the child in asylum procedures*, 2019, p. 11.
[260] CRC Committee, General comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin, paras 21 en 33.

In de zaak *ICJ en ECRE tegen Griekenland* heeft het ECSR ook overwogen dat:

> "een effectief voogdijstelsel voor onbegeleide en van hun ouders gescheiden migrantenkinderen een voorwaarde is voor het waarborgen van de belangen en de zorg en bijstand van dergelijke kinderen, zoals vereist door artikel 17, lid 1, van het Handvest. Staten die partij zijn bij het Handvest dienen daarom zonder onnodige vertraging een [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] aan te stellen zodra een onbegeleid of een van zijn ouders gescheiden kind in een migratiesituatie, inclusief een vluchteling of asielzoekend kind, is geïdentificeerd. Zonder een [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] kunnen dergelijke kinderen worden blootgesteld aan ernstige beschermingsrisico's en kunnen hen een aantal van hun rechten worden ontzegd, waaronder effectieve toegang tot rechtsbijstand en de asielprocedure. […] Het Comité is van mening, in overeenstemming met de benadering van het Kinderrechtencomité (Algemeen commentaar nr. 6 (2005), §33), dat de [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] de nodige expertise op het gebied van de zorg voor kinderen moet hebben, om ervoor te zorgen dat de belangen van het kind worden gewaarborgd en dat in de behoeften van het kind op passende wijze wordt voorzien, onder meer doordat de [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] fungeert als schakel tussen het kind en de autoriteiten, instanties en personen die de zorg verlenen."[261]

De FRA heeft eveneens geoordeeld dat de benoeming van een wettelijke voogd onmiddellijk moet plaatsvinden zodra een onbegeleid of van diens ouders gescheiden kind is geïdentificeerd.[262] In zijn handboek over voogdijstelsels voor kinderen die het verblijf in hun gezin moeten missen, benadrukt het Agentschap het volgende: "De [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] speelt een centrale rol bij het waarborgen van toegang tot rechtsbijstand voor onbegeleide kinderen of bij het ondersteunen van het kind bij het vinden van een adviseur. De [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] wordt beschouwd als een onafhankelijke persoon die de belangen en het algemeen welzijn van het kind waarborgt en vult in dit opzicht, indien nodig, de beperkte rechtsbekwaamheid van het kind aan, op dezelfde manier als dat de ouders dat doen. […] De [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] moet de persoon zijn met het meest complete overzicht van de situatie en de individuele behoeften van het kind. Een [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] bevindt zich in een unieke positie om de verschillende autoriteiten en het kind met elkaar te verbinden. De [wettelijke voogd (in het Engels legal guardian)] kan er ook voor zorgen dat de bescherming van het kind continu gewaarborgd blijft en dat het kind effectief kan deelnemen aan alle beslissingen die hem of haar aangaan, in overeenstemming met de bepalingen van artikel 12 van het IVRK."

Deze normen geven aan dat wettelijke voogden (in het Engels legal guardians) competent moeten zijn op het gebied van kinderbescherming. Om onafhankelijkheid te waarborgen en belangenconflicten te voorkomen, moeten voogdijregelingen voor kinderen worden getroffen onder toezicht van een autoriteit of instantie die losstaat van de instantie die verantwoordelijk is voor de vaststelling van de asiel- of immigratiestatus van het kind.[263] Deze scheiding garandeert dat de wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) handelt zonder beïnvloed te worden door immigratie- of asielprocedures.

Om een basisvertrouwen op te bouwen en de behoeften en kwetsbaarheden van het kind te identificeren, moet een wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) het kind kunnen ontmoeten en met hem of haar overleggen voordat een autoriteit of rechter het kind hoort.[264]

---

[261] *ICJ and ECRE v. Greece*, ECSR, Complaint No. 173/2018, Decision of 26 January 2021, para 165.
[262] FRA, *Guardianship for children deprived of parental care: A handbook to reinforce guardianship systems to cater for the specific needs of child victims of trafficking*, 2015, pp. 55-56.
[263] FRA, *Guardianship for children deprived of parental care: A handbook to reinforce guardianship systems to cater for the specific needs of child victims of trafficking*, 2015, p. 36.
[264] FRA, *Guardianship for children deprived of parental care: A handbook to reinforce guardianship systems to cater for the specific needs of child victims of trafficking*, 2015, p. 60.

c. Procedures inzake gezag, opvoeding en verzorging, en kinderbescherming

Kinderen die hun verblijf in het gezin waartoe zij behoren moeten missen of die men in hun belang niet kan toestaan in het gezin te blijven

Artikel 19 van het IVRK verplicht staten maatregelen te nemen om alle vormen van geweld tegen kinderen te voorkomen, ook wanneer kinderen onder de zorg van ouders, wettelijke voogden (in het Engels legal guardians) of andere verzorgers vallen. Artikel 20 van het IVRK bepaalt verder dat: "een kind dat tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen, of dat men in zijn of haar belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, recht heeft op bijzondere bescherming en bijstand van de staat." In zijn *Richtlijnen voor de Alternatieve Zorg voor Kinderen* stelt de Algemene Vergadering van de VN dat "geen enkel kind [in alternatieve zorg mag worden geplaatst] zonder de steun en bescherming van een wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) of een andere erkende verantwoordelijke volwassene of bevoegde overheidsinstantie."[265]

Volgens de FRA moeten nationale wetgevingen een wettelijke basis voor voogdij vaststellen en een onafhankelijke autoriteit aanwijzen om toezicht te houden op het voogdijstelsel.[266] Overheidsinstanties die als wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) optreden, mogen geen financiële of institutionele belangen hebben die strijdig zijn met de belangen van het kind.

Kinderen van wie de belangen strijdig zijn met die van een ouder of wettelijke voogd

In procedures inzake gezag, opvoeding en verzorging en kinderbescherming kan de benoeming van een bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)* ervoor zorgen dat het kind een onafhankelijke stem heeft in de procedure, met name wanneer de ouderlijke regelingen complex, betwist of potentieel schadelijk zijn.[267] Het EHRM heeft overwogen: "In gevallen waarin er belangenconflicten bestaan tussen ouders en kinderen, wordt een bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)* of een andere onafhankelijke vertegenwoordiger benoemd om de mening en belangen van het kind te vertegenwoordigen en het kind op de hoogte te houden van de inhoud van de procedure."[268] Het Hof heeft ook verduidelijkt dat: "Minderjarigen in beginsel een verzoek bij het Hof kunnen indienen, zelfs, of juist in het bijzonder, als zij worden vertegenwoordigd door een ouder die in conflict is met de autoriteiten en hun beslissingen bekritiseert [...]. In dergelijke gevallen is de status als biologische ouder voldoende om hem of haar de nodige bevoegdheid te geven om ook namens het kind een verzoek bij het Hof in te dienen, teneinde de belangen van het kind te beschermen [...]. De situatie kan zich echter voordoen dat het Hof belangenconflicten tussen ouder en kind vaststelt."[269]

Het Kinderrechtencomité erkent dat een bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)* de mening en belangen van het kind moet vertegenwoordigen en onafhankelijk moet zijn. In de zaak *B.J. en P.J. tegen Tsjechië* oordeelde het Kinderrechtencomité dat "wanneer het kind zijn of haar mening wil uiten en dit recht wordt vervuld door een [ouder of wettelijke voogd (in het Engels legal guardian*)*], het de plicht van laatstgenoemde is om de mening van het kind nauwkeurig weer te geven. In situaties waarin de mening van het kind in strijd is met die van zijn of haar [ouder of wettelijke voogd, (in het Engels legal guardian*)*], dient een procedure te worden ingesteld die het kind in staat stelt zich tot een autoriteit te wenden om, indien nodig, een aparte vertegenwoordiging voor het kind te verkrijgen (bijvoorbeeld een bijzondere curator, in het Engels guardian *ad litem)*. Gezien

---

[265] UN General Assembly, *Guidelines for the Alternative Care of Children*, 18 December 2009, para 19.
[266] FRA, Guardianship for children deprived of parental care: A handbook to reinforce guardianship systems to cater for the specific needs of child victims of trafficking, 2015, p. 40.
[267] Zie bijv. Artikelen 4 en 9 European Convention on the Exercise of Children's Rights; Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, p. 49.
[268] *N.Ts. and others v. Georgia*, ECtHR, Application No. 717776/12, Judgment of 2 February 2016, para 76. Zie ook *C v. Croatia*, ECtHR, Application No. 80117/17, Judgment of 8 October 202, paras 76-77.
[269] *E.M. and others v. Norway*, ECtHR, Application No. 53471/17, Judgment of 20 January 2022, para 64.

het feit dat de mening van de bijzondere curator (in het Engels guardian of curator *ad litem)* kennelijk in strijd was met de mening van de kinderen die de klacht hadden ingediend, is het Comité van mening dat de nationale autoriteiten hebben nagelaten aparte vertegenwoordiging voor de kinderen aan te stellen om ervoor te zorgen dat zij hun mening adequaat naar voren konden brengen tijdens de gerechtelijke procedure."[270]

3.5.2. Mensenrechtenkwesties

a. Procedures inzake gezag, verzorging en opvoeding, en kinderbescherming

Kinderen van wie de belangen strijdig zijn met die van een ouder of wettelijke voogd

Een belangrijk probleem ontstaat wanneer kinderen er niet in slagen een bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)* te laten benoemen in procedures waarin de benoeming van een dergelijke curator onverplicht is. In *Nederland* kunnen rechters op eigen initiatief of op verzoek van een belanghebbende, waaronder het kind, een bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)* benoemen, maar ze zijn hiertoe niet verplicht.[271] Daardoor worden dergelijke verzoeken vaak afgewezen.[272] In *Malta* kunnen kinderen niet zelf de benoeming van een bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)* initiëren, aangezien benoemingen moeten worden geïnitieerd door een volwassene of door de rechter namens het kind moeten worden bevolen.[273]

Er is ook een tekort aan bijzondere curatoren (in het Engels guardians *ad litem)* met specialistische kennis van kinderrechten geconstateerd, ook in *Malta*.[274]

Een ander gemeld probleem betreft de beperkte interactie tussen bijzondere curatoren (in het Engels guardians *ad litem)* en kinderen. In *Nederland* zijn bijzondere curatoren (in het Engels guardians *ad litem)* pas verplicht om met kinderen vanaf 8 jaar te spreken.[275] Dit kan de mogelijkheden voor jongere kinderen om hun mening te uiten beperken. In *Slowakije* heeft het ministerie van Justitie geconstateerd dat kinderen die in alternatieve zorginstellingen worden geplaatst "herhaaldelijk aangeven dat ze niet eens weten waarom ze in de instelling zijn geplaatst of waarom ze naar een andere instelling zijn overgeplaatst, en eveneens aangeven dat niemand (noch de bijzondere curator, noch de rechter) geïnteresseerd was in hun mening."[276]

In verschillende landen leiden structurele belangenconflicten en een gebrek aan onafhankelijke vertegenwoordiging tot verdere problemen. In *Slowakije* bijvoorbeeld kan dezelfde overheidsinstantie die kinderbeschermingsprocedures initieert ook optreden als bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)* van het kind.[277] Deze dubbele rol kan de belangen van het kind schaden, bijvoorbeeld wanneer deze curatoren werkzaam zijn bij kinderbeschermingsinstanties waarvan de prioriteiten mogelijk niet overeenkomen met die van het kind, waardoor er een loyaliteitsconflict ontstaat tussen institutionele verplichtingen en de plicht om (de mening van) het kind te vertegenwoordigen.

---

[270] *B.J. and P.J. v. Czech Republic*, CRC Committee, Communication No. 139/2021, Views of 15 Mei 2023, para 8(14).
[271] Artikel 1:250 Burgerlijk Wetboek van Nederland.
[272] Mariëlle Bruning, Apollonia Bolscher, "Juridische analyse van de procespositie en het hoorrecht van minderjarigen", *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie*, Meijers-reeks No. 335, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2020, para 2(2)(5).
[273] Minor Protection (Alternative Care) Act, CAP. 602 of the Laws of Malta, para 18.
[274] Zie Malta Foundation for the Wellbeing of Society, Child Participation Assessment Tool (CPAT): Country report – Malta, p. 13; TMV News, Number of Children's Advocates is increased, 22 Februari 2024, website (geraadpleegd op 21 November 2025).
[275] De Rechtpraak, Leidraad werkwijze en verslag bijzondere curators ex. 1:250 BW, 17 december 2024.
[276] Ministry of Justice of Slovakia, Metodika participačné práva dieťaťa, 2024, p. 17.
[277] Zie bijv. Ministry of Justice of Slovakia, Metodika participačné práva dieťaťa, 2024, p. 54-55.

Veel rechtsstelsels maken bovendien geen duidelijk onderscheid ten aanzien van de rol van de bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem):* of deze uitsluitend verplicht is om de belangen van het kind te behartigen zoals die door de curator zelf worden beoordeeld, uitsluitend de eigen mening van het kind dient over te brengen, inclusief het perspectief van het kind op diens eigen belangen, dan wel beide functies vervult. Door dit gebrek aan duidelijkheid kan de bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem*) de door het kind geuite mening uit beschermingsoverwegingen naast zich neerleggen. In *Tsjechië* heeft het Constitutioneel Hof geoordeeld dat een curator een standpunt mag innemen waarmee het kind het oneens is.[278] Ook in *Slowakije* kunnen kinderbeschermingsinstanties die als bijzondere curator optreden, zich in rechte verzetten tegen de door kinderen geuite meningen.[279]

Een andere zorg betreft de vertrouwelijkheid die van invloed kan zijn op de bereidheid van kinderen om deel te nemen aan een rechtszaak. Verzoeken om de rapporten van bijzondere curatoren (in het Engels guardians *ad litem*) vertrouwelijk te houden, worden niet altijd door de rechter gerespecteerd, en kinderen kunnen te maken krijgen met negatieve gevolgen van familieleden of andere verwanten wanneer gevoelige informatie openbaar wordt gemaakt.[280]

3.5.3. Goede voorbeelden

a. Asiel- en migratiegerelateerde procedures

In *Oostenrijk* is de Ombudsdienst voor Kinderen en Jongeren (*Kinder- und Jugendanwaltschaft*) een pilotproject gestart om het *Kinderbeistand*-model van bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem*)[281] uit te breiden naar alle asielzaken betreffende kinderen. Dit pilotproject is ook van toepassing op begeleide kinderen om hen beter te informeren over de asielprocedure en hun rechten in *Oostenrijk*.

Onbegeleide en van hun ouders gescheiden kinderen

Het EU-pact inzake migratie en asiel, dat vanaf juni 2026 van kracht wordt, introduceert waarborgen voor van hun ouders gescheiden en onbegeleide kinderen die een aanvraag indienen voor internationale bescherming en een verblijfsvergunning.[282] Lidstaten worden verplicht om na een aanvraag van een onbegeleid kind direct een voorlopige vertegenwoordiger aan te stellen en binnen vijftien werkdagen een wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) te benoemen. Deze termijn mag slechts in uitzonderlijke gevallen met tien werkdagen worden verlengd.[283] De wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) is verantwoordelijk voor het uitleggen van de procedure aan het kind, het waarborgen van toegang tot opvangfaciliteiten en gezondheidszorg, het bijstaan van het kind tijdens screening, biometrische procedures en leeftijdsbeoordelingen, en het vertegenwoordigen van het kind in alle andere procedure-gerelateerde zaken. Wettelijke voogden (in het Engels legal guardians) moeten onafhankelijk zijn en mogen geen aantoonbaar strafblad hebben voor misdrijven tegen kinderen of andere delicten. Iedere wettelijke voogd mag niet meer dan dertig kinderen onder zijn hoede hebben om

[278] Zie bijv. Constitutional Court of the Czech Republic, No. I. ÚS 2891/24, Decision of 12 March 2025, paras 40-51.
[279] Zie bijv. District Court of Komárno, No. 11P/153/2024, Judgment of 7 March 2025. In dit geval gaven de kinderen aan dat ze graag bij hun grootouders in een pleeggezin geplaatst wilden worden. De kinderbescherming adviseerde echter om het verzoek van de grootouders af te wijzen, met als argument dat de situatie geen alternatieve zorgplaatsing rechtvaardigde.
[280] ICJ, Event Report: Transnational exchange workshop on Child-Friendly Justice and Procedural Rights, Mei 2025.
[281] Kinder- und Jugendanwaltschaft (KIJA), Hilfe für Kinder und Jugendliche im Asylverfahren, 2 November 2023, website (geraadpleegd op 20 november 2025). Zie voor meer Sectie 3.5.3.b below.
[282] Zie voor meer ICJ, EU: Procedural safeguards for migrant children must not regress under the Pact on Migration and Asylum, 19 September 2025, website (geraadpleegd op 20 februari 2026).
[283] Artikel 27 2024 EU Reception Conditions Directive; Artikel 13 EU Screening Regulation; Artikelen 23 EU Asylum and Migration Management Regulation; Artikel 23 EU Asylum Procedure Regulation; Artikel 33 EU Qualification Regulation.

voldoende individuele aandacht te garanderen.[284] Geen enkele beslissing die een kind betreft, mag worden genomen zonder een wettelijke voogd (in het Engels legal guardian), behalve in geval van dringende maatregelen die noodzakelijk zijn om de veiligheid en de basisbehoeften van het kind te waarborgen.[285]

Defence for Children International (DCI) heeft een reeks normen opgesteld voor wettelijke voogdij (in het Engels legal guardianship), waaronder de volgende verantwoordelijkheden:

- Pleiten voor beslissingen die in het belang van het kind worden genomen, gericht op de bescherming en ontwikkeling van het kind
- Ervoor zorgen dat het kind betrokken is bij elke beslissing die het kind aangaat en informatie verstrekken op een kindvriendelijke manier
- De veiligheid van het kind beschermen
- Opkomen voor de rechten van het kind
- Fungeren als brug en centraal aanspreekpunt voor het kind en andere betrokkenen
- Zorgen voor de tijdige identificatie en implementatie van een duurzame oplossing
- Het kind met respect en waardigheid behandelen
- Een relatie met het kind opbouwen die gebaseerd is op wederzijds vertrouwen, openheid en vertrouwelijkheid
- Bereikbaar zijn
- Beschikken over relevante professionele kennis en competenties.[286]

Een wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) is vaak in staat om relevante actoren met elkaar in contact te brengen en niet alleen de behoeften en kwetsbaarheden van kinderen te identificeren, maar ook knelpunten binnen de systemen. Een effectieve aanpak kan onder meer de coördinatie van multidisciplinaire ondersteuning omvatten, inclusief overleg met psychologen, maatschappelijk werkers en zorgverleners, en indien relevant; het waarborgen van toegang tot documenten en bewijsmateriaal die relevant zijn voor de procedure van de kinderen, en het aanstellen van advocaten wanneer er nog geen rechtsbijstand is.

Dergelijke maatregelen zijn noodzakelijk om kinderen te ondersteunen bij het uiten van hun mening en gevoelens over hun situatie en om ervoor te zorgen dat deze meningen binnen de procedure worden gecommuniceerd. Om effectieve participatie te bevorderen, ervoor te zorgen dat de stem van kinderen op een realistische manier wordt gehoord en rekening te houden met hun kwetsbaarheid, moeten wettelijke voogden (in het Engels legal guardians), regelmatig contact met hen onderhouden, idealiter persoonlijk.

In *Nederland* worden jongeren, als onderdeel van een aanpak om het wettelijke voogdijstelsel (in het Engels legal guardianship system) te verbeteren, aan het einde van hun voogdijperiode uitgenodigd om feedback te geven over hun ervaringen met Nidos, de onafhankelijke organisatie die de voogdij uitvoert over onbegeleide kinderen.[287]

b. Procedures inzake gezag, verzorging en opvoeding, en kinderbescherming

Kinderen die hun verblijf in het gezin waartoe zij behoren moeten missen of die men in hun belang niet kan toestaan in het gezin te blijven

Een gerapporteerde goede praktijk is om, waar passend, prioriteit te geven aan de benoeming van een vertrouwde wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) met wie het kind zich al op zijn gemak voelt, om van gedachten te wisselen, terwijl ervoor wordt gezorgd dat het kind zijn of haar voorkeuren kan uiten met betrekking tot wie deze rol

[284] Artikel 13(5) EU Screening Regulation; Artikel 23(10) EU Asylum Procedure Regulation; Artikel 27(5) EU Reception Conditions Directive.
[285] Artikel 33 EU Qualification Regulation.
[286] Defence for Children - ECPAT The Netherlands, Core Standards for guardians of separated children in Europe: Goals for guardians and authorities, 2011, pp. 5-6.
[287] Nidos, *Annual Report 2016*, April 2017, p. 15.

moet vervullen.[288] In *Slowakije* benadrukken de richtlijnen van het ministerie van Justitie dat: "juist met de grotere nadruk op de participatierechten van het kind is het passend dat rechterlijke instanties de voorkeur geven aan een naaste boven de kinderbescherming bij de benoeming van een wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) voor een kind."[289]

Kinderen van wie de belangen strijdig zijn met die van een ouder of wettelijke voogd

Veel rechtsstelsels staan de benoeming van een bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)* voor kinderen toe, hoewel de rollen en mandaten per rechtsgebied verschillen. In *Oostenrijk* wordt een *Kinderbeistand* door de rechter aangesteld voor kinderen tot 14 jaar, en in uitzonderlijke gevallen tot 16 jaar.[290] Dit zijn personen met relevante professionele expertise en opleiding, die via het Oostenrijkse Bureau voor Rechtsbijstand (*Justizbetreuungsagentur*) worden aangesteld op basis van hun beroep en professionele ervaring met juridische procedures betreffende kinderen en jongeren.[291] De rol van een Kinderbeistand is om de kinderen gedurende de procedure te informeren en te ondersteunen en, met toestemming van het kind, hun mening aan de rechter over te brengen.[292] Een *Kinderbeistand* heeft toegang tot dossierstukken, kan zittingen bijwonen en, op verzoek van het kind, het kind begeleiden bij het afleggen van een getuigenis buiten de zitting.[293]

In *Tsjechië* zijn bijzondere curatoren (in het Engels guardians *ad litem)* die in familierechtelijke procedures worden aangesteld verplicht om (i) regelmatig contact met het kind te onderhouden, (ii) het kind de aard en de gevolgen van de namens het kind genomen beslissing uit te leggen, en (iii) niet af te wijken van de uitdrukkelijke wensen van het kind, tenzij daar redelijke gronden voor zijn.[294]

In *Malta* zijn bijzondere curatoren ("in Malta children's advocates genoemd) advocaten die zijn aangesteld om de belangen van kinderen te behartigen in procedures betreffende kinderbescherming en alternatieve zorg.[295] Hun verantwoordelijkheden omvatten: "(a) het verlenen van juridische bijstand en advies aan de minderjarige; (b) het overbrengen van de mening van de minderjarige aan een rechterlijke of een bestuurlijke instantie, zoals die mening aan hem of haar is medegedeeld door de vaste maatschappelijk werker of door een door de rechter aangestelde deskundige op het gebied van kinderbescherming; (c) het uitleggen aan de minderjarige wat de mogelijke gevolgen zijn als zij zich aan zijn of haar wensen houden; en (d) het verstrekken van alle relevante informatie aan de minderjarige."[296]

3.6. Recht op een eerlijk proces en toegang tot de rechter

3.6.1. Internationale rechtsnormen

Kinderen moeten bijzondere bescherming genieten in elke procedure voor een rechterlijke instantie of andere rechtssprekende instantie.[297] Kinderen moeten effectieve toegang tot de rechter hebben om de bescherming van hun rechten te waarborgen. Volgens de

[288] Sectie 117 Civil Non-Dispute Procedure Act of Slovakia.
[289] Ministry of Justice of Slovakia, Metodika participačné práva dieťaťa, 2024, p. 53.
[290] §104a(1) Non-Contentious Proceedings Act of Austria.
[291] §104a(1) Non-Contentious Proceedings Act of Austria.
[292] §104a(2) Non-Contentious Proceedings Act of Austria.
[293] §104a(3) Non-Contentious Proceedings Act of Austria.
[294] Secties 466(1)-(2) and 467(2) Civil Code of the Czech Republic. Zie ook Constitutional Court of the Czech Republic, No. II. ÚS 725/18, Decision of 8 October 2018, paras 59-60. De wetgeving specificeert niet wat "redelijke gronden" zijn, en de bepaling wordt in de praktijk niet gehandhaafd.
[295] Minor Protection (Alternative Care) Act, CAP. 602 of the Laws of Malta.
[296] Artikel 25(1) Minor Protection (Alternative Care) Act, CAP. 602 of the Laws of Malta.
[297] Zie bijv. ECOSOC, Guidelines for Action on Children in the Criminal Justice System, Resolution 1997/30, 21 Juli 1997, para 14(d).

richtsnoeren van de Raad van Europa inzake kindvriendelijke justitie moet "het nationale recht, waar passend, de mogelijkheid tot toegang tot het recht faciliteren voor kinderen die voldoende inzicht hebben in hun rechten."[298]

Artikel 40(2) van het IVRK beschrijft de "rechten en waarborgen die erop gericht zijn te garanderen dat ieder kind een eerlijke behandeling en een eerlijk proces krijgt" (zie ook artikel 14 van het ICCPR) in **strafrechtelijke procedures**.[299] In de zaken T*. tegen het Verenigd Koninkrijk* en *V. tegen het Verenigd Koninkrijk* oordeelde het Hof dat strafprocedures moeten worden aangepast aan de behoeften van kinderen.[300] De zaak van twee elfjarige verdachten, beschuldigd van de moord op een tweejarig kind, werd drie weken lang in een openbare zitting bedoeld voor volwassenen behandeld. De procedure werd echter tot op zekere hoogte aangepast aan hun jonge leeftijd: ze zaten naast maatschappelijk werkers in een speciaal verhoogde beklaagdenbank, met hun ouders en advocaten in de buurt; de zittingstijden werden afgestemd op de schooltijden; Er was elk uur een pauze van tien minuten ingepland; ze mochten tijdens de schorsingen tijd doorbrengen met hun ouders en maatschappelijk werkers in een speelruimte; en maatschappelijk werkers of advocaten konden om een schorsing vragen als de kinderen tekenen van vermoeidheid of stress vertoonden.[301] Het proces werd voorafgegaan en ging gepaard met uitgebreide nationale en internationale publiciteit. Het Hof was van mening dat de verzoekers de rechtszaalomgeving waarschijnlijk intimiderend zouden vinden, ongeacht of ze als getuige of als verdachte betrokken waren.[302] Ondanks de aanpassingen van de procedure ondervonden de kinderen posttraumatische stress na de zitting. Volgens artikel 6(1) van het EVRM moet het beschuldigde kind kunnen begrijpen wat er gebeurt en effectief kunnen deelnemen aan zijn of haar verdediging, voor zover redelijkerwijs van een kind verwacht mag worden.[303] Fysieke aanwezigheid alleen is niet voldoende.

Hoewel sommige waarborgen specifiek van toepassing zijn op de vaststelling van strafrechtelijke aanklachten, zijn de vereisten van billijkheid relevant voor procedures die kinderen in bredere zin aangaan, waaronder **civiele en bestuurlijke procedures**. Specifieke rechten gelden alleen voor degenen die strafrechtelijke worden vervolgd, maar het EHRM heeft geoordeeld dat vergelijkbare waarborgen, waar relevant, ook in civiele zaken vereist zijn om de procedure als "eerlijk" te kunnen beoordelen.[304]

Openbare hoorzitting

In principe heeft iedereen recht op een eerlijke en openbare hoorzitting door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie die bij wet is ingesteld. Uitspraken dienen openbaar te worden gemaakt, onder andere om het vertrouwen van het publiek in de rechtsbedeling te waarborgen.[305] Deze waarborgen zijn nauw verbonden met het recht om te worden gehoord en effectief deel te nemen aan de rechtsgang.

Tegelijkertijd moet het belang van het kind voorop staan. Rechterlijke instanties kunnen het publiek geheel of gedeeltelijk uitsluiten van de zitting om specifieke redenen, waaronder de bescherming van het recht op privacy van een kind en het beginsel van het

[298] Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, November 2010, p. 15.
[299] General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, para 38.
[300] *T. v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 24724/94, Judgment of 16 December 1999; *V. v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 24888/94, para 9.
[301] *T. v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 24724/94, Judgment of 16 December 1999, para 9.; *V. v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 24888/94m para 9.
[302] *T. v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 24724/94, Judgment of 16 December 1999, para 86; *V. v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. and 24888/94, para 88.
[303] *T. v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 24724/94, Judgment of 16 December 1999, paras 82-89; *V. v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 24888/94, paras 88-91.
[304] *Golder v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 4451/70, Judgment of 21 February 1975, para 36.
[305] Artikelen 10 and 11 UDHR, Artikel 14 ICCPR; Artikel 19 ICRMW; Artikel 6 ECHR; Artikel 47 EU Charter; HRC, General comment No. 32 (2007): Artikel 14, Right to equality before courts and tribunals and to fair trial, para 28.

belang van het kind.[306] Wanneer het publiek wordt uitgesloten van de hoorzitting, moet de uitspraak, inclusief de belangrijkste bevindingen, het bewijsmateriaal en de juridische argumentatie, openbaar worden gemaakt, tenzij dit niet in het belang van het kind is, bijvoorbeeld in procedures die voortvloeien uit echtscheidingsgeschillen of gezag over kinderen.

De redelijke termijn

Procedures die kinderen betreffen, moeten binnen een redelijke termijn worden afgehandeld.[307] Kinderen ervaren het verstrijken van de tijd anders dan volwassenen en vertraging in of langdurige besluitvorming kan met name nadelige gevolgen hebben voor kinderen.[308] Procedures waarbij kinderen betrokken zijn of die kinderen aangaan, moeten daarom prioriteit krijgen en zo snel mogelijk worden afgerond, met inachtneming van de waarborgen voor een eerlijk proces.[309] Het beginsel van het belang van het kind, evenals het recht om te worden gehoord en deel te nemen, en een eerlijke procedure, zijn nauw verbonden met de redelijke termijn.[310]

Ook **asiel- en migratieprocedures** waarbij kinderen betrokken zijn, vereisen een tijdige besluitvorming. In een gezamenlijke Algemeen commentaar stellen het Kinderrechtencomité en het CMW-comité dat: "[m]aatregelen moeten worden genomen om onnodige vertragingen in migratie-/asielprocedures te voorkomen die de rechten van kinderen, inclusief procedures voor gezinshereniging, negatief kunnen beïnvloeden. Tenzij het in strijd is met het belang van het kind, moeten snelle procedures worden aangemoedigd, mits dit geen inbreuk maakt op de waarborgen voor een eerlijk proces."[311]

Of procedures binnen een redelijke termijn zijn afgehandeld, moet worden beoordeeld aan de hand van onder andere de complexiteit van de zaak en de impact van vertraging op de rechten van het kind.[312] **Zaken die gaan over het ouderlijk gezag,**[313] de verantwoordelijkheid van ouders en omgang vereisen een bijzondere spoed, vooral wanneer vertraging onomkeerbare gevolgen kan hebben voor de relatie tussen ouder en kind. In de zaak *Paulsen-Medalen en Svensson tegen Zweden* oordeelde het EHRM dat de beperkingen op het contact tussen een ouder en een uithuisgeplaatst kind, mede gezien de ernstige en mogelijk onomkeerbare gevolgen van een uithuisplaatsing voor het recht op eerbiediging van het gezinsleven, van de autoriteiten vereisten dat zij de voortgang van de procedure met uitzonderlijke zorgvuldigheid waarborgden.[314]

Toegankelijkheid voor kinderen met een beperking

Toegankelijkheid van rechterlijke instanties is een voorwaarde voor personen met een beperking om hun rechten effectief te kunnen uitoefenen.[315] Artikel 2 van het VN-Verdrag

[306] HRC, General comment No. 32 (2007): Artikel 14, Right to equality before courts and tribunals and to fair trial, para 29; *B. and P. v. the United Kingdom*, ECtHR, Applications Nos. 36337/97 and 35974/97, Judgment of 24 April 2001, paras 37-49; *Moser v. Austria*, ECtHR, Application No. 12643/02, Judgment of 21 September 2006, paras 97-104.
[307] Zie CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have their best interests taken as a primary consideration, para 93; Artikel 40(2)(b)(iii); *Paulsen-Medalen and Svensson v. Sweden*, ECtHR, Application No. 16817/90, Judgment of 19 February 1998; Committee of Ministers of the CoE, Guidelines on child-friendly justice and explanatory memorandum, 17 November 2010, p. 9.
[308] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have their best interests taken as a primary consideration, para 93.
[309] *Johansen v. Norway judgment*, ECtHR, Application No. 17383/90, Judgment of 7 Augustus 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-III, pp. 1010–11, para 88.
[310] CRC Committee, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have their best interests taken as a primary consideration, paras 85-88, 93.
[311] Joint General comment No. 4 (2017) of the CMW Committee and No. 23 (2017) of the CRC Committee on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return, para 15.
[312] *Niederböster v. Germany*, ECtHR, Application No. 39547/98, Judgment of 27 February 2003, para 39.
[313] *Hokkanen v. Finland*, ECtHR, Application No. 19823/92, Judgment of 23 September 1994, para 72; *Laino v. Italy*, ECtHR, Application no. 33158/96, Judgment of 18 February 1999, para 22.
[314] *Paulsen-Medalen and Svensson v. Sweden*, ECtHR, Application No. 16817/90, Judgment of 19 February 1998, para 39.
[315] CRPD Committee, General comment No. 2 (2014): Artikel 9 Accessibility, para 27.

Handicap definieert "universeel ontwerp" als "het ontwerpen van producten, omgevingen, programma's en diensten die voor alle mensen, voor zover mogelijk, bruikbaar zijn zonder dat aanpassing of speciaal ontwerp nodig is" en verduidelijkt dat dit "hulpmiddelen voor specifieke groepen personen met een beperking niet uitsluit wanneer dit nodig is."

In zijn Algemeen commentaar nr. 2 benadrukt het CRPD-comité dat: "[p]ersonen met een beperking en andere gebruikers zich moeten kunnen bewegen in barrièrevrije straten, toegankelijke voertuigen met een lage instap moeten kunnen betreden, toegang moeten hebben tot informatie en communicatie, en universeel ontworpen gebouwen moeten kunnen binnengaan en zich daarin kunnen bewegen, waar nodig met behulp van technische hulpmiddelen en assistentie ter plaatse."[316] Tot deze voorzieningen behoren onder andere: "[gerechtsgebouwen, politiebureaus, gevangenissen, detentie- en forensische inrichtingen, juryfaciliteiten, administratieve kantoren en andere dergelijke plaatsen (inclusief toiletten, cellen, kantoren, ingangen, liften, kantines en recreatieruimten in die plaatsen)."[317] Het EHRM erkende ook dat de fysieke ontoegankelijkheid van een gerechtsgebouw voor personen met een mobiliteitsbeperking de toegang tot de rechter kan belemmeren en een schending van het recht op een eerlijk proces kan vormen.[318]

3.6.2. Mensenrechtenkwesties

In de hele EU vormen aanhoudende belemmeringen voor de toegang tot gerechtsgebouwen en aanverwante faciliteiten een verdere belemmering voor effectieve deelname van kinderen met een beperking aan juridische procedures. De fysieke ontoegankelijkheid van gerechtsgebouwen en -ruimten kan kinderen ervan weerhouden aanwezig te zijn en deel te nemen. Verdere problemen ontstaan wanneer nationale wetgeving of praktijk videoconferenties toestaan om redenen die verband houden met leeftijd of gezondheidstoestand. Hoewel hoorzittingen op afstand in sommige gevallen een oplossing kunnen bieden op basis van een individuele beoordeling van de specifieke behoeften van het kind,[319] kunnen ze ook worden opgelegd zonder rekening te houden met de vraag of het kind in staat is te begrijpen, te communiceren of deel te nemen. Gemelde problemen met hoorzittingen op afstand zijn onder meer: ongelijke toegang tot apparaten en een stabiele internetverbinding; beperkte beschikbaarheid van toegankelijke digitale platforms; gebrek aan veilige en besloten ruimtes voor deelname; onvoldoende kindvriendelijke benaderingen door rechters; en een verminderd comfortniveau voor kinderen om zich vrijuit uit te spreken.[320] In zijn rapport over de digitalisering van justitie heeft het FRA opgemerkt dat videoconferenties ook de kans kunnen verkleinen dat de rechter de non-verbale communicatie van partijen in een procedure begrijpt.[321]

a. Asiel- en migratiegerelateerde procedures

Vergelijkbare problemen doen zich voor in asiel- en migratieprocedures, waar leeftijdsgrenzen niet stroken met het vereiste van individuele beoordeling. In *Nederland* worden begeleide kinderen onder de vijftien jaar alleen gehoord op verzoek van het kind of een familielid, en onbegeleide kinderen kunnen vanaf zes jaar worden gehoord.[322] In *Oostenrijk* zijn bestuursrechters niet wettelijk verplicht om kinderen te horen, waardoor in de praktijk zelden naar de mening van kinderen wordt gevraagd.[323] Wanneer de mening van kinderen via ouders, wettelijke voogden (in het Engels legal guardians) of bijzondere curatoren (in het Engels guardians *ad litem)* wordt overgebracht, weerspiegelen hun interpretaties mogelijk niet de werkelijke mening van het kind. In de praktijk vertrouwen

[316] CRPD Committee, General comment No. 2 (2014): Artikel 9 Accessibility, para 15.
[317] UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disability, International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities, August 2020, Guideline 2(1)(a)(i).
[318] *Farcaş v. Romania*, ECtHR, Application No. 32596/04, Decision of 14 September 2010, para 48.
[319] Equality and Human Rights Commission, Inclusive justice: a system designed for all. Interim evidence report – Video hearings and their impact on effective participation, April 2020, pp. 8-13.
[320] Nessa Lynch, Dr Oscar O'Mara, *Upholding children's rights in remote hearings in child justice systems*, 2025.
[321] FRA, *Digitalising justice – A fundamental rights-based approach*, 2025.
[322] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 27.
[323] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 8.

rechters vaak op advocaten, ouders of voogden om te beoordelen of het gepast is dat het kind wordt gehoord.

Een ander probleem vloeit voort uit het gebrek aan kindvriendelijke omstandigheden tijdens hoorzittingen en verhoren. In *Nederland* worden asielhoorzittingen omschreven als vijandig en intimiderend vanwege de gebruikte interviewmethoden.[324]

b. Procedures inzake gezag, verzorging en opvoeding, en kinderbescherming

Ondanks de hierboven beschreven internationale waarborgen worden de rechten op een eerlijk proces en de toegang tot de rechter in de praktijk in veel EU-lidstaten vaak beperkt op basis van leeftijd. Beperkingen op de aanwezigheid of directe deelname van kinderen blijven bestaan, onder meer door het hanteren van leeftijdsgrenzen voor hoorzittingen met kinderen. In *Tsjechië* wordt aangenomen dat kinderen ouder dan twaalf jaar in staat zijn hun eigen mening te vormen en te uiten,[325] en jongere kinderen kunnen worden gehoord op basis van een individuele beoordeling.[326] In *Nederland* mogen rechters in familierechtelijke procedures pas een uitspraak doen nadat kinderen van acht jaar en ouder de gelegenheid hebben gekregen om te worden gehoord.[327] Voor jongere kinderen bestaat een dergelijke verplichting niet.

Zelfs wanneer hoorzittingen plaatsvinden in aanwezigheid van het kind, blijven er zorgen bestaan over de veiligheid van kinderen en hun vermogen om zich vrijuit uit te spreken. In *Malta* worden juridische procedures omschreven als bureaucratisch en inconsistent.[328] In *Nederland* wijst onderzoek uit dat kinderen zich vaak niet gehoord voelen vanwege de korte duur van de kindgesprekken in familie- en jeugdbeschermingsprocedures.[329]

Het basisonderzoek dat in de bij het VOICE-project betrokken EU-lidstaten is uitgevoerd, wijst daarnaast op systemische problemen, waaronder een tekort aan middelen en tijdgebrek, evenals onvoldoende professionele opleiding.[330] In *Oostenrijk* bijvoorbeeld heeft de Dienst voor Bijstand aan de Familierechtbank melding gemaakt van een aanhoudend personeelstekort.[331]

3.6.3. Goede voorbeelden

Het is van cruciaal belang dat de communicatie met een kind plaatsvindt in een omgeving waarin het kind zich comfortabel en veilig voelt.[332] Voordat een gesprek of hoorzitting begint, moet het kind de gelegenheid krijgen om vragen te stellen en duidelijke uitleg te ontvangen over wat er gaat gebeuren en waarom. Kindvriendelijke aanpassingen zijn o.a.:[333]

(i) Fysieke omgeving
> De ruimte is comfortabel en goed geventileerd; (enz.)

---

[324] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 31.
[325] Sectie 867 Civil Code of the Czech Republic.
[326] Constitutional Court of the Czech Republic, No. IV. ÚS 827/18, Decision of 10 April 2018.
[327] This has been in force since 2025 (Parliamentary Papers II 2024/25, 31839, no. 1027, 17 Oktober 2024) and will be implemented in all courts as of 1 June 2026.
[328] Eurochild, Unequal Childhoods: Rights on paper should be rights in practice, 2025, pp. 169-170.
[329] Rap, Verkroost and Bruning, *Kansen en momenten voor participatie in het jeugdhulptraject in de praktijk: Tweede deel van een onderzoek naar de participatie van kinderen in de jeugdhulpverlening*, 2018, pp. 16-17.
[330] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 4, 6, 29, 37, 48.
[331] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 6-8.
[332] CoE, *Listen – Act – Change: Council of Europe Handbook on children's participation for professionals working for and with children*, October 2020.
[333] Zie voor meer ICJ, EU: Training materials on Alternatives to Detention for Migrant Children, April 2022, website (geraadpleegd op 12 December 2025). Zie ook Defence for Children, Kindvriendelijke rechtspraak: Verbeterpunten, 2023.

> De ruimte heeft passende visuele elementen (kleurrijke tekeningen en posters);
> De stoelen zijn geschikt voor de lengte van het kind;
> Het kind mag bij een persoon naar keuze zitten, indien dit in het belang van het kind is;
> De omgeving is veilig en privé;
> Er zijn zo min mogelijk mensen aanwezig tijdens het gesprek;
> Eten en drinken worden, indien van toepassing, aangeboden.

(ii) Ondersteuning en betrokkenheid
> Aan het kind wordt gevraagd of het de voorkeur geeft aan de aanwezigheid van de ouders of wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) tijdens het gesprek;
> Het kind krijgt ondersteuning van een volwassene, indien het kind daarom vraagt en ermee instemt dat deze persoon aanwezig is;
> Volwassenen dragen nette vrijetijdskleding;
> Volwassenen gaan op een vriendelijke manier met het kind om en tonen interesse in het kind.

(iii) Logistiek
> Het kind wordt vooraf op een begrijpelijke manier geïnformeerd over de ontmoeting en de locatie;
> Vervoer naar de ontmoeting wordt indien nodig geregeld;
> De ontmoeting vindt plaats op een geschikt tijdstip, bij voorkeur zonder verstoring van de schoollessen;
> De ontmoeting vindt plaats met voldoende pauzes;
> De wachttijd wordt tot een minimum beperkt;
> Contact tussen het kind en vijandige personen wordt strikt beperkt of voorkomen.

a. Strafrechtelijke procedures

Voorbeelden uit strafzaken illustreren praktijken die zijn gericht op de bescherming van kinderen tijdens verhoren en hoorzittingen. In *Oostenrijk* is het Adviescentrum van de Recherche in de Andreasgasse (*Kriminalpolizeiliches Beratungszentrum*) een voorbeeld van kindvriendelijke politieverhoren, met een geschikte omgeving en speciaal opgeleid personeel.[334] Kindslachtoffers kunnen worden verhoord door gespecialiseerde professionals in een aparte ruimte, gescheiden van de verdachte, de advocaat en de officier van justitie.[335] In zaken met ernstige zedenmisdrijven vereist de Oostenrijkse wet dat ten minste één rechter van hetzelfde geslacht is als het beschuldigde kind.[336]

Ook rechterlijke instanties hebben kindgerichte maatregelen getroffen om het welzijn van kinderen tijdens procedures te waarborgen. In *Nederland* zijn er bijvoorbeeld video-gebaseerde hulpmiddelen en rondleidingen ontwikkeld om kinderen voor te bereiden op hoorzittingen.[337] In de regel worden strafzaken met kinderen achter gesloten deuren gehouden, om hun privacy en welzijn te beschermen.[338] De rechtbank Amsterdam heeft een kindvriendelijke rechtszaal ingericht met een rondetafelopstelling in plaats van een opstelling met meerdere rechters.[339] In *Tsjechië* zijn speciale ruimtes voor kinderverhoren ingericht om een veilige en geschikte omgeving te creëren voor het verhoren van kindslachtoffers.[340]

Verhoren op afstand kunnen in sommige gevallen een toegankelijke optie bieden om stress als gevolg van trauma te verminderen, vertragingen te voorkomen of kinderen met een

[334] Zie voor meer Daniela Amann, Marion Neunkirchner, Rights of Child Victims and the Role of the Police, *SIAK-Journal – Journal for Police Science and Practice*, International Edition Vol. 10, 2020. pp. 86-95.
[335] §66a(1)(Z3)-(2)(Z3) Criminal Procedure Code of Austria.
[336] §32(2) Criminal Procedure Code of Austria.
[337] Young Perspectives (YOPE), Jouw Zittingsdag - een film van Young Perspectives (def), Vimeo, 2 juli 2024.
[338] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 31.
[339] Openbaar Ministerie, De ronde tafel, *Opportunity No. 6*, 19 December 2022.
[340] Sectie 20(2) of the Victims Act of the Czech Republic. According to the 2022 records, there were 77 special interrogation rooms in Czechia. Zie more: Crime Prevention Department of the Ministry of the Interior of the Czech Republic, Special interrogation rooms, website (geraadpleegd op 29 augustus 2025).

beperking tegemoet te komen. In *Oostenrijk* wordt bijvoorbeeld videoconferencing gebruikt "om getuigen en verdachten te horen in vooronderzoeken en getuigen tijdens rechtszittingen."[341] Dit kan via de videoconferencing-technologie van het gerecht (waarbij personen naar het dichtstbijzijnde gerechtsgebouw met dergelijke technologie moeten komen) of via Zoom.[342] In *Tsjechië* kunnen strafzittingen via videoconferencing worden gehouden om de rechten van personen te beschermen, rekening houdend met hun leeftijd of gezondheid.[343] Dergelijke maatregelen moeten worden toegepast na een individuele afweging van het belang van de betrokkene per geval, om ervoor te zorgen dat de garanties voor een eerlijk proces niet in het gedrang komen.

Multidisciplinaire samenwerking wordt gezien als een goede praktijk voor het bieden van holistische zorg en ondersteuning aan kinderen tijdens procedures.[344] Het Barnahus-model is een toonaangevend voorbeeld van een geïntegreerde multidisciplinaire en inter-institutionele aanpak.[345] Het brengt kinderbeschermingsdiensten, strafrechtelijk onderzoek en vervolging, medische beoordeling en geestelijke gezondheidszorg samen in één kindvriendelijke omgeving. Het doel is een holistische beoordeling en gecoördineerde reacties op de behoeften van het kind mogelijk te maken, terwijl hertraumatisering en secundaire victimisatie worden verminderd. In *Oostenrijk* zijn strafrechters verplicht een rapport op te vragen bij de Jeugdrechtbank (*Jugendgerichtshilfe*), met informatie over de sociale en familiale achtergrond van het strafrechtelijk vervolgde kind, de eigen opvattingen van het kind over het vermeende delict en aanbevelingen die relevant zijn voor de rechterlijke besluitvorming.[346]

b. Procedures inzake gezag, verzorging en opvoeding, en kinderbescherming

In familierechtelijke procedures worden steeds vaker kindvriendelijke praktijken toegepast om de participatie van kinderen te bevorderen. In *Slowakije* heeft het ministerie van Justitie kindvriendelijke informatiefolders uitgebracht waarin civiele zittingen worden uitgelegd en een basisoverzicht wordt gegeven van wat er in het gerecht te verwachten valt.[347] De Slowaakse richtlijnen bevelen ook aan dat gesprekken met kinderen plaatsvinden in een andere ruimte dan de rechtszaal.[348] In verschillende gerechtsgebouwen in *Nederland* worden kinderen gehoord in kleine, kindvriendelijke ruimtes en dragen rechters niet altijd een toga.[349]

Audio- en video-opnames van zittingen kunnen ervoor zorgen dat kinderen worden gehoord, terwijl het risico op herhaalde ondervragingen en de daarmee gepaard gaande stress wordt verminderd. In *Slowakije* worden gesprekken met kinderen in kinderbeschermings- of gezagsprocedures audio-opgenomen om een nauwkeurige weergave van de verklaringen van kinderen te garanderen en meerdere gesprekken te voorkomen.[350]

---

[341] FRA, *Digitalising justice – A fundamental rights-based approach*, 2025, p. 44.
[342] FRA, *Digitalising justice – A fundamental rights-based approach*, 2025, p. 44.
[343] Sectie 52a Criminal Procedure Code of the Czech Republic.
[344] Zie CoE, *Barnahus: a European journey – Mapping study on multidisciplinary and interagency child-friendly justice models responding to violence against children in CoE member*, September 2023. In juni 2025 telt het Barnahus-netwerk 28 lidstaten, vertegenwoordigd door 51 leden.
[345] Barnahus, website (geraadpleegd op 20 Augustus 2025). In juni 2025 telt het Barnahus-netwerk 28 lidstaten, vertegenwoordigd door 51 leden. Zie voor meer CoE, *Barnahus: a European journey – Mapping study on multidisciplinary and interagency child-friendly justice models responding to violence against children in CoE member*, September 2023.
[346] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 7.
[347] Ministry of Justice of Slovakia, Metodika participačné práva dieťaťa, 2024, pp. 35-36.
[348] Ministry of Justice of Slovakia, Metodika participačné práva dieťaťa, 2024, p. 28.
[349] De Rechtspraak, Kindgesprek, website (geraadpleegd op 24 Maart 2026).
[350] Sectie 93c(3b) Act on the social protection of children and on the social guardian and on the amendment and addition of some laws of Slovakia; Committees of the National Council of the Slovak Republic, Amendment to the Family Act No. 175/2015 - Explanatory Report and Joint Report, 26 October 2015, website (geraadpleegd op 1 september 2025).

Het Cochem-model (*Cochemer Modell*) is een interdisciplinaire aanpak voor het oplossen van familieconflicten, met name in zaken betreffende gezag en omgangsregelingen.[351] Het is gebaseerd op vroegtijdige rechterlijke interventie, nauwe samenwerking tussen rechters, advocaten, jeugdzorg en psychologen, en legt de nadruk op ouderlijke verantwoordelijkheid.[352] Het model is gebaseerd op gecoördineerde professionele samenwerking en vereist actieve en verplichte deelname van ouders. De Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa stimuleert multidisciplinaire samenwerking op basis van het Cochem-model.[353] Hoewel multidisciplinaire beoordeling in procedures met betrekking tot kinderen niet in alle EU-lidstaten, noch in de wet, noch in de praktijk, consequent wordt toegepast, zijn de volgende goede praktijken vastgesteld:[354]

- In civiele en familierechtelijke procedures in *Oostenrijk* ondersteunt de *Familiengerichtshilfe*, een ondersteuningsdienst voor familierechters, de rechters met behulp van maatschappelijk werkers, psychologen en pedagogen.[355] Namens hen helpt de dienst bij het vaststellen van de feitelijke basis voor beslissingen, bevordert zij minnelijke schikkingen en informeert zij de partijen in zaken betreffende gezag en omgangsregelingen. Tot de taken behoren het onderzoeken van mogelijke schikkingen, het uitvoeren van maatschappelijk werkonderzoeken (inclusief huisbezoeken), het opstellen van psychologische beoordelingen en deskundigenrapporten, en het faciliteren van de dialoog met de partijen.
- In *Nederland* maakt de Raad voor de Kinderbescherming, verantwoordelijk voor onderzoeken en beslissingen over kinderbeschermingsmaatregelen, gebruik van een gestructureerd multidisciplinair proces waarbij onder meer psychologen, pedagogen en maatschappelijk werkers zijn betrokken. De procedures worden geleid door gestandaardiseerde vragenlijsten en leggen sterk de nadruk op sociale, emotionele en educatieve factoren.[356]
- *Nederland* heeft proefprojecten uitgevoerd met "intervisiesessies", waarbij rechters deelnamen aan collegiale discussies met professionals uit andere disciplines. Deze uitwisselingen waren bedoeld om professionele reflectie te bevorderen, het bewustzijn van impliciete vooroordelen te vergroten en bij te dragen aan een rechtvaardiger en op rechten gebaseerd besluitvormingsproces.[357]

Directe betrokkenheid van kinderen bij familierechtelijke procedures kan kinderen helpen hun situatie beter te begrijpen en hen in staat stellen mee te denken over realistische en passende oplossingen. Voorbeelden hiervan zijn:

- In *Nederland* hebben kinderen het recht om brieven aan rechters te schrijven om hun mening in hun eigen woorden kenbaar te maken.[358]
- In *Tsjechië* heeft het Constitutioneel Hof bepaald dat rechters open met kinderen moeten communiceren en hun begrip moeten vergroten door middel van uitgebreide vragen.[359]
- Gezinsgroepconferenties, een alternatief voor het Cochem-model (zie hierboven), worden in *Tsjechië* toegepast in kinderbeschermingszaken. Deze aanpak betreft gezinnen, ondersteund door onafhankelijke begeleiders, en betrekt kinderen op een manier die aansluit bij hun intellectuele en emotionele rijpheid. De implementatie is naar verluidt beperkt gebleven tot bepaalde regio's. Hoewel in 2015 vijfenveertig coördinerende organisaties waren opgeleid met steun van het

[351] Het Cochem model werd ontwikkeld in de vroege 1990 jaren, in de districhtsrechtbank van Cochem in Duitsland door rechter Jürgen Rudolph.
[352] Ursula Kodjoe, From the "Practice of Cochem" to the "Consensus Model", 26 oktober 2016.
[353] CoE's Parliamentary Assembly, Resolution 2079 (2015) Equality and shared parental responsibility: the role of fathers, 2 October 2015, para 5(9).
[354] Zie bijv. FRA, Provisions requiring multidisciplinary assessment of child protection cases, website (geraadpleegd op 8 december 2025).
[355] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 6.
[356] Child Protection Council (*Raad voor de Kinderbescherming*), Kwaliteit van ons werk, website (geraadpleegd op 8 december 2025).
[357] De Rechtspraak, Intervisie, feedback en reflectie, 2014, website (geraadpleegd op 8 december 2025). Zie ook Raad voor de Rechterlijke Macht, *The Judiciary System in the Netherlands*, augustus 2010, p. 29.
[358] Villa Pinedo, *Zie mij en hoor(r)echt*, 13 september 2024.
[359] Constitutional Court of the Czech Republic, No. III. ÚS 1318/22, Decision of 12 June 2023, para 33.

ministerie van Arbeid en Sociale Zaken, heeft het gebrek aan stabiele financiering op systeemniveau geleid tot een aanzienlijke afname, waardoor er momenteel slechts drie organisaties coördinatie bieden.[360]

3.7. Toegang tot effectieve remedies

3.7.1. Internationale rechtsnormen

Het recht op een effectieve remedie voor schendingen van mensenrechten is een algemeen beginsel van het internationaal recht.[361] Dit komt onder meer tot uiting in de Basisbeginselen en Richtsnoeren inzake het Recht op Rechtsmiddel en Herstel voor Slachtoffers van Grove Schendingen van het Internationale Mensenrechtenrecht en Ernstige Schendingen van het Internationale Humanitaire Recht, die in 2005 unaniem werden aangenomen door de Algemene Vergadering van de VN.[362] Beginsel 3 verduidelijkt dat "de verplichting om het internationale mensenrechtenrecht te respecteren, de naleving ervan te waarborgen en het te implementeren […] omvat […] de plicht om […] slachtoffers van een […] schending gelijke en effectieve toegang tot het recht te bieden […] en slachtoffers effectieve remedies te bieden, waaronder herstelbetalingen […]." Het recht op een effectieve remedie heeft zowel inhoudelijke als procedurele dimensies.

Remedies moeten snel, effectief, toegankelijk en afdwingbaar zijn en moeten leiden tot een einde aan de mensenrechtenschendingen en, waar nodig, tot herstel.[363] De instanties die verantwoordelijk zijn voor onderzoek en rechtspraak moeten onafhankelijk en onpartijdig zijn.[364] Het EHRM benadrukte dat, "[h]oewel het Hof zich bewust is van het belang van snelle toegang tot een remedie, mag snelheid niet zo ver gaan dat het een belemmering of ongerechtvaardigde hindernis vormt voor het gebruik ervan, of voorrang krijgt boven de praktische effectiviteit ervan."[365]

In zijn Algemeen commentaar nr. 5 heeft het Kinderrechtencomité gesteld dat wanneer er sprake is van een schending van economische, sociale en culturele rechten, evenals van burgerlijke en politieke rechten, een effectieve remedie (in het Engels remedy), waaronder in veel gevallen een rechtsmiddel (in het Engels judicial remedy), beschikbaar moet zijn voor het slachtoffer, evenals de mogelijkheid tot herstel (in het Engels reparation) van de schending.[366] Het Kinderrechtencomité heeft benadrukt dat: "[o]m rechten betekenis te geven, moeten er effectieve remedies beschikbaar zijn om schendingen te herstellen. Deze eis staat impliciet in het Verdrag en wordt consequent genoemd in de andere zes belangrijke internationale mensenrechtenverdragen. De bijzondere en afhankelijke status van kinderen brengt voor hen reële moeilijkheden met zich mee bij het zoeken naar

---

[360] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 20. Zie Právo Na Dětství, Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, website (geraadpleegd op 21 augustus 2025).
[361] Artikel 8 UDHR; Artikel 2 ICCPR; Artikel 6 CERD; Artikel 14 CAT; Artikel 39 CRC; Artikel 13 ECHR; Artikel 47 EU Charter; HRC, General comment No. 31 (2004): The nature of the general legal obligation imposed on States Parties to the Covenant, paras 15-16; CEDAW Committee, General recommendation No. 26 (2008) on women migrant workers, paras 21-26.
[362] UN General Assembly, Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, 16 December 2005.
[363] CRC Committee, General comment No. 16 (2013) on State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, para 30. Zie ook Zie ook *Al-Nashif v. Bulgaria*, ECtHR, Application No. 50963/99, Judgment of 20 Juni 2002, para 132; *Muminov v. Russia*, ECtHR, Application no. 42502/06, Judgment of 11 December 2008, para 100; *Jabari v. Türkiye*, ECtHR, Application No. 40035/98, Judgment of 11 July 2000, paras 39-50; *Rahimi v. Greece*, ECtHR, Application no. 8687/08, Judgment of 5 April 2011.
[364] HRC, General comment No. 31 (2004) on the Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant, para 15; *L.K. v. the Netherlands*, CERD Committee, Communication No. 4/1991, Views of 13 March 1993, para 6(9); CoE Guidelines on Eradicating Impunity for Serious Human Rights Violations, Guidelines V and IV; *Aksoy v. Turkey*, ECtHR, Application No. 21987/93, Judgment of 18 December 1996, Reports 1996-VII, paras 95-100.
[365] *De Souza Ribeiro v. France*, ECtHR, Application No. 22689/07, Judgment of 13 December 2012, para 95.
[366] CESCR, General comment No. 3 (1990): The nature of States parties' obligations, para 5; CRC Committee, General comment No. 5 (2003) on general measures of implementation of the CRC, paras 24-25.

remedies voor schendingen van hun rechten. Staten moeten daarom bijzondere aandacht besteden aan het waarborgen van effectieve, kindvriendelijke procedures voor kinderen en hun vertegenwoordigers. Deze procedures moeten onder meer bestaan uit kindvriendelijke informatie, advies, belangenbehartiging, inclusief ondersteuning bij het opkomen voor de eigen rechten en belangen, toegang tot onafhankelijke klachtenprocedures en tot de rechter met de nodige juridische en andere bijstand. Wanneer wordt vastgesteld dat rechten zijn geschonden, moet er passend herstel worden geboden, inclusief schadevergoeding, en waar nodig maatregelen om fysiek en psychologisch herstel, rehabilitatie en re-integratie te bevorderen."[367] Het Kinderrechtencomité heeft verder bevestigd dat kinderen, "in het kader van de beoordeling van het belang van het kind en de procedures voor het vaststellen van het belang van het kind, het recht moeten hebben om tegen de beslissing in beroep te gaan bij een hogere rechterlijke instantie of een onafhankelijke autoriteit, met opschortende werking.[368]

Voor staten die partij zijn bij het Derde Facultatieve Protocol bij het IVRK biedt de individuele klachtenprocedure een aanvullende remedie bij schendingen van de rechten van kinderen. Artikel 5 van dit Facultatieve Protocol bepaalt dat: "Klachten kunnen worden ingediend door of namens een individu of een groep individuen, binnen de rechtsmacht van een staat die partij is bij het Verdrag, die beweren slachtoffer te zijn van een schending door die staat van een van de rechten die zijn vastgelegd in een van de volgende instrumenten waarbij die staat partij is: (a) Het Verdrag; (b) Het Facultatieve Protocol bij het Verdrag inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie; (c) Het Facultatieve Protocol bij het Verdrag inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten."[369]

In zijn Algemeen commentaar nr. 12 heeft het Kinderrechtencomité gesteld dat, wanneer "het recht van het kind om te worden gehoord in gerechtelijke en bestuurlijke procedures (artikel 12, lid 2 IVRK) is geschonden, het kind toegang moet hebben tot beroeps- en klachtenprocedures die herstel (in het Engels wordt hier het woord 'remedy' gebruikt) kunnen bieden bij schendingen van de rechten van het kind."[370] Evenzo heeft het EHRM erkend dat de ongerechtvaardigde ontneming van het recht van kinderen om door een rechter gehoord te worden, zonder effectieve toetsing door een hogere rechter, neerkomt op een schending van het recht op een eerlijk proces.[371] In de zaak *Iglesias Casarrubios en Cantalapiedra Iglesias tegen Spanje* oordeelde het Hof dat er sprake was van een schending omdat kinderen ongerechtvaardigd het recht werd ontnomen om rechtstreeks te worden gehoord, zonder dat hen een effectieve remedie werd geboden.[372] In de context van wettelijke voogdij (in het Engels legal guardianship) heeft het Hof aanvaard dat een ngo, niet zijnde de wettelijke voogd (in het Engels legal guardian), in uitzonderlijke omstandigheden kan worden toegelaten om het kind in rechte te vertegenwoordigen.[373] Het Hof legde uit dat "[h]et normaal gesproken aan de [wettelijke voogd] […] is om de verzoeker voor het Hof te vertegenwoordigen." Het Hof hecht er echter bijzonder belang aan dat de wettelijke vertegenwoordiger van de verzoeker, zowel voor de nationale autoriteiten als voor het Hof, ervan werd beschuldigd zijn verantwoordelijkheid om de belangen van de verzoeker te beschermen niet te hebben vervuld. Bijgevolg kan niet worden verwacht dat de persoon die ervan wordt verdacht deel te hebben uitgemaakt van de gestelde algehele verwaarlozing van de verzoeker […]op die gronden een klacht zou indienen bij het Hof."[374]

[367] CRC Committee, General comment No. 5 (2003) on general measures of implementation of the CRC, para 24.
[368] *S.E.M.A. v. France*, CRC Committee, Communication No. 130/2020, Views of 25 January 2023, para 8(7).
[369] Artikel 5 OP3 CRC.
[370] CRC Committee, General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard, para 47.
[371] *Iglesias Casarrubios and Cantalapiedra Iglesias v. Spain*, EctHR, Application No. 23298/12, Judgment of 11 October 2016, paras 42-43.
[372] *Iglesias Casarrubios and Cantalapiedra Iglesias v. Spain*, EctHR, Application No. 23298/12, Judgment of 11 October 2016, paras 42-43.
[373] *L.R. v. North Macedonia*, ECtHR, Application No. 38067/15, Judgment of 23 January 2020.
[374] *L.R. v. North Macedonia*, ECtHR, Application No. 38067/15, Judgment of 23 January 2020, para 50.

Effectieve oplossingen hoeven niet altijd uitsluitend via de rechter te verlopen.[375] In een gezamenlijk Algemeen commentaar hebben het Kinderrechtencomité en het CMW-Comité bevestigd dat: "[k]inderen klachten moeten kunnen indienen bij rechterlijke instanties, bestuursrechtelijke organen die geschillen behandelen of andere organen op lagere niveaus die voor hen gemakkelijk toegankelijk zijn, bijvoorbeeld kinderbeschermings- en jeugdzorginstellingen, scholen en nationale mensenrechtenorganisaties."[376] Er moet echter op zijn minst een mogelijkheid zijn om een rechterlijke instantie te raadplegen voor de toetsing van de rechtmatigheid en wettigheid van een niet-rechterlijke oplossing.[377] Het Kinderrechtencomité heeft opgemerkt dat: "Niet-rechterlijke mechanismen, zoals bemiddeling, verzoening en arbitrage, nuttige alternatieven kunnen zijn voor het oplossen van geschillen tussen kinderen en bedrijven", maar dat de beschikbaarheid ervan moet worden gegarandeerd "zonder afbreuk te doen aan het recht op een gerechtelijke procedure."[378] Het Comité heeft verder aanbevolen dat: "In alle gevallen toegang tot de rechter of rechterlijke toetsing van bestuurlijke procedures en andere procedures beschikbaar moet zijn."[379]

Aan de andere kant wordt toegang tot een onafhankelijke rechter voor bepaalde verplichtingen en bepaalde soorten schendingen als onmisbaar beschouwd.[380] Het Mensenrechtencomité (HRC), het Comité inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW), het Comité tegen foltering (CAT), het EVRM en het EHRM hebben er consequent op gewezen dat toegang tot rechtsmiddelen (in het Engels judicial remedies) moet worden geboden in gevallen van ernstige mensenrechtenschendingen, waaronder gendergerelateerd misbruik, foltering, mishandeling en discriminatie.[381] Artikel 6 van het EVRM garandeert individuen het recht op toegang tot de rechter "voor de vaststelling van hun burgerrechten en -plichten of in geval van een strafzaak tegen hen."[382] Artikel 47 van het Handvest van de Europese Unie luidt: " Eenieder wiens door het recht van de Unie gewaarborgde rechten en vrijheden zijn geschonden, heeft recht op een doeltreffende voorziening in rechte, met inachtneming van de in dit artikel gestelde voorwaarden."[383]

De ombudspersonen voor kinderen

Onafhankelijke nationale mensenrechteninstellingen met een mandaat om mensenrechten te bevorderen en te beschermen kunnen gespecialiseerde organen omvatten die zich

[375] Zie bijv. HRC, General comment No. 31 (2004) on the Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant, para 15; CEDAW Committee, General recommendation No. 19 (1992) on Violence against Women, para 24(t); CESCR, General comment No. 9 (1998): The domestic application of the Covenant, para 9; *Silver v. the United Kingdom*, ECtHR, Application Nos. 5947/72 and others, Judgment of 25 March 1983, Series A No. 61, para 113.

[376] Joint General comment No. 4 (2017) of the CMW Committee and No. 23 (2017) of the CRC Committee on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return, para 16.

[377] Zie bijv. CESCR, General comment No. 9 (1998): The domestic application of the Covenant, para 9.

[378] CRC Committee, General comment No. 16 (2013) on State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, para 71.

[379] CRC Committee, General comment No. 16 (2013) on State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, para 71.

[380] Zie bijv. CESCR, General comment No. 9 (1998): The domestic application of the Covenant, para 9, "Er zijn bepaalde verplichtingen, zoals (maar zeker niet beperkt tot) die met betrekking tot non-discriminatie, waarvoor de invoering van een vorm van rechtsmiddel onmisbaar zou zijn om aan de eisen van het Verdrag te voldoen. Met andere woorden, wanneer een recht uit het Verdrag niet volledig kan worden verwezenlijkt zonder een rol voor de rechterlijke macht, zijn rechtsmiddelen noodzakelijk."

[381] F*. Birindwa ci Bithashwiwa and E. Tshisekedi wa Mulumba v. Zaire*, HRC, Communication Nos. 241/1987 and 242/1987, Views of 2 November 1989, para 14; *Nydia Erika Bautista v. Colombia*, HRC, Communication No. 563/1993, Views of 27 October 1995, para 8.(2); CEDAW Committee, General recommendation No. 33 (2015) on women's access to justice, para 19(f); CAT Committee, General comment No. 3 (2012) on the Implementation of Artikel 14 by States Parties, para 20; CESCR, General comment No. 9 (1998): The domestic application of the Covenant, para 9; *Chahal v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 22414/93, Judgment of 15 November 1996, Reports 1996-V, paras 150-151; *Aksoy v. Turkey*, ECtHR, Application No. 21987/93, Judgment of 18 December 1996, Reports 1996-VI, para 95; *Aydin v. Turkey,* ECtHR, Application No. 23178/94, Judgment of 25 September 1997, Reports 1997-VI, para 103.

[382] Artikel 6 ECHR. Zie *Golder v. the United Kingdom*, ECtHR, Application No. 4451/70, Judgment of 21 February 1975, Series A No. 18, para 36.

[383] Zie ook *Johnston v. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, HVJEU, Case 222/84, Judgment of 15 May 1986, para 18.

specifiek richten op kinderen. Deze worden doorgaans "ombudsmannen" of "kinderrechtencomissarissen" genoemd.[384] In zijn Algemeen commentaar nr. 2 heeft het Kinderrechtencomité de staten die partij zijn bij het Verdrag aangemoedigd "een onafhankelijke instelling op te richten voor de bevordering en het toezicht op de implementatie van het Verdrag."[385] Volgens het Kinderrechtencomité moeten ombudspersonen voor kinderen wettelijk zijn vastgelegd en moeten ze onafhankelijkheid, effectiviteit, pluralisme, een breed mandaat, voldoende middelen en samenwerking met andere mensenrechtenmechanismen waarborgen.[386] Volgens het Kinderrechtencomité moet het mandaat van de ombudsman voor kinderen voorzien in remedies bij schendingen van de rechten van kinderen:

> "13. Nationale mensenrechteninstellingen moeten de bevoegdheid hebben om individuele klachten en verzoekschriften in behandeling te nemen en onderzoeken uit te voeren, inclusief klachten en verzoekschriften die namens of rechtstreeks door kinderen worden ingediend. Om dergelijk onderzoeken effectief te kunnen uitvoeren, moeten zij de bevoegdheid hebben om getuigen te dwingen te verschijnen en hen te ondervragen, toegang te krijgen tot relevant schriftelijk bewijsmateriaal en toegang te krijgen tot detentiecentra. Zij hebben ook de plicht ervoor te zorgen dat kinderen effectieve remedies hebben, onafhankelijk advies, belangenbehartiging en klachtenprocedures, voor elke schending van hun rechten. Waar nodig dienen nationale mensenrechteninstellingen klachten te bemiddelen en te schikken.
>
> 14. Nationale mensenrechteninstellingen moeten de bevoegdheid hebben om kinderen te ondersteunen bij het aanspannen van rechtszaken, inclusief de bevoegdheid (a) om namens de nationale mensenrechteninstelling zaken aan te spannen die betrekking hebben op kinderkwesties en (b) om zich in rechtszaken te voegen om de rechter te informeren over de mensenrechtenkwesties die in de zaak spelen."[387]

3.7.2. Mensenrechtenkwesties

Een belangrijk obstakel voor toegang tot de rechter en remedies is de beperkte handelingsbekwaamheid van kinderen onder nationaal recht. In veel rechtsstelsels kunnen kinderen niet zelfstandig een procedure starten zonder vertegenwoordiging door een ouder, wettelijke voogd of bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)*.[388] In de praktijk kan dit betekenen dat de toegang tot remedies afhankelijk is van de bereidheid van hun vertegenwoordigende ouders, wettelijke voogd of bijzondere curator om op te treden. Bovendien kan de stem van het kind onjuist of vertekend worden weergegeven door diens vertegenwoordiger.

Over het algemeen hebben kinderen vaak te weinig zelfvertrouwen om hun zorgen over procedures of de uitkomst ervan te uiten. Een interview met een kind in *Nederland* bevestigde dat kinderen bang kunnen zijn dat zich uitspreken als wangedrag wordt gezien en de procedure of de uitkomst ervan negatief kan beïnvloeden.[389]

Het gebrek aan toegang tot effectieve remedies wordt versterkt door het ontbreken van kindvriendelijke handvatten en beperkte praktische informatie over hoe een klacht in de

---

[384] CRC Committee, General comment No. 2 (2002): The role of independent national human rights institutions in the promotion and protection of the rights of the child, para 6.
[385] CRC Committee, General comment No. 2 (2002): The role of independent national human rights institutions in the promotion and protection of the rights of the child, para 2.
[386] CRC Committee, General comment No. 2 (2002): The role of independent national human rights institutions in the promotion and protection of the rights of the child. Zie ook General Assembly, Principles relating to the Status of National Institutions (The Paris Principles), 48/134, 20 December 1993.
[387] CRC Committee, General comment No. 2 (2002): The role of independent national human rights institutions in the promotion and protection of the rights of the child, paras 13-14.
[388] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 5, 26, 27, 34. Zie ook CRC Committee, Concept Note: General Comment on Children's Rights to Access to Justice and Effective Remedies, 1 February 2024.
[389] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 34.

praktijk kan worden ingediend. In alle rechtsstelsels is er een algemeen gebrek aan kindvriendelijke individuele klachtenprocedures, zoals in *Malta* het geval is. [390]

Een belangrijk aandachtspunt is het gebrek aan zinvolle communicatie tussen kinderen en hun bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)* over juridische beslissingen, inclusief de vraag of ze deze moeten aanvechten. In *Slowakije* blijkt uit onderzoek dat kinderen vaak weinig tot geen contact hebben met hun advocaten of curatoren *ad litem* over de vraag of ze een beslissing willen aanvechten, wat in de praktijk leidt tot een zeer laag aantal beroepen.[391]

a. Strafrechtelijke procedures

Een andere zorg is het potentiële conflict tussen de rol van de wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) en de uitgesproken wensen van het kind met betrekking tot onder andere remedies. In *Oostenrijk* kunnen wettelijke voogden procedurele rechten hebben in strafzaken, waaronder het recht op hoger beroep, die mogelijk worden uitgeoefend op een manier die niet overeenkomt met de wensen van het kind.[392]

b. Asiel- en migratiegerelateerde procedures

Kinderen ondervinden ook aanzienlijke belemmeringen wanneer ze hun advocaat of wettelijke voogd (in het Engels legal guardian) willen vervangen. Het kan intimiderend zijn voor een kind om een klacht in te dienen over een volwassene. In veel rechtsstelsels kunnen kinderen niet zelfstandig om een wijziging van hun wettelijke voogd verzoeken en worden benoemingen mogelijk behandeld door dezelfde instantie die klachten behandelt.[393] Zelfs waar onafhankelijke klachtenprocedures bestaan, zoals in *Nederland*, waar onbegeleide of van hun ouders gescheiden kinderen vanaf zes jaar een wijziging kunnen aanvragen, maken de complexiteit en lange duur van de procedure deze in de praktijk ontoegankelijk voor het kind.[394]

c. Procedures inzake gezag, verzorging en opvoeding, en kinderbescherming

Vanwege hun gebrek aan handelingsbekwaamheid ondervinden kinderen belemmeringen bij de toegang tot de rechter wanneer ouders, wettelijke voogden (in het Engels legal guardians) of bijzondere curatoren (in het Engels guardians *ad litem)* weigeren namens het kind een zaak voor de rechter te brengen of juridische stappen ondernemen zonder de toestemming van het kind. Dit roept specifieke zorgen op voor kinderen, bijvoorbeeld in de alternatieve zorg, waar de persoon die een klacht indient, zelf ook het onderwerp van de klacht kan zijn. Hierdoor worden klachten over beslissingen waar kinderen het niet mee eens zijn, zelden namens hen ingediend. In *Nederland* vallen kinderen onder het ouderlijk gezag of is de aangewezen bijzondere curator de enige die wettelijk bevoegd is om namens het kind een procedure te starten.[395]

In *Tsjechië* en *Slowakije* draagt de beperkte communicatie tussen voogden en kinderen over de mogelijkheden om beslissingen aan te vechten mogelijk bij aan het geringe aantal beroepsprocedures in de praktijk.[396]

---

[390] Malta Foundation for the Wellbeing of Society, *Child Participation Assessment Tool (CPAT): Country report – Malta*, p. 41.
[391] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 51-52.
[392] Para 38 Juvenile Justice Act of Austria.
[393] ICJ, Event Report: Transnational exchange workshop on procedural rights of migrant and refugee children in legal proceedings, september 2025.
[394] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 27.
[395] Artikel 1:245 en 1:247 Burgerlijk Wetboek van Nederland. Uitzonderingen maken het mogelijk voor kinderen van twaalf of zestien jaar om zelfstandig bepaalde civiele procedures te starten.
[396] Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, pp. 13, 17 en 50.

3.7.3. Goede voorbeelden

a. Bestuurlijke procedures

In *Nederland* kunnen kinderen van 12 jaar en ouder, of kinderen die door een rechter als wilsbekwaam worden beschouwd, zelfstandig een klacht indienen bij de instantie die hun rechten zou hebben geschonden, en vervolgens in beroep gaan.[397]

b. Procedures inzake gezag, verzorging en opvoeding, en kinderbescherming

Waar nationale rechtsstelsels de autonomie van kinderen erkennen om zonder vertegenwoordiging van volwassenen een rechtszaak aan te spannen, kan dit de toegang tot remedies versterken. In Oostenrijk zijn kinderen van 14 jaar en ouder wilsbekwaam om verzoeken met betrekking tot gezagskwesties in te dienen bij de familierechtbank.[398] Evenzo kunnen in *Nederland* kinderen van 12 jaar en ouder, en jongere kinderen die door een rechter als wilsbekwaam worden beschouwd, informeel verzoeken indienen in familiezaken per brief of e-mail, die naar goeddunken van de rechter in behandeling worden genomen.[399] In *Tsjechië* heeft het Constitutioneel Hof geoordeeld dat het recht van het kind om in beroep te gaan niet mag worden beperkt door de aangewezen bijzondere curator (in het Engels guardian *ad litem)*.[400]

Een voorbeeld van een effectieve praktijk in dit verband is zaak nr. II. Zaak ÚS 2225/23 voor het Constitutioneel Hof van *Tsjechië*,[401] waarin de bijzondere curator alle beschikbare rechtsmiddelen aanwendde om de plaatsing van een 16-jarig kind in een gesloten onderwijsinstelling aan te vechten, onder meer door rechtsbijstand voor het kind aan te vragen en een constitutionele klacht in te dienen.

c. De ombudspersonen voor kinderen

Volgens FRA bestaan in twee derde van de EU-lidstaten procedures op grond waarvan kinderen individuele klachten die op rechten zijn gebaseerd kunnen indienen via een kinderombudsman.[402]

In *Oostenrijk* zijn er in elk van de negen deelstaten *Kinder- und Jugendanwaltschaften* (*KIJA's*) opgericht die onafhankelijk van overheidsrichtlijnen opereren. Zij bieden gratis en vertrouwelijke ondersteuning aan kinderen en jongeren, onder andere op het gebied van geweld, seksueel misbruik, scheiding van ouders of andere juridische zaken met betrekking tot kinderrechten. Deze ondersteuning is gratis, vertrouwelijk en niet-bureaucratisch.[403]

In *Nederland* is de *Kinderombudsman* een onafhankelijk orgaan binnen het instituut van de Nationale Ombudsman. De *Kinderombudsman* houdt toezicht op de rechten van kinderen in overeenstemming met het IVRK, ontvangt vragen en klachten van kinderen en is bevoegd om advies te geven. De *Kinderombudsman* kan rechtstreeks optreden door de betreffende organisatie te bellen of te bezoeken, formele onderzoeken in te stellen en rapporten te publiceren.[404]

---

[397] Artikel 8:21(2) Algemene wet bestuursrecht van Nederland; Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND), Object or appeal decision, website (geraadpleegd op 1 september 2025).
[398] §104(1) Non-Contentious Proceedings Act of Austria. Informatie afkomstig uit de VOICE Baseline Study on the Participation of Children in Legal Proceedings, p. 5.
[399] Zie, *inter alia*, Artikel 1:262b en 377g Burgerlijk Wetboek van Nederland.
[400] Constitutional Court of the Czech Republic, No. I. ÚS 2891/24, Decision of 12 March 2025, paras 40-51.
[401] Constitutional Court of the Czech Republic, No. II. ÚS 2225/23, Decision of 1 November 2023.
[402] FRA, Towards Integrated Child Protection Systems - Challenges, promising practices and ways forward, 20 maart 2025, p. 77.
[403] Kinder- und Jugendanwaltschaft, website (geraadpleegd op 4 september 2025).
[404] Kinderombudsman, website (geraadpleegd op 4 september 2025).

In *Tsjechië* heeft de *Ombudsman van Dětský* vanaf 1 juli 2025 de taak om de rechten van kinderen onder het IVRK te bewaken en te bevorderen, hen te beschermen tegen discriminatie en zowel systemische problemen als individuele gevallen te onderzoeken.[405] De *Ombudsman van Dětský* kan het handelen van autoriteiten, instellingen en overheidsfunctionarissen beoordelen en waar nodig actie eisen. Ieder kind in nood, evenals ouders, familieleden, leerkrachten, zorgverleners, ambtenaren, maatschappelijk werkers en anderen, kunnen schendingen melden bij de *Ombudsman van Dětský*.

In *Slowakije* is de *Úrad komisára pre deti* een overheidsinstelling die de rechten van kinderen bevordert en beschermt door middel van onafhankelijk onderzoek en toezicht.[406] De *Úrad komisára pre deti* behandelt verzoeken of handelt op eigen initiatief en heeft of direct contact met kinderen of via kinderrechtenorganisaties. De *Úrad komisára pre deti* kan informatie en documenten opvragen, overheidsinstanties aansporen tot actie, meldingen indienen bij het Kinderrechtencomité, adviezen uitbrengen, herstelmaatregelen aanbevelen en deelnemen aan procedures.

In *Malta* werkt het Bureau van de Commissaris voor Kinderen (*Kummissarju għat-Tfal*) aan de bescherming van kinderen, de bevordering van hun rechten onder het IVRK, het waarborgen van toegang tot noodzakelijke diensten en het ondersteunen van hun participatie,[407] onder andere door middel van publieke voorlichting en informatievoorziening, onderzoek naar vermeende schendingen van rechten, het vaststellen van normen voor overheidsinstanties en het adviseren van de regering. De Raad voor kinderen ondersteunt en adviseert de Commissaris bij deze taken.

[405] Dětský Ombudsman, website (geraadpleegd op 4 september 2025).
[406] Úrad komisára pre deti, website (geraadpleegd op 4 september 2025).
[407] Office of the Commissioner for Children, website (geraadpleegd op 4 september 2025).

4. Overkoepelende conclusies en aanbevelingen

4.1. Scholing van professionals

Een huidige belemmering voor het effectief uitoefenen van het recht om te worden gehoord en deel te nemen, is de beperkte beschikbaarheid van professionals die gespecialiseerd zijn in kinderrechten en kindvriendelijke justitie. Scholing in kinderrechten en kindvriendelijke justitie zou verplicht moeten zijn voor alle professionals die in contact komen met kinderen in bestuurlijke en juridische procedures. Staten moeten ervoor zorgen dat rechters, officieren van justitie, advocaten, wetshandhavers en andere professionals die bij dergelijke zaken betrokken zijn, gespecialiseerde en permanente (bij)scholing ontvangen, inclusief over de praktische implicaties van de proceduele rechten van kinderen.

Waar dergelijke (bij)scholing niet verplicht is, moeten professionals relevante gespecialiseerde trainingsmogelijkheden zoeken en volgen en op de hoogte blijven van ontwikkelingen. Maatschappelijke organisaties spelen een belangrijke rol bij het opvullen van lacunes op het gebied van scholing, die met name de nadruk moet leggen op kindvriendelijke communicatievaardigheden om ervoor te zorgen dat interacties respectvol, duidelijk en aangepast zijn aan de ontwikkelingsfase van het kind, zoals beschreven in het participatiemodel van Lundy.

Scholing moet ook aandacht besteden aan kwesties die direct verband houden met de behoeften van kinderen, zoals kinderontwikkeling en traumasensitieve zorg. Professionals moeten hun handelen kunnen aanpassen aan de psychologische, emotionele en sociale behoeften van ieder individueel kind. Zonder deze scholing kunnen professionals uitgaan van op volwassen gerichte aannames bij het beoordelen van het belang van het kind en kunnen zij schendingen van kinderrechten over het hoofd zien of niet verhelpen. De levenservaringen van kinderen, waaronder geweld, ontheemding of institutionalisering, kunnen hun vermogen en bereidheid om gezagsfiguren te vertrouwen aanzienlijk beïnvloeden. Dit is met name relevant voor onbegeleide en van hun ouders gescheiden kinderen, die mogelijk zijn blootgesteld aan meerdere en cumulatieve traumatische gebeurtenissen.

Zoals beschreven in paragraaf 2.4, moeten professionals worden getraind in het herkennen en aanpakken van de rol die discriminatie kan spelen bij het beperken van de toegang van kinderen tot het recht. Proactieve maatregelen zijn essentieel om ervoor te zorgen dat alle kinderen, met name die in kwetsbare situaties, zonder discriminatie worden behandeld en dat hun rechten volledig worden gewaarborgd.

Daarnaast moeten professionals kinderen actief informeren over hun rechten in juridische procedures, waarbij zij ervoor moeten zorgen dat de informatie op een leeftijdsgeschikte, toegankelijke en begrijpelijke manier wordt verstrekt, zoals beschreven in paragraaf 3.3.

4.2. Multidisciplinaire aanpak

Multidisciplinaire modellen kunnen bijdragen aan de effectieve participatie van kinderen. Samenwerking tussen bijzondere curatoren (in het Engels guardians *ad litem*), advocaten, maatschappelijk werkers, psychologen, onderwijzers, medische professionals, overheidsinstanties en andere betrokkenen kan bijdragen aan een beter begrip van de omstandigheden en behoeften van het kind en kan leiden tot weloverwogen, evenredige en kindgerichte besluitvorming. Het is echter van cruciaal belang dat kinderen als rechthebbenden worden beschouwd. Zonder een zorgvuldige structurering kan het betrekken van veel professionals bij een proces ertoe leiden dat kinderen gemarginaliseerd worden in plaats van dat ze in staat worden gesteld deel te nemen. Multidisciplinaire regelingen moeten daarom maatregelen omvatten om de effectieve participatie van het

kind te waarborgen, onder andere door waar nodig direct contact te leggen en door kindvriendelijke informatie en ondersteuning te bieden.[408]

4.3. Kinderen in staat stellen om deel te nemen aan de besluitvorming

Kinderen moeten in staat worden gesteld en, waar nodig, worden aangemoedigd om rechtstreeks te communiceren met de besluitvormers in procedures die hen aangaan, tenzij dergelijke communicatie het risico op secundaire victimisatie met zich meebrengt, te intimiderend is of anderszins het welzijn van het kind ondermijnt. Wanneer directe betrokkenheid niet mogelijk is, moeten indirecte of ondersteunde communicatievormen worden gebruikt om de effectieve participatie van het kind te waarborgen en ervoor zorgen dat de mening van het kind nauwkeurig wordt overgebracht en naar behoren wordt meegewogen.

4.4. Gegevensverzameling over de participatie van kinderen

Staten moeten de feedback van kinderen over hun ervaringen binnen de bestuurlijke en juridische procedures verzamelen en analyseren. De beschikbaarheid van uitgebreide en gedetailleerde gegevens over de participatie van kinderen is essentieel om structurele tekortkomingen te identificeren en te beoordelen of hun betrokkenheid bij beslissingen die hen aangaan in de praktijk daadwerkelijk wordt gewaarborgd.

[408] Zie voor meer ICJ en FORUM, Recommendations on the main principles governing the individual assessment of children in conflict with the law, december 2021, pp. 7-8.

Commissieleden
April 2026

President:
Prof. Carlos Ayala, Venezuela

Vice-Presidenten:
Justice Radmila Dragicevic-Dicic, Servië
Justice Sir Nicolas Bratza, GB

Uitvoerend Comité:
(Chair) Ms. Roberta Clarke, Barbados
Ms. Nahla Haidar El Addal, Libanon
Mr. Mazen Darwish, Syrië
Justice Qinisile Mabuza, Swaziland
Ms. Mikiko Otani, Japan
Prof. Marco Sassoli, Italië/Zwitserland
Mr. Wilder Tayler, Uruguay

Andere Commissieleden:
Afrika
Justice Azhar Cachalia, Afrika
Justice Moses Chinhengo, Afrika
Ms. Jamesina King, Afrika
Justice Charles Mkandawire, Afrika
Justice Aruna Narain, Afrika
Justice Lillian Tibatemwa-Ekirikubinza, Afrika
Justice Sanji Monageng, Afrika
Justice Willy Mutunga, Afrika
Mr. Lawrence Mute, Afrika

Azië & Europa
Justice Ajit Prakash Shah, Azië
Justice Kalyan Shrestha, Azië
Ms. Ambiga Sreenevasan, Azië
Ms. Imrana Jalal, Azië
Ms. Miyeon Kim, Azië
Prof. Kyong-Wahn Ahn, Azië
Justice Adolfo Azcuna, Azië
Dr. Elizabeth Biok, Azië
Ms. Hina Jilani, Azië
Ms. Chinara Aidarbekova, Europa
Justice Martine Comte, Europa
Ms. Gulnora Ishankhanova, Europa
Ms. Asne Julsrud, Europa
Justice Egbert Myjer, Europa
Dr. Jarna Petman, Europa
Justice Stefan Trechsel, Europa
Prof. Fionnuala Ni Aolain, Europa
Ms. Patricia Schulz, Europa
Ms. Anne Ramberg, Europa
Professor Laurence Burgorgue-Larsen, Europa

MENA
Ms. Hadeel Abdel Aziz, MENA
Mr. Marzen Darwish, MENA
Mr. Gamal Eid, MENA
Justice Kalthoum Kennou, MENA
Justice Fatsah Ouguergouz, MENA
Mr. Michael Sfard, MENA
Justice Marwan Tashani, MENA
Ms. Mona Rishmawi, MENA

Noord- Midden- en Zuid-Amerika
Mr. Reed Brody, Amerika
Ms. Catalina Botero, Amerika
Prof. José Luis Caballero Ochoa, Amerika
Prof. Juan Mendez, Amerika
Prof. Mónica Pinto, Amerika
Prof. Victor Rodriguez Rescia, Amerika
Mr. Alejandro Salinas Rivera, Amerika
Prof. Rodrigo Uprimny Yepes, Amerika
Ms. Claudia Paz y Paz, Amerika
Ms. Roberta Clarke, Amerika
Ms. Beth Van Schaack, Amerika
Mr. Eduardo Ferrer MacGregor, Amerika

International
Commission
of Jurists

P.O. Box 1740
Rue des Bains 3
CH 1211 Geneva 1
Switzerland
t +41 22 979 38 00
www.icj.org